

1.1. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ. (1898 & 1923)

1. Η καλλίτερή μου Αρχιχροιά.
2. Φωνή απ τα σύννεφα.
3. Ο Γκιώσος μου.
4. Ο θάνατος του Τσιέλεγκα.
5. Ο ωρφανεμένος πιστικός.
6. Ο Κουτσογιάννης στα Γιάννινα.
7. Το μανάρι.
8. Χριστουγεννιάτικο όνειρο πιστικού.
9. Μπήκαν κλέφτες στο μαντρί.
10. Ήταν από θεού.
11. Τα δυο κλεμμένα τραγιά.

1

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΝΗΣ

1898

=

- ① 4 ΚΑΛΗΤΕΡΑ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ (ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΧΕΙΜΑΔΙ).
2. ΦΡΟΝ ΑΓΘΤΑ ΕΥΝΕΡΑ.
3. Ο ΓΥΒΕΣΟΣ ΜΟΥ.
4. Ο ΘΑΛΑΤΟΣ ΤΟΥ ΤΣΙΕΝΕΤΙΑ.

1898

=

- ⑤ Ο ΣΡΦΑΙΕΜΕΝΟΣ ΠΙΣΤΙΜΟΣ.
- ⑥ Ο ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΗΣ ΣΤΑ ΤΙΑΝΝΕΝΑ.

1898

=

- ⑦ ΤΑ ΜΑΝΑΡΙ.
8. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΙΑΤΙΚΟ ΟΒΕΙΡΟ ΠΙΣΤΙΜΟΣ.
9. ΜΠΗΧΑ ΚΛΕΦΤΕΣ ΣΤΟ ΜΑΝΤΡΙ.
10. ΗΤΑΝ ΑΙΤΟ ΘΕΣ.
11. ΤΑ ΔΥΟ ΚΛΕΜΜΕΝΑ ΤΡΑΓΙΑ.

ΕΚΔΟΜΕΝΑ

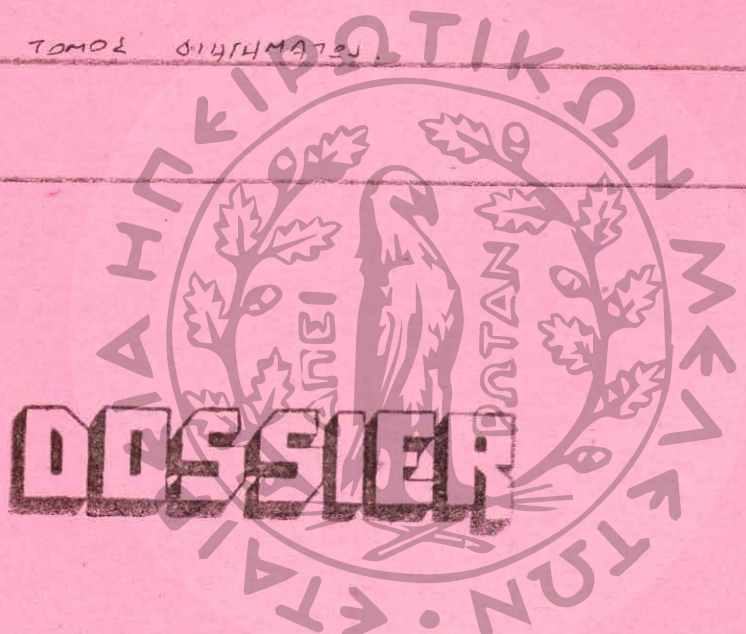
ΣΤΟ ΤΟΜΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ.

Α' ΕΚΔΟΣΗ:

Αθ. 1898

Αμ. ΚΕΣ/ΔΗ.

Β' ΕΚΔΟΣΗ:

1. Διηγήματα της Στάνης.

A.N.M.

2ος ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ. Χειρόγραφος και φωτοτυπημένος, χωρίς αρίθμηση, με τίτλο:

Διηγήματα της Στάνης.

1. Η Καλύτερή μου Αρχιχροιά.
2. Ο Ωρφανεμένος Πιστικός.
3. Ο Κουτσογιάννης.
4. Το Μανάρι.
5. Το Χριστουγεννιάτικο Ονειρο του Πιστικού.
6. Ο Νιάγκρος.
7. Ο θάνατος του Αρχισιέλεγκα.
8. Φωνή από τα σύννεφα.
9. Μπήκαν Κλέφτες στο Μαντρί.

A.N.M.

3ος ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ. Χειρόγραφος και φωτοτυπημένος, με 11 έργα (εκ των οποίων το τελευταίο είναι διαγραμμένο) και τίτλο:

Διηγήματα της Στάνης.

1. Η Καλύτερή μου Πρωτοχροιά. (βραβευμένο)
2. Φωνή από τα σύννεφα.
3. Ο Γκιώσσος μου.
4. Ο Θάνατος του τσιέλεγκα.
5. Ο Ωρφανεμένος Πιστικός.
6. Ο Κουτσογιάννης για πρώτη φορά στα Γιάννινα.
7. Το Μανάρι.
8. Χριστουγεννιάτικο Ονειρο του Πιστικού.
9. Μπήκαν Κλέφτες στο Μαντρί.
10. Αν είν' από Θεού.
11. Τα δυο κλεμμένα Τραγιά. (διαγραμμένο)

Χ Αρπουβεία, Διευφύα εγ. Σαίμς, Ἰδῆνα³ 1961

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ (1)

ΕΙΧΑ τελειώσει τὰ μαθήματά μου κι ἔμεινα στὸ σπίτι μου, πὺ εἶναι σ' ἓνα χωριουδάκι ἔξ ἀκέρειες ὥρες μακρὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Μὴν ἔχοντας πλεὶς καμμιά φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω γιὰ νὰ παρουσιάσω εὐπρόσωπος στοὺς δασκάλους μου καὶ στοὺς συμμαθητάδες μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ ἐπιχειριστῶ γιὰ νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου, γιὰτὶ μπορούσε τότε τὸ σπίτι μου νὰ θρέψη ὄχι μοναχὰ τοὺς ἀνθρώπους του, ἀλλ' ἔθρεφε καθημερινῶς καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα, κατὰ τὴν συνήθεια πὺ εἶχε μείνει ἀπὸ τοὺς πρώτους χιτίορές του. Σκότωνα λοιπὸν τὸν καιρὸ μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περίπατους μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ περίχωρα, στὸ ψάρεμα μέσα στὸν μεγάλο μας ποταμό, τὸν Καλαμᾶ, καὶ στὸ κυνήγι μέσ στὰ λόγγα τοῦ χωριοῦ μου, ἢ στ' ἀντικρινὰ βουνά.

Μ' εἶχε πιάσει μὰ τέτοια ἀποστροφή πρὸς τὰ γράμματα, πὺ δὲν ἤθελα νὰ ξέρω καθόλου ἀπὸ χαρτί, πέννα, μελάνη καὶ βιβλία. Τὰ εἶχα ἀποστραφῇ τόσο πολὺ, ἀφόντας βγῆκα ἀπὸ τὸ σχολειό, πὺ μ' ἔπιανε φρίκη στὰ σωστά, ἅμα ἔβλεπα πράγματα, πὺ μού θύμιζαν τὸ διάβασμα ἢ τὸ γράψιμο, κι ἀποροῦσα, ὅταν σκέφτομουν σὲ τί θὰ μού χρησίμευαν τὰ γράμματα, πὺ εἶχα μάθει, ἂν δὲν θὰ μπορούσα νὰ πιάσω πέννα, χαρτί καὶ βιβλία στὴ ζωὴ μου. Δὲν ἤθελα νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀνάγνωση, δὲν ἤθελα ν' ἀκούω ἀπὸ γράψιμο! Πολὺ λίγο ἔμενα στὸ σπίτι μου, γιὰτὶ με στενοχωροῦσαν οἱ ἄγριοι καὶ χοντροὶ τοῖχοί του καὶ βρίζομουν, πές, πάντα ἔξω.

1. *Εγγραφα αὐτὸ τὸ διήγημα στὰ 1889, ὅταν βρισκόμουν στὴ Θεσσαλία καὶ στὴν Ἀθήνα, καταδικασμένος εἰς θάνατον ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ Γιάννινα καὶ δραπετὴς ἀπὸ τίς τούρκικες φυλακὲς τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τὰ 1882.

καὶ σὲ καθάρια ἡπειρωτικὴ δημοτικὴ γλῶσσα μᾶς ἔδωκε ἀπαράμιλλους πίνακες.

Δεμένος μὲ τὶς ἡπειρωτικὰς παραδόσεις, συντηρητικὸς ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, εἶναι ταντόχρονα—τί τραγικὴ ἀντίφαση!—δημοτικιστὴς, ἀπὸ τοὺς προδρομοὺς μάλιστα τοῦ δημοτικισμοῦ.

Ὁ Χρηστοβασίλης εἶναι γιὰ τὴν Ἡπειρὸ ὅ,τι ὁ Ξενόπουλος γιὰ τὴ Ζάκυνθο καὶ ὁ Παπαδιαμάντης γιὰ τὴ Σκιάθου.

Ὁ ἀγαπητὸς μου γυμνασιάρχης Ἀθ. Παπαχαρίσης μοῦ ἐξωμολογήθηκε—καὶ ἄς μοῦ ἐπιτρέψει τὴ μεταφορὰ ἐδῶ τῆς ἐξομολογήσεώς του, ἄλλωστε αὐτὲς ἀλαφρώνουν τὰ χρόνια μας καὶ τὴν... ψυχὴ μας!—ὅτι ἀπὸ νεανικὴ ἀκρισία παρασυρμένος κάποτε, ἔκανε τοῦ Χρηστοβασίλη ποιοτικὸν ὑπαινιγμὸν καὶ συγκρίσεις μὲ τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη.

—Λένε, δάσκαλε, ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης κ.λπ.

Κι ὁ Χρηστοβασίλης μὲ τὴν πασίγνωστη ὑπεροψία του :

—Μὰ ὁ Παπαδιαμάντης εἶχε ἓνα μικρὸ νησί, ἐνῶ ἐγὼ εἶχα δόλαια καὶ τὴν Ἡπειρὸν!

Ὅταν ἀργότερα ὁ ἴδιος ἐφείσβαλε τὸ πρᾶγμα στὸν Ξενόπουλο, γιὰ νὰ ἔχη τὴν τελειωτικὴ κρίση πάνω στὸ ζήτημα, ὁ τελευταῖος—ἴσως παίρνοντας καὶ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὸ κέντρισμα τοῦ Χρηστοβασίλη—ἀπήντησε ὅτι : ἓνας συγγραφεὺς ἀναδείχνεται μεγάλος περιγράφοντας, ὅχι μόνον μιὰ ἐπαρχία, ὅχι μόνον ἓνα νησί, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μόνον μιὰ οἰκογένεια, ἀρκεῖ νὰ ἔχη τὴν τέχνη.

Καὶ εἶχε δίκιο ὁ Ξενόπουλος.

Ἡ Ἡπειρὸς ἤχησε μὲ ἑκατὸ φωνὲς μέσά ἀπὸ δυὸ αὐλοῦς, τὸν ποιητικὸ τοῦ Κρυσιτάλλη καὶ τὸν πεζογραφικὸ τοῦ Χρηστοβασίλη.

ΑΛ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

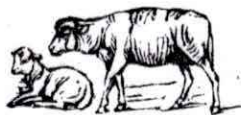
Ἡ Καλύτερή μου Ἀρχιχροιά
Ὁ Ὁφανεμένος Πιστικός
Ὁ Κουτσογιάννης
Τὸ Μανάρι

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
1898

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

Imb N° 21036

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
1898

Χ. Χρυσόβασιλης

Δὲν ἔχω ἑνὶ ἑξ ἑστέ
καὶ καὶ μὴ πῶς
X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ἀδελφὲ
28 ὀκτωβρίου
1898 ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

Ἡ Καλύτερή μου Ἀρχιχροδιά
Ὁ Ὁραφανέμενος Πιστικός
Ὁ Κουτσογιάννης
Τὸ Μανάρι

ΑΘΗΝΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
1898

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Διηγήματα

ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Διευθύνεται από τον Σωτήρη Γερακούδη
Στοιχειοθεσία, Χριστίνα Νικολαΐδου
Διόρθωση-γλωσσική επιμέλεια, Στέλιος Δημόπουλος
Σχέδια-εξώφυλλο, Ιορδάνης Στυλίδης-Διονύσης Τσάσης
Εκτύπωση, Λιθογραφείο Ι. Αντωνιάδη-Θ. Παρρά, Ο.Ε.
Βιβλιοδεσία, Γιώργος Δεληδημητρίου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
Πλάτωνος 2, τηλ. 031/270.184, 270.884, Fax: 271.766
546 31 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ISBN: 960-7760-02-6

© 1996, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
Printed in Thessaloniki, Greece

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης γεννήθηκε στα 1861 στο Σούλι-Χρηστοβασίλη. Το Σούλι, εστία τότε της εθνικής αντίστασης, μαγνήτιζε όλους εκείνους που είχαν ανοίξει λογαριασμούς με την επίσημη οθωμανική εξουσία, αλλά και με τους τοπικούς τυράννους, μπέηδες και αγάδες.

Στο Σούλι έγινε μια φυσική επιλογή απ' όλες τις φάρες όλων των μερών της Ηπείρου και της Αρβανιτιάς, από τους ανυπότακτους που σκαρφάλωσαν εκεί, στον άξενο βράχο, καταδιωγμένοι από παντού, μακριά από των τυράννων το χέρι και δημιούργησαν μια δική τους κοινωνία ηρώων σμίγοντας τον κόσμο με τα ηρωικά τους κατορθώματα.

Στην ιδιότυπη αυτή κοινωνία δεν υπήρχαν κοινωνικές διακρίσεις. Υπέριστη κοινωνική διάκριση ήταν η παληκαριά κι η αξία. Οι κιοτήδες (οι δειλοί) στιγματίζονταν από τη γενική περιφρόνηση για πάντα.

Μετά την καταστροφή του Σουλίου, οι πρόγονοι

του Χρήστου Χρηστοβασίλη κατέφυγαν στα Κούρεντα και έκτισαν εκεί ένα μικρό οικισμό —κάπου δέκα σπίτια— που πήρε το όνομα Σούλι-Χρηστοβασίλη.

Εκεί γεννήθηκε ο συγγραφέας μας και εκεί έμαθε τα πρώτα γράμματα, από τον Παπ' Αντριά, όπως μας περιγράφει στα «Διηγήματα του Μικρού Σκολειού».

Κατόπιν πήγε στο Αλληλοδιδασκτικό της Ζίτσας και εμαθήτευσε στον περίφημο Κατσάνο (Κωνσταντίνο Μπεσόπουλο), οπαδό του φέλεκα και της τυραννικής παιδαγωγικής του καιρού εκείνου, «αρχιθύτη» των νεαρών μαθητών του. Μα κι εκεί δεν έμεινε περισσότερο από δυο μήνες, γιατί ο Κατσάνος τού τσάκωσε τυχαία τη «Συλλογή των Δημοτικών ασμάτων» του Ζαμπέλιου, κρυμμένη μέσα στα σχολικά του βιβλία.

Στην προσπάθεια του Κατσάνου να διασύρει μπροστά στους συμμαθητές του τον λαθραναγνώστη του Ζαμπέλιου, «χούχλιασε» μέσα του το σουλιώτικο αίμα των παππούδων του, γκρέμισε το δάσκαλο χάρω κι έφυγε με την απόφαση να μην ξαναπάει στο σχολείο.

Ευτυχώς για τα ελληνικά γράμματα, βρέθηκε ύστερα ο Δημήτριος Πασχίδης παλινოსτώντας στην Ήπειρο, αφού είχε τελειώσει το διδασκαλείο του Παπαμαύρου στην ελληνική πρωτεύουσα και, κοντά σ' αυτόν, άλλαξε γνώμη ο Χρηστοβασίλης για να συνεχίσει οριστικά τις σπουδές του.

Στους κύκλους των ελληνικών γραμμάτων γίνεται γνωστός από το 1880. Συνεργάζεται, ιδίως από το 1885, σε εφημερίδες και περιοδικά του καιρού του, στην «Ακρόπολη» του Γαβριηλίδη, την «Εφημερίδα» του Κορομηλά, τα ημερολόγια του Σκόκου, Ασωπίου, Αρσένη κλπ.

Η λογοτεχνική παραγωγή του γίνεται πληθωρική και πλούσια. Δεν είναι όμως η μούσα η μοναδική του ασχολία. Το εθνικό θέμα, όπως απεικονίζεται με ενάργεια στο έργο του, ο αλύτρωτος ελληνισμός, αυτή η αλύτρωτη πατρίδα του Ήπειρος τον απασχολούν έντονα. Οι εθνογραφικές, ιστορικές και άλλες μελέτες του και η ενεργός ανάμιξη του στον «Ελληνισμό» με τον Νεοκλή Καζάζη απορροφούν ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του.

Επιτέλους στα 1913 οι εθνικοί πόθοι είχαν εκπληρωθεί κατά μεγάλο μέρος. Η Ήπειρος γινόταν ελεύθερη.

Εγκαθίσταται στα Γιάννινα όπου εκδίδει την εφημερίδα «Ελευθερία» και εκλέγεται κατ' επανάληψη βουλευτής Ηπείρου. Η εφημερίδα του γραφόταν όλη από τον ίδιο και διαβαζόταν και από τους πολιτικούς του αντιπάλους.

Αλύγιστος στις πεποιθήσεις του, συντηρητικός, έμεινε συνεπής στις αρχές του μέχρι το τέλος της ζωής

10 ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

του. Μια καρδιοπάθεια τον είχε φέρει στα 1936 στην Αθήνα. Τότε, του απονεμήθηκε το Κρατικό Βραβείο του Υπουργείου Παιδείας, μια ύστατη επιβράβευση.

Πέθανε μέσα στη στοργή των δικών του την επέτειο της πτώσεως του Μπιζανίου, 21 Φεβρουαρίου 1937.

Η μοίρα τού είχε κάνει την φιλοφρόνηση να συνδέσει την ημέρα του θανάτου του με την αυγή της Ηπειρωτικής ανεξαρτησίας.

Ως πεζογράφος έγινε «εθνικός» συγγραφέας της Ηπείρου. Δεν είναι εγκεφαλικός στοχαστής, είναι απaráμιλλος αφηγητής και εικονογράφος της ποιμενικής και αγροτικής ζωής της Ηπείρου.

Σε εποχή που πολλοί σύγχρονοί του, πριν το 1900, καταγίνονταν με θέματα μακριά από την πραγματικότητα, αυτός πήρε τα θέματά του από την «τρέχουσα» ηπειρωτική ζωή και σε καθάρια ηπειρωτική δημοτική γλώσσα μας έδωσε απaráμιλλους πίνακες.

Δεμένος με τις ηπειρωτικές παραδόσεις, συντηρητικός από ιδιοσυγκρασία, είναι ταυτόχρονα —τι τραγική αντίφαση!— δημοτικιστής, από τους προδρόμους μάλιστα του δημοτικισμού.

Σ. Γ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ	13	30
ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ	31	38
Ο ΓΚΙΟΣΟΣ ΜΟΥ	39	49
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΤΣΙΕΛΙΚΑ	50	77
Ο ΟΡΦΑΝΕΜΕΝΟΣ ΠΙΣΤΙΚΟΣ	78	99
Ο ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ	98	142
ΤΟ ΜΑΝΑΡΙ	143	162
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΟΝΕΙΡΟ ΠΙΣΤΙΚΟΥ	163	172
ΜΠΗΚΑΝ ΚΛΕΦΤΕΣ ΣΤΟ ΜΑΝΤΡΙ	173	182
ΗΤΑΝ ΑΠΟ ΘΕΟΥ	183	197
ΤΑ ΔΥΟ ΚΛΕΜΜΕΝΑ ΤΡΑΓΙΑ	198	216
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	215	222

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Διηγήματα της στάνης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

ΧΡΗΣΤΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Διηγήματα της στάνης

ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ
© COPYRIGHT 1999

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΕΣΧΗ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

ISBN: 960-539-244-5
ΜΑΡΤΙΟΣ 1999

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΑΝΝΙΚΟΣ • ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ: ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΤΖΙΜΟΥΡΤΑΣ • ART DIRECTOR: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΑΜΟΥΡΚΑΔΟΓΛΟΥ • ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΕΣΦΥΛΛΟΥ: ΧΑΡΗΣ Α. ΧΑΡΑΡΙΣ • ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΡΚΟΥΛΙΑ • ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΜΕΛΗΣ • ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΜΕΛΗΣ • ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε. • ΑΠΑΝΤΩΝΕΤΑΙ ΜΕ ΟΠΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΟ, Η ΜΕΡΙΚΗ Ή ΟΛΙΚΗ ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ Α.Ε.Ε., Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ 1, ΒΟΥΛΑ, 166 73, ΤΗΛ: 96 59 904-5, FAX: 9992101.

PUBLISHED BY COSTAS A. GIANNIKOS FOR MODERN TIMES S.A. • I. G. PAPANDREOU STR., ATHENS

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ	11
ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ	27
Ο ΓΚΙΩΣΣΟΣ ΜΟΥ	34
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΤΣΙΕΛΕΓΚΑ	44
Ο ΩΡΦΑΝΕΜΕΝΟΣ ΠΙΣΤΙΚΟΣ	68
Ο ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ	85
ΤΟ ΜΑΝΑΡΙ	124
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΟΝΕΙΡΟ ΠΙΣΤΙΚΟΥ	
Α'	141
Β'	147
ΜΠΗΚΑΝ ΚΛΕΦΤΕΣ ΣΤΟ ΜΑΝΤΡΙ	150
ΗΤΑΝ ΑΠΟ ΘΕΟΥ	159
ΤΑ ΔΥΟ ΚΛΕΜΜΕΝΑ ΤΡΑΓΙΑ	172
ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ	187

στο στρατό, όταν με τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό της εφημερίδας *Ακρόπολη* δημοσιοποιεί για πρώτη φορά πεζό του κείμενο. Το διήγημα *Η καλύτερή μου αρχιχρονιά* βραβεύεται και ο Βλάσης Γαβριηλίδης εξαίρει το συγγραφέα που διαθέτει «...γραφικωτάτην την έκφρασιν, ζωηράν την ρωπογραφίαν, ήρεμον, γλυκειάν, αθόρυβον την παράστασιν».

Ο Χρηστοβασίλης, παραδομένος στην αγάπη για τον τόπο του, μας μεταφέρει πάντα σ' ένα κλίμα νοσταλγίας για μια Ελλάδα που εγκληματικά ξεχνάμε. Το λαογραφικό υλικό, οι μαρτυρίες, η πραγματικότητα μιας γνήσιας ελληνικής υπαίθρου είναι πολλές φορές στοιχεία μακρινά και ξένα για το σημερινό αναγνώστη.

Ο Χρηστοβασίλης συνειδητά αποφάσισε να αφήσει στις νεότερες γενιές την εικόνα μιας εποχής. Στις αρχές και τα ήθη αυτής της εποχής κτίστηκε η ελεύθερη Ελλάδα. Σήμερα οι αξίες αυτές μοιάζουν χωρίς αντίκρισμα, στοιβαγμένες σε σκονισμένα ράφια, νικημένες από τις παροχές της κατανάλωσης, του κέρδους, του σουξέ, της Ευρώπης των χρηματιστηρίων και των βολεμένων. Σε μια εποχή που οι φωτογραφίες των παππούδων μας αποτελούν διακοσμητικά φολκλορικά στοιχεία, ο Χρήστος Χρηστοβασίλης αποζητά ρομαντικά τη θέση του στην καρδιά αυτών που πιστεύουν ότι οφείλουμε ένα μνημόσυνο σε όσους κάποτε αγάπησαν και μόχθησαν γι' αυτόν τον τόπο.

σ-8

Γιάννης Μ. Τζιμούρας

σ-7

Λυπόταν τα παιδιά που μεγάλωναν στην ξενιτειά χωρίς τα παραμύθια της γιαγιάς. Γεννημένος στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο, έκτιζε την ελληνική του συνείδηση μέσα από τις διηγήσεις των παππούδων του για τους αγώνες ενάντια στον κατακτητή, για την ανδρεία και τις θυσίες των Σουλιωτών προγόνων του.

Η ιδέα της πατρίδας, η απελευθέρωση από τους Τούρκους, η αναγέννηση της Ηπείρου είναι για τον Χρήστο Χρηστοβασίλη έμμονες ιδέες. «Είμαι Έλληνας» φωνάζει περιδιαβαίνοντας τ' άγνα του χωριού του. Πόθος του να σπουδάσει για να βοηθήσει τον τόπο του. Μετά τις πρώτες γνώσεις του στο χωριό του και στην Ζίτσα Ιωαννίνων, συμπληρώνει τις σπουδές του στην Ξάνθη, στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και στην Κωνσταντινούπολη. Μαθαίνει γαλλικά, αγγλικά, τουρκικά, αλβανικά και περσικά.

Στα δεκαεφτά του χρόνια μπαίνει κρυφά στην Ήπειρο και παίρνει μέρος σε συμπλοκές με τους Τουρκαλβανούς στους Αγίους Σαράντα, στην Χειμάρρα κ.ά.

Σε ηλικία είκοσι ετών ζει την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και την ενσωμάτωσή της στην Ελλάδα. Στη μητρόπολη των Τρικάλων απαγγέλλει το ποίημά του *Στ' αδέρφια μας*. Για το ποίημα αυτό θα συλληφθεί από τους Τούρκους την ημέρα του γάμου του και θα καταδικαστεί σε θάνατο.

Δραπέτης φτάνει στην Θεσσαλία. Εκεί υπηρετεί

ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

σ-187

1861 Σ' ένα χωριουδάκι, δέκα σπίτια όλα κι όλα, στα Κουρέντα της Ηπείρου, γεννήθηκε ο Χρήστος Χρηστοβασίλης. Η μητέρα του ήταν Ραβενιώτισσα και ο πατέρας του απόγονος της μεγάλης οικογένειας Σουλιωτών, Ζουλιάτη.

1870 Για να μάθει γράμματα ο μικρός Χρήστος, η μητέρα του ίδρυσε το «Μικρό Σχολείο» με δάσκαλο τον παπα-Αντριά, τον οποίο ο συγγραφέας περιέγραψε σε κάποια διηγήματά του. Πολέμιος της δημοτικής ο παπα-Αντριάς, έκλεισε το σχολείο και ο πατέρας του Χρηστοβασίλη έστειλε το γιο του να συνεχίσει τις σπουδές του στην Ζίτσα. Εκεί απογοητεύεται για μια ακόμη φορά όταν τον «συλλαμβάνουν» να διαβάζει τη *Συλλογή Δημοτικών Ασμάτων* του Ζαμπέλιου. Ο απίθαρος απόγονος των Σουλιωτών αποφασίζει να αφοσιωθεί στα γράμματα όταν στο χωριό τους φθάνει ο δάσκαλος Δ. Πασχίδης. Λίγο καιρό μετά τα μαθήματα με τον Πασχίδη, εγγράφεται στο σχολαρχείο Ξάνθης, όπου διαμένει ο αδελφός του πατέρα του.

1872 Εισάγεται στην Ευαγγελική σχολή της Σμύρνης.

1875 Κατά τη διάρκεια εκδηλώσεων διαμαρτυρίας στην Σμύρνη, ο Χρηστοβασίλης συλλαμβάνεται από τους Τούρκους και οδηγείται όμηρος στην Κωνσταντινούπολη. Παρακολουθεί μαθήματα στο αυτοκρατορικό Λύκειο Κωνσταντινουπόλεως. Μαθαίνει γαλλικά, αγγλικά, τουρκικά, αλβανικά και περσικά.

1878 Δραπετεύει από την Κωνσταντινούπολη και φθάνει στην Κέρκυρα. Περνά στην Ήπειρο και παίρνει μέρος σε συμπλοκές με Τούρκους στους Αγίους Σαράντα υπό τον Χειμαριώτη αξιωματικό Γ. Στεφάνου. Συλλαμβάνεται και εκτοπίζεται στα Τρίκαλα. Εργάζεται ως επιστάτης στα κτήματα του Χρ. Ζωγράφου.

1881 Στις 12 (24) Μαΐου γίνεται η προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα. Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης μιλά με ενθουσιασμό στη μητρόπολη Τρικάλων και απαγγέλλει το ποίημά του *Στ' αδέρφια μας*.

1882 Φθάνει στο σκλαβωμένο χωριό του. Για την ομιλία του στα Τρίκαλα, το ποίημά του και τη συμμετοχή του στην επανάσταση του Λυκουρσιού συλλαμβάνεται από τους Τούρκους. Είναι η μέρα του γάμου του με την Τσάνα Παπασταύρου. Καταδικάζεται σε θάνατο.

1901 Γράφει το ποίημα *Χαιρετισμούς στους Κύπριους* με την ευκαιρία της κυπριακής έκθεσης στην Αθήνα. Κυκλοφορεί τη συλλογή του *Θεσσαλικά διηγήματα*.

1902 Δημοσιεύεται *Η δύναμις του Ελληνισμού εν Ηπείρῳ και τα δίκαια αυτής*, που συμπεριλήφθηκε στην Κυανή Αγγλική Βίβλο.

1904 Στην πολιτική πραγματεία του *Ήπειρος και Αλβανία* εκφράζει τις ανησυχίες του για το ηπειρωτικό ζήτημα. Κυκλοφορεί η συλλογή *Διηγήματα του βουνού και του κάμπου*.

1905 Στη μελέτη του *Η Ήπειρος γεωγραφικώς και εθνολογικώς* καλεί τους συμπατριώτες του και την ελληνική κυβέρνηση να επαγρυπνούν.

1913 Οι εθνικοί πόθοι του εκπληρώνονται. Η Ήπειρος απελευθερώνεται και ο Χρήστος Χρηστοβασίλης επιστρέφει στα ελεύθερα Ιωάννινα. Παίρνει μέρος σε όλες τις κινητοποιήσεις για την απελευθέρωση της Β. Ηπείρου. Οι πολιτικοί και εθνικοί αγώνες γίνονται αιτία να παραμελεί τη λογοτεχνία.

1923 Στα Ιωάννινα εκδίδει την εφημερίδα *Ελευθερία*, αρχικά ως δισεβδομαδιαία και αργότερα τρισεβδομαδιαία.

Δραπετεύει από τις τουρκικές φυλακές των Ιωαννίνων και περνά στην Θεσσαλία.

1889 Βραβεύεται στο διαγωνισμό της εφημερίδας *Ακρόπολις* για το διήγημά του *Η καλύτερή μου αρχιχρονιά*. Το διήγημα αυτό άρχισε να το γράφει κατά τη διάρκεια της διαμονής του στην Θεσσαλία και το ολοκλήρωσε αργότερα στην Αθήνα. Από τη χρονιά αυτή αρχίζει και τη δημοσιογραφική του συνεργασία στην *Ακρόπολη*, ο διευθυντής της οποίας, Βλάσης Γαβριηλίδης, τον αποκαλεί ο «Σουλιόταρος». Κατά τη διάρκεια της συνεργασίας του με την *Ακρόπολη* μετέχει σε πολλές αποστολές με κορυφαία αυτή στην Ρωσία, όπου τιμάται με παράσημο και μετάλλιο.

1896 Σε δεύτερο γάμο, νυμφεύεται την Αλεξάνδρα Γιώτη.

1898 Κυκλοφορεί τη συλλογή του *Διηγήματα της στάνης*.

1899 Αναλαμβάνει την προεδρία της πατριωτικής εταιρίας *Ελληνισμός* καθώς και τη διεύθυνση του ομοτίτλου περιοδικού.

1900 Κυκλοφορεί τη δεύτερη συλλογή του *Διηγήματα της ξενιτειάς*.

1926 Εκλέγεται βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος. Κατεβαίνει σπάνια στην Αθήνα, όπου αρχίζουν να τον ξεχνούν οι λογοτεχνικοί κύκλοι.

1927 Κυκλοφορεί τη συλλογή διηγημάτων *Από τα χρόνια της σκλαβιάς*.

1930 Εκδίδει στα Ιωάννινα το 15ήμερο περιοδικό *Ηπειρωτικά φύλλα*, το οποίο όμως μόλις και μετά βίας συντηρεί για μερικούς μήνες.

1933 Αρρωσταίνει βαριά ο φίλος του μητροπολίτης Ιωαννίνων Σπυρίδων και γράφει το λυρικό *Ο ετοιμοθάνατος σταυραϊτός της Ηπείρου*. Στην Αθήνα ο Πουρνάρας αναδημοσιεύει στην *Αγροτική Εγκυκλοπαίδεια* διήγημα του Χρηστοβασίλη και μπροστά από το όνομα του συγγραφέα βάζει σταυρό. Ο Χρηστοβασίλης γράφει στην *Ελευθερία*:

Ακόμη δεν απέθανα
κι ανάψαν τα κεριά μου
κι ένα σταυρό μου βάλανε
ξεοβιά απ' το όνομά μου...

1935 Επανεκλέγεται βουλευτής Ιωαννίνων με το Λαϊκό Κόμμα. Την 1η Νοεμβρίου η εφημερίδα *Ελευθερία* δημοσιεύει ψήφισμα, το

οποίο υπογράφει ο Χρηστοβασίλης ως πρό-
εδρος της διαρκούς επιτροπής του βορειοη-
πειρωτικού ζητήματος.

1936 Στις 21 Φεβρουαρίου, επέτειο της απελευ-
θέρωσης της Ηπείρου, πεθαίνει στην
Αθήνα, όπου είχε μεταφερθεί μετά από
σοβαρή ασθένεια.

[illegible][illegible]

... και τριγύρω
... χείμαυρον, οδοντούμενο
... και κραυγάζοντες ελ
... α και ήρθαν !
... ήρξαν ή έπληθεις μας ή
... τον δεκαετίς παιδίον ή
... τον κορμην μακρού πλα
... ή χείμαυρον πλημυρής
... ής το άκρότος των υδά
... το λατούπα μέχρι τί
... να πηλείοντο λέντα ή
... φαν ή υπό του ρεύμα
... ήτων άδύρων και παι
... φωνήεντα ...
... ήρι σιού, μή φοβέτα

καὶ οὖν ἰδοὺ, ἐκ συν-
κρίτην τὴν στείγην ἡ
λοιπὸν, ρίπτομαι δύο
ἱερόμενοι, ἐπὶ τῆς δεξ-
τερᾶς, καὶ ἐν αὐτῷ δύο πο-
ταὶ αὐτὴ ἰσχυρὰ· ἐν τῇς
ἐργασίαις εὐρέθην ἐπὶ τῇ
δὲ κύπτω καὶ ἀρπάζ-
ουσιν. Μόλις τὸ ἄρκα-
νόν τὸ ἀνώψους τὸ ὄχι
τὸ ἰσχυρὰ ἐπὶ τὸν κλῆ-
ρον, εἴτα δι' αὐτοὺς αὐτὸ

[illegible]

— Μωρέ κι' άλλες φωνές άκούω. Ίσα
 ίσα και κινιόχτηνα βέω σάν άλέφι.
 Βάνω τ' αὐτί μου, έκουσιν έα τινος ρά-
 χως φωνήν κλαυθμηρῶς καλοῦσαν έπανει-
 λημίνως·
 — "Ωωωωρ Κώστακκα !!! "Ωωωωρ
 Κώστακκα !!! "Ωωωωρ Κώστακκα !!!
 Κωστας έλιγίτο τὸ παιδί ποῦ γλυτῶ-
 σαιμην!
 — Μωρέ ἡ μάνα του φωνάζει, ἡ καὶ
 μίνι, εἶπον.
 "Ακολογοῦμαι ἐν τῷ θυμῷ
 — Εἰδὼ -κι τὸ βιβλίον· !!! Εἰδὼ νὰ
 τσαῦσῃ !!!
 "Έτσι λοιπὸν αἰσχάσει, ἡ δυστυχὴς
 γυνὴ !
 "Επιστρέφει καὶ ἐστρώθει εἰς τὴν πυ-
 ράν. Δὲν ἐκοιμήθημεν καθ' ὅλην τὴν νύ-
 κτα· τὴν δὲ ἐπαύρινον μολοντί εὐρισκόμεθα
 ἐν ὁ τοκλεισμῷ καὶ ὅν ἐχομεν τίποτε νὰ
 διασκεδάσωμεν, οὔτε τσιφουρίκια, οὔτε βε-
 σιλότητες, οὔτε γλυκύσματα, εἴμηθαι εὐθυ-
 μότατοι, διότι ἐγινόμεθα αἰετος, νὰ σωθῇ
 μία ὕπαρξις καὶ νὰ μὴ χάσῃ τὴν μόνην
 παρηγορίαν τοῦ, προβιβηκυῖα καὶ πτωχῆ
 γυναι.
 "Αὕτη ἡ ἀμνημονία εἶναι ἡ καλύτερη,
 καὶ ἑπείσασα ἔστη ζωὴν πρὸς !

Η ΚΑΛΕΙΤΕΡΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

Εἶχα τελειώσει τὰ ἐγκύκλιά μου μαθήματα, ἔμεινα στὸ πατρικὸ μου σπίτι, ποῦ εἶναι σ' χωριὰδάκι, ἐπὶ ἀκρίους ὥρες μακριὰ ἀπὸ πολιτεία. Δὲν εἶχα πλὴν καμμιὰ φροντίδα, τί νὰ μελετήσω, γιὰ νὰ παρουσιασθῶ πρόσωπος στοὺς δασκάλους μου καὶ στοὺς μαθητὰς μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ κάμω νὰ βγάλω τὸ καθημερινὸ μου ψωμί, γιατί πατρικὸ μου σπίτι, ὅχι μοναχὰ μποροῦσε νὰ ἴη τὸς ἀνθρώπους του, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ὡς, κατὰ συνήθειαν ποῦ ἔμεινε ἀπὸ τοὺς πρώ- χιτορὲς του. Σκότονα λοιπὸν τὸν καιρὸ στὰ κοπάδια μου, σὲ περιπάτους μέσα στὰ ἀφῆα, στ' ἀμπέλια, καὶ στὰ χωριά, ποῦ ν γύρα-γύρα, στὸ ψάρεμα, μέσα στὸ ποτά- ποῦ διαβαίνει κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ μας, καὶ κυνῆγι στ' ἀντικρινὰ βουνά, καὶ τ' ἀντι- ἀ λόγγα. Μ' εἶχε πιάσει τέτοια ἀποστροφή γράμματα, ὥστε δὲν ἤθελα καθόλου νὰ εἶχω ἀπὸ βιβλία, χαρτί, πένα καὶ μελάνη. Εἶχα ἀποσπαραγῆ τόσο πολὺ, ὥστε μ' ἐπιανε ουστὰ φρίκη, ἀμα ἔβλαπα πράγματα, ποῦ θυμίζαν τὸ διαβάσμα ἢ τὸ γράψιμο, καὶ σκέφτομουν ἀπορούσα σὲ τί θὰ μοῦ χρησί- ν τὰ γράμματα, ἂν ἦταν γραμμὴ νὰ πιάσω βιβλία καὶ πένα στὴ ζωὴ μου. Δὲν αὖ νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀνάγνωσι, δὲν ἤθελα ν' ὦ ἀπὸ γράψιμο. Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ νικὰ συγγράμματα, τὰ «Ἀνατολικά» τοῦ Οὐγγού, οἱ «Μελέται» τοῦ Λαμαρτίνου, ὁ καὶ δὲ Χαρόδρος» τοῦ Βύρωνος, ἡ «Ἐλευθε- ἰνη Ἱερουσαλήμ» τοῦ Τάσσου, ὁ «Χαμένος ἀδίδος» τοῦ Μάλτωνα, ὁ «Μανιώδης Ρο- ας» τοῦ Ἀρίστου, ὁ «Φαῦστος» τοῦ Γκαί- τὰ «Μνημόσυνο» καὶ ἡ «Κυρὰ Φροσύνη» Βαλαωρίτη, μοῦ φαίνονται σὰ μιὰ κουταλιά ἰνύδαδο. Πολὺ λίγο ἔμεινα στὸ σπῖτι μου. στενοχωροῦσαν πολὺ οἱ ἀγριοὶ καὶ χοντροὶ οἱ του, καὶ βρίσκουμουν πῆς καὶ πάντα ὅξω. αὶ ὅμως τί δὲ θὰ εἶδαν σήμερ νὰ βρεθῶ στοὺς ἀκομψοὺς καὶ ἀκαλαίστητους τοί- σου, σπιτάκι μου, ποῦ τοὺς εἶχαν κτίσει ἀπποῦδὲς μου, σὲ πονηρὲς μέρες γιὰ νὰ φυ- νται, ὅχι μοναχὰ ἀπὸ τὸ κρύο τοῦ χειμῶνα τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπε- ἰζωνται ἀπὸ τὲς ἐπιδρομὰς τῶν ὀχτρῶν τους. ἦν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 ν στὸ χειμᾶδι μου, γιατί εἶχε ἀρχίσει ὁ γέν- τῶν πρεβάτων, δεκαριὲς τὴν ἡμέρα. Νόμισα κατὸ νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ χειμᾶ- ' ἕνα σκοπὸ νὰ τηρῶ τὲς γεννημένους προ- νες ποῦ ἔβασκαν μέσα σ' ἕνα κριθᾶρι, καὶ ναν ἄλλο νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανένα, γιατί ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἕνα ψοφίμι χον- καὶ ἡ μυρουδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια. ατὰ τὸ δειλινὸ ἐπιασε μιὰ φοβερὴ βροχή. ζε κανεὶς ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχε γείνει ἕνας μέ- π... Τὰ ὄρνια, καὶ ἡ ἄλλα πεινυ- πιάστηκαν ἀπὸ τ' ἀγριοκαὶρὶ ἀνεπάντεχα ποῦ κυνηγοῦσαν, καὶ ἐκεῖ ποῦ βοσκοῦσαν ἔτρεχαν ἀγίλιες στ' ἀντικρινὰ βουνά, ὅπου

μι ὁλων τῶν κοπαδιῶν, ποῦ βρίσκονταν γύρα γύρα, ποῦ τὸ ζήλευαν ὅλα τὰ τσαλιγκάτα, καὶ ἔσερνε ἐπὶ τὰ χρόνια τόσα πρόβατα πίσω του, καὶ μπῆκαν στὸ χειμᾶδι βηλιάζοντας «μπάαα ... μπάαα... μπάαα !» ἐνῶ οἱ πιστικοὶ ἔρ- χονταν ἀπὸ πίσω, πολὺ μακριὰ ἔρχονταν οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχνιασμένοι, μαζὺ μὲ τὰ τέσσαρα μαντρόσκυλα. Ἦταν χαλασμός κόσμου ! ἦταν χαλασμός Κυρίου ἐκείνη ἡ στιγμή ! Κάθε στιγ- μὴ χύνονταν στὴ γῆ μιὰ φοβερὴ καὶ ἀπαίσια λάμψη, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ λάμψη ἀκολουθεῖ βροντὴ, ποῦ τρᾶνταζαν τὰ θεμέλια τὰ βουνά. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ἔτρεμε ὅλη ἡ Γῆ, καὶ ὅτι ἐκλονίζονταν, καὶ κυμαίνονταν σὰ βάρκα ψηλὰ στὰ κύματα. Οἱ πιστικοὶ ἄρχισαν νὰ σταυροκο- ποιοῦνται ἀπὸ τὸ φόβο τους, καὶ παρχαλῶ- σαν τὸν Θεὸν νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο τὰ πρόβατα σὲ κάθε βροντὴ προτιζόνταν, σὰ νὰ εἶχαν μπῆ στὸ χειμᾶδι δέκα λύκοι καὶ τὰ σκυλιὰ γύρλιζαν, σὰ νὰ προαισθάνονταν κά- ποιο μεγάλο κακό, ἀλλὰ καὶ ἰγὼ ἂν καὶ ἦμουν σὲ θέσει νὰ μὴ παρασηγήσω καθόλου ἐκείνη τὴ θεῖα, ποῦ μὰς παρουσιάζονταν μὲ θεῖα μορφή, ἄρχισα νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι κα- νένα ἀναποδογύρισμα τῶν νόμων τῆς Πλάσης, κανένα δεύτερο κατακλυσμὸ, καὶ νὰ σκέπτω- μαι νὰ πιάσω τὸ συντομώτερο δρόμο, γιὰ τ' ἀντικρινὸ βουνό.

Ὁ ποταμὸς, ἂν καὶ δὲν ἦταν μακρύτερα ἀπὸ τριακόσια μέτρα, ἀπὸ μὰς, δὲ φαίνονταν καθό- λου, ἀλλ' ἀκούονταν νὰ βουίξῃ, σὰ χιλιόφωνο θεριό. Διῶχονταν μὲ τὴ λογικὴ τὰ φτερά τοῦ φόβου, μοῦ ἔρχονταν ὄρεξη νὰ καταβῶ στοὺς ὄχτους τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ θιαμᾶξω τὴ φοβερὴ μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ μὲ μπόιζε ἡ βροχή. Δὲν ἔβρεχε οὔτε μὲ τὴ σῖτα, οὔτε μὲ τὴν πυκνάδα, καθὼς λέμε, ἀλλὰ μὲ τ' ἀσκή καὶ μὲ τὸ καρ- δάρι. Ἐβρεχε, ἔβρεχε, καὶ ὅλο ἔβρεχε ! Τὰ οὐράνια ἔγειναν καταράχες ! Δυὸ πατη- μισιὲς ἂν ἐπιχειρίζομουν νὰ κάνω μακριὰ πὸ τὸ χειμᾶδι, θὰ ἦν ὁλον στὲς λάσπες, καὶ θὰ γίνο- μουν παπὶ ἀπὸ τὴ βροχή. Σ' αὐτὴ τὴ σκέψη μου ψηλά, ἤκουσα τὸν τοῖελεγκα νὰ διατάξῃ τὸ πιστικοῦδι :

— Νὰ πῆς στὸ χωριὸ ὅσο ποῦ εἶναι γλῆ- γορα, καὶ νὰ πάρῃς ψωμί ! Ἀκουε ;
— Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸ ;
Ἀπολογηθῆκε τὸ πιστικοῦδι.

— Νὰ πῆς γάλι—γάλι, καὶ ἂν βραχῆς πολὺ σὲ κουλουριάω μὲ τὴν κάππα μου τὴ νύχτα. Μιὰ χαψιὰ ἀνθρώπος, εἶσαι σὺ ! Τὶ νὰ κάμω ἰγὼ ἂν βραχῶ, ποῦ εἶμαι μεγάλος, καὶ δὲν μὲ χωράει ἡ κάππα σου, καὶ ἀπᾶι σὺ ! . . .

Κίνησε τὸ καῦμένο τὸ παιδί νὰ πᾶ, ἀλλὰ σὲ κάθε πατημασίᾳ γλιστροῦσε καὶ ἔπιπτε κατὰ γῆς. Τὸ λυπήθηκα καὶ τὸ γύρισα πίσω, καὶ στὸν τόπο του διατάξα τὸ δεύτερο πιστικὸ νὰ πᾶ γιὰ ψωμί, καὶ νὰ πῇ στὸ σπῖτι ὅτι θὰ κοι- μηθῶ στὸ χειμᾶδι, καὶ ὅτι τὸ πρῶτ θὰ ἐγὼ ἰδῶ ἰδῶσιαν στὴν ἐκκλησίᾳ, ἀμ' ἀκούσω τὸν πρῶτο σῆμαντρο. Τὸ νὰ κοιμᾶται κανεὶς στὰ πρόβατα, καὶ νὰ πακίνη στὴν ἐκκλησίᾳ, χωρὶς νὰ μπῇ σὲ σπῖτι, θεωρεῖται γιὰ θιάρεστο πρᾶγμα. Ὁ ἀνθρώπος, ποῦ κοιμᾶται ἀνάμεσα στὰ πρόβατα —ὅχι ὅμως καὶ ἀνάμεσα στὰ γίδια—εἶναι μα- κρυὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου. Κοιμᾶται, σὰ στὸν Παράδεισο. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα νόμιζα ὅτι θὰ φχαριστοῦσε πολὺ, τὴ μητέρα μου, ποῦ ἦταν πάρα—πολὺ θρήσκα, καὶ μποροῦσε νὰ θυ- σιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἔξω ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ πᾶ στὸν Παράδεισο, χωρὶς νὰ λογαριάξῃ κα- νέναν κόπο καὶ κανένα μόχτο. Ἐξὼ ἀπ' αὐτό, σ' ἐμὰς ἡ παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς δὲν εἶχε

Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα, καὶ νὰ σου ! γυρίζει μὲ χέρια ἀδειανὰ ὁ πιστικὸς, ποῦ πῆγε γιὰ ψωμί.

— Ποῦν' τὸ ψωμί, ὦρε ; τοῦ λέγω.
— Δὲ μπόρεσα νὰ πάω στὸ χωριὸ, μοῦ εἶ- πε ξέκαρδα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἔτρεχε ἀπ' ἀπάνω του σουρνάρα.

— Καὶ γιατί δὲ μπόρεσες ; τὸ ρωτῶ.
— Πᾶν ἡ λειάσα ! . . . τὴν πῆρε !

Καὶ λέγοντας ἔκανε μιὰ χειρονομία, ποῦ μῶδωκε νὰ καταλάβω τὴν τύχη τῆς λειάσας. Λειάσα λέγεται τὸ πλεχτὸ γεφύρι, ποῦ ἱσμι- γε τὸ μέρος, ποῦ βρισκόματαν μὲ τὸ χωριό. Τὸ ποτάμι, ποῦ περνάει ἀπὸ κάτω τῆς ἂν καὶ τὸ καλοκαίρι δὲν εἶχε πλεῖστο ἀπὸ πέντε μη- λαύλακα νερό, τὸν χειμῶνα ὅμως γίνεται θηριό, κάθε φορὰ ποῦ βρέχει, καὶ ὁ λόγος : «Πᾶν ἡ λειάσα !» δηλοῦσε ὅτι τὸ ποτάμι πλημμύρησε καὶ παράσυρε τὸ πλεχτὸ γεφύρι, καὶ ἔνεκα ἀπ' αὐτὸ γιὰ δυὸ—τρὲς μέρες τὸ λιγώτερο, θὰ ἤμασταν ἀποκλεισμένοι μὲ τὸ χωριό. Τὸ πνίξι- μο τοῦ πλεχτοῦ γεφυριοῦ δὲν κόστιζε τίποτε, γιατί οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, σὲ μιὰ μέρα μέ- σα, δουλεύοντας ὅλοι μαζὺ, θὰ ἐπλεχαν και- νοῦργιο γεφύρι, χωρὶς κανένα ἐξοδο, ἐπειδὴς ὅλη ἡ ἀπαιτούμενη ξυλικὴ θὰ ἐβγαίνει ἀπὸ τὸν χω- ριανικὸ λόγγο, καὶ τὸ μόνο ἐξοδο, ποῦ θὰ ἔκανε τὸ σπῖτι μου, ὡς πρωτόσπιτο, ἦταν καμμιὰ εἰ- κοσαριὰ ὀκάδες κρασί, τρεῖς—τέσσερες ὀκάδες ρακί, ἕνα σφαχτὸ καὶ μιὰ φουρνιά ψωμί, ἀπὸ ἀρχποσίτι, πρᾶγμα, ποῦ οὔτε κἂν λογαριάζον- ταν γιὰ ἐξοδο, γιατί τέτοια ἐξοδα πλεῖστορο κολακεῖουν ἐκεῖνον—ποῦ θὰ κάνει. Τὸ μόνο πρᾶγμα, ποῦ μοῦ σκότιζε τὸ νοῦ ἦταν πῶς νὰ περάσωμὲ τὴ βραδυὰ νηστικοί. Εἶχαμε γάλα ἀνθό, τυρὶ νόστιμο, καὶ γκουλιάστρα ἀφράτη, ἀλλὰ χωρὶς ψωμί ; . . . Τὸ ψωμί εἶναι ἡ ψυ- χὴ τοῦ τρεπείζου. Τὴ στιγμή ποῦ ἔκανα ἐκεῖ- νη τὴ σκέψη πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου ἡ εἰκόνα τῆς μάνας μου, φορτωμένη ἕνα μεγάλο σακ- κοῦλι γεμάτο ζωτροφίες, καὶ ἀμέσως μοῦ ἤρθε ἡ ἰδέα ὅτι αὐτὴ θὰ σκαφετὴ τὴν κακοκαίρια, τὸ

εἶχαν τὲς φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βαρύτερα κορράκια, ἐπειδὴ δὲν ἀντεῖχαν, φαίνεται νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ δρόμο τους, γιὰ τὲς φωλιές τους, μαζεύτηκαν στὰ κλωνάρια τῶν χιλιόχρο- νων πουρνარიῶν, ποῦ ἦταν γύρα—γύρα στὸ χει- μάδι μου, καὶ κρακράκιζαν μὲ μεγάλο ἀλλάλαγ- μό, σὰ νὰ κινδύνευαν νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους. Θὰ ἦταν ἀκόμα δυὸ ὥρες μέρα, ἀλλὰ τὸς πυκνὸ ἦταν τὸ σκοτάδι, ὥστε νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε βασιλεύσει ὁ ἥλιος, καὶ τὸ κοπάδι ἀκόμη γελάστηκε ἀπὸ τὸ πρῶτο σκοτάδι, ἂν καὶ οἱ πιστικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ υποδίσουν. ἦν ἡ

πνίξιμο τῆς λεισάρας, τὸν ἀποκλεισμό καὶ τὰ λοιπά, καὶ θὰ κἀν τρόπο νὰ στείλῃ ψωμί καὶ προσφάγι. Ἐν τῷ ἅμα λοιπὸν διατάζω πάλι τὸ δεύτερο πιστικὸ νὰ πάῃ στὸ μέρος ποῦ πνίγηκε ἡ λεισάρα, καὶ νὰ περιμένῃ ἐκεῖ ψωμί, καὶ ὅ,τι ἄλλο.

Στὴ διαταγὴ μου ξεκίνησε πάλι ὁ πιστικὸς ἑκαρδὰ, καὶ πρὶν περάσῃ πολλὴ ὥρα, νὰ σου γύρισε καταφορτωμένος ζωοτροφίες, ποῦ τοῦ εἶχε πετάξῃ ἀπὸ τῇ μιᾷ τὴν ἄκρῃ τοῦ ποταμοῦ, ὡς τὴν ἄλλῃ, μαζὺ μὲ τὸ σακκούλι, ὃ δούλος τοῦ σπιτιοῦ μου.

Φχαριστήθηκα πολὺ, καὶ ἐπειδὴ εἶχε νυχτώσει στὰ καλὰ, μπῆκα στὴν ἀνθρωποκαλύβα, καὶ κἀθησα σταυροπόδι κοντὰ στὴ φωτιά, ποῦ εἶχε τοιμασμένη ὁ γεροπιστικὸς. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα, ξέρετε, εἶναι ἐκεῖνη ἡ καλύβα τοῦ χειμαδιοῦ, ὅπου κοιμούνται καὶ κάθονται οἱ πιστικοί.

Ἡ κακοκαιρία μολαταῦτα ξακολουθοῦσε. Οἱ ἀστραπὲς καὶ οἱ βροντὲς πῆγαιναν ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλῃ, σὲ κάθε στιγμὴ, καὶ ἡ γῆ κλονίζονταν συθιέμελη, σὰ νὰ προσπαθοῦσαν ἀργά-τες γιγάντοι νὰ τὴν ἀναμοχλεύουν σὰν πῶς ἀναμοχλεύουν μὲ τοὺς λαστούς θεώρατους βράχους ἐκεῖνοι, ποῦ ἐργάζονταν στὰ λατομεῖα. Ἐρχονταν καμμιά φορὰ τέτοιες φοβερὲς πνοὲς τοῦ νότου, ὥστε νομιζάμε ὅτι θὰ σήκωναν στὸν ἀγέρα, χειμᾶδι, κοπάδι καὶ ἀνθρώπους. Μκίνοντάν σὰ λυσσιασμένα τὰ στοιχειά. Γῆ καὶ οὐρανὸς εἶχαν πιастῇ ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ γροθοκοπιώνταν, χωρὶς πόνο, καὶ κάθε φορὰ ποῦ ὁ σάλος θέριεβε, ἔκανε τὸ σταυρὸ τοῦ ὁ γεροπιστικὸς, περίλυπος λέγοντας :

— Γλύσέ μας θεέ μου !

Ὁ γεροπιστικὸς βλέποντας στὰ ὑστερινὰ ὅτι τὸ ἀγριοκαίρι δὲν ἔπαυε, πῆρε τὸ βοηθό του—αὐτόν, ποῦ μᾶς εἶχε φέρει τὸ ψωμί—καὶ τὸ πιστικὸῦδι, καὶ πῆγαν νὰ κόψουν κισσόκλαρο γιὰ τὰ πρόβατα, καὶ ἐμένα μού εἶπε νὰ παρακυττάξω τ' αὐλάκια, ποῦ ἦταν ὁλόγυρα στὸ μαντρί, μὴ εἶναι κανένας χαλασμένος, ἢ ἀδύνατος, καὶ μὴ μέσα καὶ μᾶς πνίξῃ καὶ ἐμᾶς καὶ τὰ πρόβατά μας. Ἀμὰ ὁ γεροπιστικὸς μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ τράβησαν ἔξω, βγήκα καὶ ἐγώ, νὰ παρακυττάξω τ' αὐλάκια κραττώντας στὸ χέρι μου ἕνα μεγάλο δαυλὶ, καὶ ἅμα εἶδα ὅτι ἦταν καλὰ, καὶ δὲν εἶχαμιν κανένα φόβο, γύρισα γλήγορα πίσω καὶ σταυροποδιάστηκα, δίπλα στὴ φωτιά. Ἀκούμπησα σ' ἕνα σκαμνί, ποῦ χρησίμευε πλεόπετο ὡς τραπέζι στοὺς πιστικούς. Τότε ἦρθε καὶ κἀθησε στὸ νοῦ μου ὁ λάκρο τὸ ἔτος, ποῦ τελείωνε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, καὶ δὲν ἄφινε πίσω του ἀκόμα, παρὰ λίγες μαῦρες ὥρες, σὰ μαῦρη οὐρά. Τὸ λυπήθηκα μέσα πὸ τὴν καρδιά μου, ποῦ πῆγαινε νὰ θαφτῇ μέσα στὸν ὠκεανὸ τῶν περασμένων. Τὸ λυπήθηκα πρὸ πάντων γιατί αὐτὸ τὸ ἔτος μὲ γλύτωσε ἀπὸ τὰ νύχεια τοῦ σχολειοῦ, καὶ πλάκωσε τὴν καρδιά μου μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Μοῦ φαίνονταν ὅτι βρίσκουν μπροστὰ σ' εὐεργέτη μου, ποῦ ψυχორραγοῦσε.

— Τί καλὸ, ποῦ στάθηκε αὐτὸ τὸ ἔτος γιὰ ἐμένα ψιθύρισα. Μ' ἔδωκε στὴν κοινωνία φωτισμένο, ἀνεξάρτητο εὐτυχισμένο. Ἀμποτες τὸ νέο ἔτος νὰ εἶναι καλεῖτερο ἀκόμα. Ἀμποτες νὰ φέρῃ τὸν αἰώνιο πόθο τοῦ Γένους μας, ποῦ τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια εἴκοσι πέντε σωστὰ χρόνια.

Τότε ἀφῆθηκα στὸ πέλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου. Χίλιες εἰκόνες χρυσόνυτες, χάρωπες γελαστές, διάφανες, σὰν ἀγεράκι μαγιάτικο ποῦ φυσάει πρὶν ἀνατεῖλῃ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ μου, καὶ ἐνῶ ἔτρεχα μὲ τὸ νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἄλλῃ, σὰ σκιά κυνηγώντας σκιές, ψηλά στὸν αἰθέρα, μπῆκαν οἱ πιστικοὶ μὲ τὰ κορτερά τους τ' ἄρματα, καὶ μ' ἔκαναν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ φαντασμαγορία, καὶ κυττάζοντας τὸ γεροπιστικὸ τοῦ εἶπα :

— Ἐ! γέρο, τί λές; καθόμαστε ἀπόψε ὡς τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε, πῶς θὰ φύγῃ ὁ ἕνας χρόνος καὶ πῶς θάρθῃ ὁ ἄλλος.

— Ἐγώ, παιδί μου, μού ἀντιλογήθηκε ὁ γέρος, εἶμαι ἐβδομήντα πέντε χρονῶν ἀνθρώπος,

ὡς τώρα, πὲ καὶ τὰ ἐξήντα πέντε τὰ πέρασα πιστικὸς. Ἐχω περὶττο ἀπὸ πενήντα χρόνια ὡς τώρα ποῦ εἶμαι ὅλο τσέλεγκας. Εἶρεις τί θὰ πῇ πενήντα χρόνια τσέλεγκας; Μιὰ ζωὴ ἀκέρια! ... Ἐ! τὰ ἔρημα τὰ χρόνια πῶς φορτώνονται ἀπάνω μας, χωρὶς νὰ τὰ καταλαβῇ-νωμαί! Μᾶς κλέπτουν τρίχα τρίχα τὴν λεβεντιά μας, μᾶς ζαρώνουν, μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά, καὶ μᾶς τὰ κρεμίζουν, μᾶς βγάζουν τὰ δόντια. μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς σκρυμπό-νουν τὸ κορμί καὶ ... ἄς τὸ εἰπῶ καὶ αὐτό ... μᾶς κύνουν μισὰ ζωὴ! Τὰ ζωὴ ἔχουν τέσσερα ποδάκια, καὶ ἡμεῖς οἱ γερόντοι τρίπ! Ἐγὼ, καλὸτυχὸς εἶσαι παιδί ἀκόμα ... ἀλλὰ ἐγὼ γέρασα, πάῃ ... βράτλεψα!!! Ἐγώ ... ἀφόντας κἀνω αὐτὸ τὸ ἔργος τῆς κλύτσας, δὲ βρήθηκα ποτέ, μὲ μάτια κλεισμένα, τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ ἕνας χρόνος φεύγει καὶ δίνει τὰ κλειδιά στὸν ἄλλο, πῶρχεται νὰ κάτσει, στὸν τόπο του. Ἐγώ, λοιπὸν θὰ κάτσω ποῦ θὰ κάτσω, κύ-ταξε νὰ κάτσης ἐσύ! ...

— Θὰ καθίσω, γέρο! Θὰ καθίσω!

— Ἀ! εἶναι ὡμορφο πρᾶγμα, παιδί μου!

Γενεῖται ἕνας κλονισμὸς στὴν Πλάση. Ἐνα βελούδο... βελὺ βοητό, ποῦ πρέπει νάχῃς πολὺ ἀλαφρὸ αὐτὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πρᾶγμα, νᾶρχεται ἕνας ἄλλος νὰ σοῦ παίρει τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὸ χέρι! Σῆν, καλῶρα, νᾶρθῃ ἀπόψε ἕνας ἄλλος καί, νὰ μᾶς πῇ : — «Φευγάτε, ἀπὸ τὸ χειμᾶδι!» Εἶδες τί πόλεμος γίνηκε ὅζω; Τί παντεχνίσεις ἦταν αὐτὴ ἡ νεροποντὴ; αὐτὸ τὸ στοιχειοπά-λεμα; αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια; αὐτὰ τὰ τραντάγματα τῆς Γῆς μας; Τί ἄλλο ἦταν παρὰ πό-λεμος ἀνάμεσα τοῦ ἑνὸς χρόνου καὶ τ' ἄλλου-νοῦ! Ἡθελε ἀκόμα νὰ κυριέψῃ ὁ ἀντίχριστος! Ἡθελε ἀκόμα νὰ χύσῃ αἷμα ἀνθρώπινο! Ἀλλὰ ὅσο καὶ ἂν ἔκανε, ὅσο καὶ ἂν κἀν ἀκόμα, ὡς τὰ μεσάνυχτα, δὲ θὰ τοῦ περάσῃ! Ὁ καὶ κόψῃ τὸ λαιμό του, καὶ θὰ φύγῃ! ...

Ἐτσι λοιπὸν, ἀφοῦ εἶπαμε καὶ ἄλλα καμ-πόσα μὲ τὸ γέροντα, παράθεκε ὁ δεύτερος πι-στικὸς τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνί, καὶ ἀρχί-σαμε νὰ τρώμε μὲ τὰ χουλιάρια, ἀφράτη γκουλάστρα.

Γκουλάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐτὺς ὑπερὰ ἀπὸ τὸ γέννο τῆς προβατίνας, ἢ τῆς γίδας, καὶ εἶναι τὸ νοστιμώτερο πρᾶγμα, ἀπὸ τὰ φαγητά, ποῦ φτιάχνει τὸ εὐλογημένο καὶ τρισευλογημένο γάλα.

Στὰ ὑστερινά, τελειώσαμε τὸ φαγί, κι' ἀρχίσαμε τὲς κουβέντες, γιὰ νὰ βραστάξουμε, ὡς τὰ μεσάνυχτα ἄγρυπνοι, ἀλλὰ ὁ γεροπιστικός, βλέποντας ὅτι μὲ τὲς κουβέντες θὰ μᾶς ἐπαιρνε ὁ ὕπνος, πῆρε τὸ γλυκύφωνο ταμπουρά του, καὶ ἄρχισε νὰ τὸν κουρτίζη, καὶ ἀφοῦ τὸν κουρτίσει ἄρχισε ἀπὸ τῆ μιᾶς μεριάς νὰ τραγουδάη, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλην νὰ βρῇ τὸν ταμπουρά μὲ δύναμι· καὶ μὲ γλύκα ἄφατη.

... «Τ' ἀκούσαν τί γίνηκε στὰ χειμαδιὰ τοῦ Φώτου, »Μπήκανε 'τοῦρκοι στὰ μαντριά καὶ πῆραν τὰ κοπάδια, »Πῆραν πρατίνες μὲ τ' ἀρνιά, καὶ γίδες μὲ κατσίκια, »Πῆραν τὸ Νιάγκρο τὸν παχύ, τὸ Μπέλο τὸ γκεσέμι, »Πῆραν τὴ στερφοκάλεσια μὲ τὸ λαμπρὸ κουδούνι, »Δώδεκα χρόνους τὸ λαλεῖ, κι' ἀρνὶ δὲν ἔχει κάνει!...»

Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ συγκίνησε, κι' ἐπειδὴ τὸ τραγουδοῦσε καλὰ ὁ γεροπιστικός, κι' ἐπειδὴ τὸ πᾶναιε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρά, ἀλλὰ πλεῖστο, γιὰτὶ ἀναφέρονταν στὴν καταστροφὴ τῶν κοπαδιῶν τοῦ προσπᾶππου μου, ποῦ χώρια ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατα, ποῦ μᾶς πῆραν οἱ Τσιάμινδες, σκοτώθηκαν καὶ δέκα πέντε ἀδερφο-ξάδερφα, ἀνήμερα τοῦ Βαγγελιτμοῦ, καὶ καμμιὰ εἰκοσαριά ἀπὸ τοὺς κλέφτες. Τὸ τραγούδι αὐτὸ μνημονεύει τὸ τέλος τῆς δόξας τῶν κοπαδιῶν τοῦ καυμένου τοῦ προσπᾶππου μου, ποῦ βότκακε ὡς δυσμίαση χιλιάδες πρόβατα, κι' ἄλλα τόσα καὶ πλεῖστο γίδια.

Ἡ ὥρα ἦταν 11 1)2 καὶ ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα σιγαλὴ καὶ γλυκεῖα, σμίγονταν ἀδερφικὰ ἀδερφικὰ μὲ τὴ λιγερὴ φωνὴ τοῦ ὠριόηχου ταμπουρά, σὰν δυὸ πολυκαπηνημένα στόματα, ποῦ σμίγονταν μὲ πόνο, γιὰ νὰ δώσουν τὸ χαρμόσυνο φίλημα τῆς ἀγάπης. Ἐξω τὰ στοιχεῖα εἶχαν κοπάσει, καὶ φαίνονταν, ὅτι ἄρχισαν νὰ

συρτελιώνωνται καὶ ν' ἀνακωχεύουν ὁ οὐρανὸς κι' ἡ γῆ. Τὸ τραγούδι ἐτελείωσε κι' ὁ γέρος ἀπόθεκε τὸν ταμπουρά του, καὶ μοῦ εἶπε :

— Πόση ὥρα θέλομε ὡς τὸ ζυγισμα τῆς νύχτας ;

— Μισὴ ὥρα ! τοῦ ἀντιλογήθηκα.

— Ἀκαὰ . . . Τότες ἂς καθήσωμε καρχοῦλι ! Σιωπηρή ! ὅσο νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα ! Σιωπηρή ! . . .

Καὶ ἔβλεπε τὸ δάχτυλό του ὀρθό, κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του, στὴ χωρίστρα τῶν ἄστρων μουστακιῶν του. Ὅσο νὰ περάσῃ ἡ μισὴ ὥρα μοῦ φάνηκε πῶς πέρασε ἕνας χρόνος, καὶ τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ λεπτοδείκτης τοῦ ὠρολογιοῦ ποῦ εἶχα στὰ χεῖρά μου ἀνοιχτό, πάτησε τὸν ὠροδείκτη, κι' ἔκαναν καὶ οἱ δυὸ μαζὺ μιὰ γρημὴ μοναχὴ ψηλὰ στὸν ἀριθμὸ XII, μοῦ φάνηκε ὅτι εἶδα μπροστά μου τοὺς δυὸ χρόνους σὰν δυὸ γερόντους ὀγδοηντόχρονους, μὲ μακρὰ καὶ ἄσπρα γένεια, καὶ ἀπὸ ἕνα χονδρὸ ραβδί στὸ χεῖρ του ὁ καθένας, ποῦ ἀκουμποῦσαν τὸ σκυρμπὸ κορμί τους. Τὴ στιγμὴ ποῦ ἀνταμώθηκαν, μετὰ σ' ἕνα θεώρατο καὶ ἀπέρχαντο παλάτι, ἄρρηκε ὁ ἕνας τὸ θρόνο, ποῦ κάθονταν, καὶ τὸν ἔπιασε ὁ ἄλλος ! Ὁ ἕνας κατέβηκε τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου, κι' ὁ ἄλλος ἀνέβηκε. Σωττὴ ζωντανὴ εἰκόνα, ζωγραφισμένη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα, τοῦ καλεῖτερου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

— Καλὴ χρονιά, γέρο ! τοῦ φώναξα, καὶ χῶρις νὰ γνωρίζω γιὰτὶ χτυποῦσε ἀτικ-τάκ» ἡ καρδιά μου.

— Ζύγιασε ἡ νύχτα ; Μὲ ρώτησε.

— Ζύγιασε ! Βρίσκεται ψηλὰ στὴ ράχη !

— Ἐ ! καλὴ χρονιά μας τὸ λοιπὸν ! Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μιλιέσῃ, σερκὰ παιδιὰ, καὶ θηλυκὰ ἀρνιά. Χαθωμένος ὁ τρισκατάρατος ὁ λύκος. Μακρὰ ἀπὸ μᾶς, κι' ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αὐγολήτα, καὶ κάθε ἄλλο κακό.

Καὶ παίροντας ἀπὸ τὸ πλάγι τοῦ ἐνὰ κλαδι πουνγκρίσιο ἔκανε τὸ σταυρό του τρεῖς φορές, καὶ τῷδελε ψηλὰ στὴ φωτιά. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα ἔφεξε πλεῖστο, καὶ βάλουμε κι' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἕνα πουντάρι στὴ φωτιά, λέγοντας τὲς ἴδιες εὐχὲς τοῦ γέρου, καὶ σὰ νὰ εἶχε λησμονήσει κατὶ τι ἀκόμα, ξανάκανε τὸ σταυρό του καὶ ξανάειπε.

— Νὰ ζήσετε παιδιὰ μου, κι' ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ διώξωμε τὸν ὄχτρο ἀπὸ τὸ σπίτι μας, ποῦ μᾶς τρώγει τὰ σπλάχνα.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἀναστέναζε βαθυὸ ὁ καυμένος ὁ γέρος, σὰ νὰ μὴ πίστευε ὅτι θὰ ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια του, ἐκείνη τὴν ὄνειροφανταχτὴ μέρα.

Γιὰ τέσσαρα-πέντε λεπτὰ σωπάσαμε ὅλοι, καὶ ἤμαστε σὲ βουβί. Μᾶς εἶχε πλακώσει μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχαμε γεράσει ὅλοι κατὰ ἕνα χρόνο, καὶ εἶχαμε προχωρήσει ὁ καθένας ἕνα σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο του !

Ἡ σιωπὴ ἐκείνη μὲ βοήθησε ν' ἀκούσω σὰν κατὶ φωνὲς ἀπελπιστικές, ἔξω, πολὺ κοντά. Στὴν ἀρχὴ μοῦ φάνηκε ὅτι μὲ γελοῦσαν τ' αὐτιά μου. Ὑστερὰ ὅμως ἤκουσα καθαρώτερα, βεβαιώθηκα, ὅτι ἦταν φωνὲς ἀνθρωπινὲς ἀπελπισμένου ἀνθρώπου, καὶ φώναζα τρομακμένος :

— Σηκωθῆτε, μωρέ, κάποιος πνίγεται ἔξω !

Βγαίνομαι ὅλοι ἔξω καὶ καταλαβαίνομαι ἀπὸ τὲς φωνὲς, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀνθρώπινη ζωὴ κινδύνευε. Μπαίνομε πίσω στὴν ἀνθρωποκαλύβα, ἀνάβομε χονδρὰ δαδιά, παίνομε καὶ κατὶ μακρὰ ξύλα, καὶ τραβοῦμε ἴσια ἀπάνω στὲς φωνὲς. Πακίνοντας, πακίνοντας φτάνομε στὴν ἄκρη ἐνὸς μικροῦ πέταμιου, ποῦ χύνονταν μὲ μεγάλη βοή καὶ μὲ μεγάλη καταβροχιά στὸ μεγάλο ἐκεῖ κοντά, καὶ στὸ δρόμο ὅλο φωνάζαμε :

— Βάστα, μωρέ, καὶ φτάταμε !

Πόσο μᾶς φάνηκε ὅταν εἶδαμε ἕνα χωριανό-πλο μας, ὅς δώδεκα χρόνων, τὸν Κώστα τῆς χήρας ἀγκαλιχισμένο στὸ κορμὶ ἐνὸς πλατάνου, ποῦ τὸν εἶχαν φτάσει τὰ ξεχειλισμένα νερά τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸν πῆραν μέσα τους ἂν καὶ ἦταν κἄμποσες δρασκελλες μακρὰ ἀπὸ τὸν ὄχτο. Τὸ νερὸ χτυποῦσε τὸ παιδί ὡς τὴ μέση, καὶ λίγο χρειάζονταν ἀκόμα νὰ ξεγωνιάσουν τὲς ρίζες τοῦ πλατάνου, καὶ εἶσι νὰ πῶν τὸν κατήφορο τοῦ ρεματιοῦ τοῦ ἀδερφωμένα μανά καὶ παιδί.

— Καρδιά, μωρέ σκυλί, καὶ μὴ φοβᾶσαι ! τοῦ φωνάζω.

Τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί ἄρχισε νὰ κλαίη ἀπὸ τὴ συγκίνησί του πλεῖστο παρὰ ἀπὸ τὸ φόβο του πλεῖο.

Στὴ στιγμὴ ρίχνωμε δυὸ ξύλα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ εἶχαμε μαζὺ μας, στὸ ντιχάλωμα τοῦ πλατάνου, καὶ ἐνῶ οἱ δυὸ πιστικοὶ τὰ βάζαζαν δυνατὰ, στὸ σιάδι ἐγὼ γραπόθηκα καὶ ἀνέβηκα ὡς τὴ ντιχάλωσι τοῦ δένδρου. Τότε σκύβω, ἀρπάζω ἀπὸ τὴ λαμαριά τὸ παιδί, καὶ τῷδελε ψηλὰ ἐκεῖ, ποῦ στέχωμαι ἐγὼ, καὶ ὕστερα τὸ ἔδωσα μὲ τὴν τρίχιά, ποῦ ἤμουν ἐγὼ δεμένος γι' ἀσφάλεια, τὸ ἀπόλυτα ψηλὰ στ' ἀδερφω-

μένα ύψα, κι' από λίγο-λίγο έφτασε στὰ χέ-
ρια τῶν πιστικῶν ποῦ τὸ καρτεροῦσαν μὲ χαρὰ.
Τὸ καυμένο ! Πῶς θὰ τοῦ φάνηκε ! Ρίχτηκε
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γεροπιστικοῦ, κι' ἀπὸ τὴ συγ-
κίνησί του δὲ μπόρουσε νὰ πῇ λέξη. Ὑστερὰ
ἀπὸ τὸ παιδί κατέβηκε κι' ἐγώ, κι' ὅλοι μαζὺ
γυρίσαμε στὸ χειμᾶδι μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ εὐ-
χαρίστητι. Τὸ βάλουμε κοντὰ στὴ φωτιά, τὸ
στεγνώσαμε, τοῦ δώσαμε νὰ φάγη, ψωμί καὶ
γκουλάστρα, καὶ τὸ ρωτήσαμε πῶς βρέθηκε στὴ
στὴ μέση τοῦ ποταμοῦ, ψηλὰ στὸν πλάτανο,
καὶ αὐτὸ ἄρχισε νὰ μᾶς μολογᾷ τὸ τί καὶ πῶς :

— «Μ' εἶχε στείλει ἡ μάνα μου στὴ Ζί-
τσα, γιὰ νὰ ψωνίσω ρίζι καὶ πιπέρι. Στὸ γύ-
ρισμα μ' ἔπιασε ἡ βροχή. Ἔχασα τὸ δρόμο
ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ δὲν ἤξερα ποῦ πάαινα.
Πάαινα ἀπὲξω ; Κουτσολάκκια ! Πάαινα ἀ-
πέκει ; Κουτσολάκκια ! Παρалоγήσα. Ὑστερὰ
μοῦ φάνηκε πῶς ἦνεν δρόμο. Τραβοῦσα, τρα-
βοῦσα, πάλι ξαναχάθηκα ! Ἀπ' ἐδῶ, κι' ἀπ'
ἐκεῖ βρῖσκω τὸ γεφύρι τοῦ Ραΐκου. «Δόξαι σοὶ
ὁ Θεός !» εἶπα, ἀλλ' ἀπέκει καὶ δῶθε χάθηκα,
γιατί δὲ μπόρουσα νὰ πάω τὸ δρόμο. Τὸν εἶχε
πλακῶσει τὸ ποτάμι κι' αὐτόν ! Πῆγα ἀπὸ
ψηλὰ. Πάαινα, πάαινα στὰ γκαβὰ, ὅταν :
«μπλοῦμ !» πέφτο στὸ ποτάμι τὸ μικρό ! Τὸ
νερὸ μὲ τράβησε ἴσια κάτω, καὶ ἡ λαμπάδα
του μ' ἔρριξε, σπολάτη, ἀπὸ τούτη μεριά ψηλὰ
στὸν πλάτανο, ἀλλοιῶτικα θὰ πνίγονται στὰ
καλὰ. Ὅσο νὰ φτάσω ὧς τὸν πλάτανο ἤμουν σὰ
μεθυσμένος. Ἀμα ὅμως ἔφτασα στὸν πλάτανο,
καὶ τὸν ἀγκάλιασα, ἔμπηξα τὲς φωνές, γιὰ
ν' ἀκούσῃ κανένας χριστιανός, νὰ τρέξῃ νὰ μὲ
γλυτώσῃ, κι' ἂν δὲν ἔσκουζα, πάη ! Ὁὰ πνί-
γουν !»

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τὸ ἔπιασαν τὰ κλά-
ματα τὸ καυμένο.

Ἡ μάνα τοῦ ἦταν χήρα, κι' αὐτὸ τὸ εἶχε
μοναχὸ κι' ἀκριβό. Τὶ καρδιοχτύπι θὰ εἶχεν ἡ
καυμένη, ποῦ τὸ περίμενε καὶ δὲν τῆς πάαινε !
Δὲν ἤθελα νὰ ἤμουν οὔτε τρίχα τοῦ κεφα-
λιοῦ τῆς !

Ἐκεῖ ποῦ μιλούσαμε καὶ γελοῦσαμε πάλι
μοῦ φάνηκε, πῶς ἤκουε φωνές.

— Μωρέ, γιὰ σωπάστε, τοὺς εἶπα, γιατί
μοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούω καὶ ἄλλες φωνές ! Κι'
ἄλλος κάποιος θὰ κινδυνεύῃ...

Σωπάσαμε κι' ἀκούμῃ ἔαστερα :

— Ὡωωωωω Κώσταααα !... Ὡωωωωω
Κώσταααα !... Ὡωωωωω Κώσταααα !

Φώναζε ἡ μάνα τοῦ ἡ καυμένη !

Πετάχτηκα ὅξω καὶ μπήγω μιὰ περίφανε καὶ
χαρούμενη φωνή :

— Ἐδῶ 'ναί τοσοοοο ! Ἐδῶ 'ναί τοσοοοο !

Κι' αὐτὴ σὰ νὰ μὴ πίστευε τέτοια εὐτυχία,
ξαναφώναζε ρωτῶντας :

— Αὐτοῦ 'ναί τοσοοοο ! ! ! !

— Ἐεεεεε ! Τῆς ἀπολογήθηκα, καὶ μπῆ-
κα στὴν καλύβα, κατταχαριστήμενος, ποῦ τὴν
ἔκανα νὰ ἡσυχάσῃ τὴν καυμένη.

Πὲς καὶ δὲν κοιμηθήκαμε ὅλη τὴν νύχτα, καὶ
ὅταν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν μέρα του, περάσαμε
τὰ αἰθασιλιάτικα κολούρια στὰ κέρατα κρια-
ριῶν, βάλουμε ἀπὸ ἓνα πουρνάρι στὴ φωτιά ὁ
καθὼς καὶ εἶπαμε τὲς αἰθασιλιάτικες εὐχές :

— Καλὴ χρονιά μας ! Νὰ χιλιάσῃ καὶ νὰ
μιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας ! Σερὰ παιδιὰ καὶ
θελονὰ ἀρνιά ! Χαθωμένος ὁ τρισκατάρατος ὁ
... !

μας παρμάρα, ἀβδὲλλα, ψώρα, βλογιά, αὐγο-
λήτα, καὶ κάθε ἄλλο κακό ! Χρόνια πολλὰ μας !
Ἀμήν.

Αὐτὴ ἡ πρωτοχρονιά εἶναι ἡ καλεῖτερη ποῦ
πέρασα στὴ ζωὴ μου.

Ἀθήνα 18 Δεκεμβριοῦ 1896.

Χ. Χρηστοθασίλης.

Η ΚΑΛΙΤΕΡΗ ΜΟΥ ΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Είχα τελειώσει τα εγκύκλιά μου μωθήματα και έμεινα στο πατρικό μου σπίτι, που είνε σ' ένα χωριό. Δέν είχα πλιό καμμία φροντίδα, ούτε τί να μελετήσω, γι' να παρουσιάζω απροσβόλους στους δικαστούς μου και στους συμμάχητάς μου, ούτε τίς δουλειά να κάμω, γι' να βγάλω το καθημερινό μου ψωμί, γιατί το πατρικό μου σπίτι, όχι μόνο μπορούσε να θρέψει τους ανθρώπους του αλλά και κολλόδαξ ένοιος, κατ' ανάγκη, και έμεινα από τους πρώτους χείτρες του. Έκαστος λαϊκός τον κειρό μου στα κοπάδια μου, σε περιπάτους, μέσα στα χωράκια, σ' αμπελίσια, και στα χωριά, που ήταν γύρω-γύρω, στο ύψωμα μέσα στο ποτάμι, που διάβαινε κάτω από το χωριό μας, και στο κνήγι σ' αντικρινά βουνά, και σ' αντικρινά λόγγα. Μ' είχα πέντε τέτοια απροσβόλη στα γράμματα, ώστε δεν ήθελα καθόλου να γνωρίζω από βιβλία χροί, πένα και μελάνη. Τα είχα απομακρύνει από πολύ, ακόμα και από το σχολείο, ώστε μ' έβλεπε στα σωστά φρίκη, αμα έδωκα πράγματα, που μου θύμιζαν το διάβημα ή το γραφείο, και όταν σκέφτομουν απροσβόλα σε τί θα μου χρησιμεύει τα γράμματα, αν ήταν γραμμένο να μη πιάσω βιβλίο και πένα στη ζωή μου. Δέν ήθελα να γνωρίζω από ανάγνωση, δέν ήθελα να ακούω από γραφείο. Τα έργατα ελληνικά και λατινικά συγγράμματα, τα «Αντολικά» του Β. Ούγου, οι «Μελέτες» του Αλμαρίνου, ο «Τσαλδ-Χαρόλας» του Βήωνα, ή «Εκτελερωμένη Ήρακλεια» του Τάσσου, ο «Χαμένος Παράδεισος» του Μίλτον, ο «Μανωλίδης Ρολάντος» του Αρίστος, ο «Φαύστος» του Γκαίτε, τα «Μνημόσυνα» και η «Κυρά Φροσύνη» του Βλασίου, μου φάνιόνταν σ' μια κοσμάτια ορισίνδα. Πολύ λίγο έμεινα στο σπίτι μου. Μ'ε στενοχωρούσαν πολύ οι άγριοι και χοντροί τοίχοι του, και βρίσκομουν πιά και πάντα δ'ω.

Και όμως τί δε θα έδινε σήμερα να θρέψω μέσα στους άκομους, και άκαλίστητους τοίχους του σπιτιού μου, που τους είχαν χρίσει οι παππούδες μου, σε ποιόνες μέρες γιά να φυλάσσεται, όχι μαγαζά από το κρό το χειμώνα, και τον ήλιο του καλοκαιριού, αλλά και να υπερσπύζονται από τις επιδρομές των δυνάμεών τους.

Την παραμονή της πρωτοχρονιάς του 1878 είμουν στο χειμάδι μου, γιατί είχε αρχίσει ο γένιος των προβάτων, δεκαριές την ημέρα. Νόμιμα αναγκαίο να μείνω όλη την ημέρα στο χειμάδι, μ' ένα σκυλό να τηρώ τις γανιμένες προβάτων που έδωσαν μέρα σ' ένα κοπάδι, και μ' ένα άλλο να μερούσαν να σκοτώσουν κανένα δεινό, γιατί έπαιζαντα όταν ένα βορβόλι χοντρό, και η μπουδιά του τραβούσε πολλά βρόνια.

Κατά το βράδυ είχα μια φοβερή βροχή. Νόμιμα κανείς ότι ο βρόχος είχε γυμνάσει μέγας καταρράκτης. Το βράδυ, και τ' άλλα πεσομένα, πέφταντα από τ' άστροκαίρι άπ' ούλατα εκεί του σκοτεινού, και εκεί του σκοτεινού, κι έτρεφε άγέλες σ' άσπρινά βουνά, όπου είχαν τρεφθείς ποτέ, αλλά το δεύτερο κοπάδι, έπειδη δέν άκούγαν, φάνεται, να έακολοθήσονται ε' δόμον τους, γιά τις φωνές τους, μελέτησαν στα άλωνα των γιλιόδρονων άσπρινάτων, και ήταν γύρω στο χειμάδι μου, και κινούνταν να γυ-

θάν ήσαν άδωκη όσα ώρες μέρα, αλλά τ'όσο πυκνό ήταν το σκοτάδι, ώστε νόμιζε κανείς ότι είχε βασιλέψει ο ήλιος, και το κοπάδι άδωκα νελάστηκε σ' το πρώτο σκοτάδι, αν και οι πιστικοί προσπαθούσαν να το μακρύνουν, άκολούθησαν έχοντας το. Σίχτο το περιήλιο γκρεμί όλων των κοπαδιών, που βρίσκονταν γύρω-γύρω, που το ήλθουν όλα τα τσελεγκάτα, κι έσπευε όρτα χρόνια τότε πρόβια πιά του, και μπήκεν στο χειμάδι δηλίζοντας άμπαλα... μπάλα... μπάλα! Ένοι οι πιστικοί έρχονταν από πίσω, πολύ μακριά έρχονταν οι τρελές πιστικοί λαχανιασμένοι, μαζί με τα τέσσαρα μαντρόκυλα. Ήταν χάλιπτος κόσμος! Ήταν χαλατρός Κυρίου έκείνη ή στιγμή! Κάθε στιγμή χόνονταν στη γή μία φοβερή, και άσπρινά λάμψη, κι ύστερα από τη λάμψη άκούσθους βροντή, που τραντάζε τα θεμέλια, τα βουνά. Νόμιζε κανείς ότι έτρεμε όλη ή γή, και ότι έκλονίζονταν, και κινούνταν σ' άδωκα ψηλά στα κύματα. Οι πιστικοί άρχισαν να στενοχωρούνται από το φόβο τους, και περπατούσαν τον θεό να τους σώση από έκείνο το σημείο, τα πρόβατα σε κάθε βροντή προνίζονταν, σ' να είχαν μπη στο χειμάδι μέσα λίγκοι, και τα σκυλιά γούρλιαζε, σ' να προσκινούνταν κάποιον μεγάλον κκύδ, αλλά και εγώ αν και ήμουν σε θέση να μ' παραγγίλουν καθόλου έκείνη τη θέα, που μ'ε παρουσιάζονταν με θεία μορφή άρρωστα σ' στενοχωρούμαι και να ροζούμαι κανένα απροσβόλισμα των νόμων της Πάσης, κανένα δεύτερο καταλύμα, και να σκέφτομαι να πιάσω το άντομώτερο δρόμο, γιά τ' αντικρινά βουνά.

Οι ποταμοί, αν και δέν ήταν μακρότεροι από τριχόδια μέτρα από μέε, δέ ρέινονταν καθόλου, αλλά άκούονταν να βούζη, σ' χιλιοφώνω θορύβ. Διώχοντας μ' τη λογική τ' άπειρά του φόβου, μ'ε άρχισαν βρείν να κατιδω στους άκοτους του ποταμού, γιά να διαμάζω τη φοβερή μεγαλοπρέπεια αλλά με μεκόδια ή βροχή. Δέν έβρεχε ούτε με τί σίτα, ούτε με την πυκνότητα, καθώς λέμε, αλλά με τ' άτα και με το καρδάκι. Έβρεχε, έβρεχε, έβρεχε, και όλο έβρεχε! Δύο πινηματίες αν έπιχειρίζομαι να κίνα μακριά πό το χειμάδι, όλ χωρόμουν στις λάσπες, κι όλ γένονουν καππί από τη βροχή. Σ' αυτή τη σκέψη μου φηλά, ήκουσα τον τσελεγκά να διατάζει το πιστικό:

— Να πιάς στο χωριό, ότο που είνε γλήγορα, και να πάρεψ ψωμί! Άκούε;

— Πού να πάω μ' αυτόν τον κατακλυσμό; Άπαισώθηκε το πιστικό.

— Πού να πάω, λέει, αν όλ βροχή, που σε καταλύει, δέν την άκούει μου τη νύχτα. Μία χιλιά άνθρωποι έλσι: σ'! Τι να κάμω εγώ αν άρχω, που είμαι μεγάλος, και δέ με χωράει ή καττα σου, κι άπαι σ'...

Κίνησε το κίμενο το παιδί να πάη, αλλά σε κάθε πατημάτα γλυτρούσε κι έπεφτε κατ' άγης. Το ληφόθα και το γύρισε πίσω, και σπέν τόπον που διατάζει το δεύτερο πιστικό να πάη γιά ψωμί, και να πη στο σπίτι ότι θα κοιμηθώ στο χειμάδι, και ότι το πρωί ήλ βγώ δλόςτα στην έρημια, σ' άκούω τον πρώτο σημάτη. Κι να κοιμάται κανείς στα πρόβια, και να πικαίη στην έκκληση, χωρίς να μπη σε σίτια θεωρείται γιά θείαροτο πράμα. Ο άνθρωπος, που κοιμάται άδωκα στα πρόβια, — όλ όμως και άνάμετα στα γίδα — είνε μακριά από την έξουσία του Διαβόλου. Κοιμάται σ' σότι Παράδεισο. Αυτό το πράμα νόμιζε ότι θα οχαριζούσε πολύ, τη μητέρα μου, που ήταν πέφω-κόλθ θρησκεία, και μπορούσε να θυσιάση όλων των κόσμα. Έξω από μένα γιά να πη στο Πικαίετο, χωρίς να λογαριάη κανέναν άδω και κίενα μύχο. Έξω απ' ατ' σ' έλσι ή περμονή

Δέν πέρασε πολύ ώρα κι να σ' ά γάρξει με χέρια άδωκα ό πιστικός, που πήγε γιά ψωμί.

— Πούν το ψωμί, ώρε; του λέγω.

— Δέ μπορείς να πάω στο χωριό, μ'όλ έλσι. Έκείνη, π'όλ ή βροχή έτρεχε απ' άπάνω του στυρνάρι.

— Και γιάτί δέ μπορείς; τον ρωτώ.

— Πάη ή λείατα!... την πήρε!

Και λέγοντας έκινε μία χειρνομία, που μ'ώδωκε να καταλάβω την τύχη της λείας.

Λείατα λέγεται το πλεγτό γερσί, που έμεινε το μέρος, που δουλεύονταν με το χωριό. Το ποτάμι, που περνάει από κάτω της αν και το καλοκαίρι δέν έχει πλειότερο από πέντε μιλιά κακ νερό, τον χειμώνα όμως γίνετα θορύβ, και φορά που βούζει, και ό λόγος:

— «Πάη ή λείατα!» δηλούσε ότι το ποτάμι πλημμύρισε και κοράιρε το πλεγτό γερσί, κι ένετα απ' αυτό γιά δύο-τρείς μέρες το λιγώτερο, όλ έμειναν άποκλεισμένοι με το χωριό. Το πνίξιμο του πλεγτού γεφυριού δέν άκούζε τίποτε, γιάτί οι κάτοικοι του χωριού, σε μία μέρα μέσα, δουλεύοντας όλοι μαζί, όλ έβλεπαν κανούργιο γεφύρι, χωρίς κανένα έζο, έπειδής όλη ή άπικτούμενη έρηλική θά έδωκε από τον χωρικό λόγγο, και το μόνο έζο, που θά έκινε το σπίτι μου, ως προστόπιτο, ήταν καμμία είκοσάρι άκάδες κορπ, τρείς-τέσσερες άκάδες ραχί, ένα σπαχτό και μία φορνή ψωμί, από άρα-κοσίτι, πράμα, που ότε καν λογαριάζονταν, γιά έζο, π'όλ τίποτα έζο πλειότερο κο-λακίον έκείνο που τ' άκνει. Το μόνο πράμα, που μ'ε σκόπιζε το νού ήταν πώς να περάσωμε τή βραδεία νηστικοί. Είχαμε γάλα πνθ, τυρί νόστιμο, κι γασούλιατα άραχτα, αλλά χωρίς ψωμί..... Το ψωμί είνε ή ψυχή του τρεπικού. Τη στιγμή που έκινε έκείνη τη σκέψη πέρασε από το νού μου ή είκόνα της μάνας μου, φορτωμένη ένα μεγάλο σακκόβη γείμα το ζωγραφές και άμέσως μου ήρθε ή ιδέα ότι αυτή θα σκεπτή την κακοκαιρία, τ'ε πνίξιμο της λείας, τον άποκλεισμό και τ'ά λοιπά, και θα άδην τρόπο να στείλψ ψωμί και προσάγι. Έν τ'ό έμα λοιπόν διατάζω καλε το δεύτερο πιστικό να πάη στο μέρος, που πνίγηκε ή λείατα, και να περιμένη εκεί ψωμί, και σ'τί άλλο.

Στη διαταγή μου ξεκίνησε πάλι ο πιστικός έσπευδα, και πάλι πέρασε πολλά ώρα, κι όσος γόρσις καταρράκτης ζωγραφίσε, π'όλ τ'όλ είχε πετάσει από τη μά την άκρη του ποταμού, ως την άλλη, μαζί με το σακκόβη, ό βροχά του σπύριζε μου.

Εν παραμονή πολλή, και έκείνη είχε νύχτωσε από πάλι, μετ'όλ στην άσπρινάτα, και κατέβη στουρνάρι κάτω απ' άπάνω, που άπικτούμενη ή γεροπαιδική ή άπικτούμενη, έπανε, είνε άσπρη ή άπικτούμενη χειμάδι, όλο κοιμούνταν και κοιμούνταν οι πιστικοί.

Η κακοκαιρία μολοταύτα έακολούθησε. Οι άσπρινά και οι βροντές πνίγαν τ' άπάνω στην όλη, σε κάθε στιγμή, και ή γή άκούσταντα σπύριζε, σ' άπικτούμενη έπανε πνίγνται, να την άπικτούμενη, σ' όλ τις άσπρινάσεις με τους λαοούς δεκαριών άσπρινά έκείνοι που άργάσαντα στα λατομεία. Έρχονταν καμμία φορά τέτοιες φοβερές πνιές του τόπου, ώστε νομίζαμε ότι θα σπέναν σ'όλο έζο χειμάδι, καμμία και άσπρινά. Μάλιστα σ' ά λυταταύτα τ' άσπρινά. Γιά κα άσπρινά είχαν πιατή από τα μαλλιά και γούρλιαζονταν χωρίς κόπο, και κάθε φορά που ό άσπρινά θέρμεζε, έκινε τ' άσπρινά το γεροπαιδικό, περιλίκτο λέγοντας:

— Γάλλι μ'ε όί μου!

Ο γεροπαιδικός δλέκοντα στα ύστερινα ότι το άσπρινά δέν έκινε, πήρε το βρόχο του

Στὴ στιγμὴ γίνοντο δύο βόλα ἀπὸ ἐκεῖνα
ποῦ εἶχαμε μαζί μας, στὸ νηπιάλωμα τοῦ
πλατάνου, κι' ἐνῶ οἱ δύο πιστοὶοι τὰ βάζτα
ζῆαν δυνατά, στὸ σιχὲ ἐγὼ γραπτόθηκα καὶ ἀ-
νέβηκα, ὡς τὴ νηπιάλωσι τοῦ δέντρον. Τότε
σκόδω, ἀρπάζω ἀπὸ τὴ λαβὰρι· τὸ ἐπιβί,
καὶ τὴσσορα φηλὰ ἐκεῖ, πρὸ στενωμοῦν ἐγὼ,
καὶ ὑστερὰ τοῦ βεστα μετὴν τριζὰ κατ' ἡμοῖν.
ἐγὼ θεαμένο· γὰ' ἀγράλατε, τὸ ἀπόλυσι φηλὰ
στ' ἀξερρωμένο βόλα, κι' ἀπὸ λυγρὸ-λύγρῳ ἔρ-
τασε στὴ χάρις τῶν πιστικῶν, κοῦ τοῦ καρτε-
ραθσιν μετὰ χαρά. Τὸ κρημένο! Πῶς θὰ τοῦ
φάνηκε! Πήγαινε στὴν ἐγκαλλιὰ τοῦ γερου-
σινοῦ καὶ ἐκεῖ τὸ ἀνέβηκεν καὶ τὸ ὑπερῶν

σε νὰ πῇ λίγη. Ὑστερα ἀπὸ τὸ πειθὶ κατέ-
βηκα καὶ ἐγὼ, καὶ ὅλοι μαζὶ γυρίσαμε στὸ
χειμῶδι μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ εὐχαρίστηση.
Τὸ βάλλαμε κοντὰ στὴ φωτιά, τὸ στεγνώσαμε,
τοῦ δώσαμε νὰ φάγῃ, φῶραι καὶ γκουλάτσια,
καὶ τὸ ρωτήσαμε πῶς βρέθηκε στὴ μέση τοῦ
ποταμιῶν, ψηλὰ στὸν πλάκωνο, καὶ αὐτὸ ἀρ-
χισε νὰ μᾶς μολογᾷ τὸ τί καὶ πῶς:

— «Μὲ εἶχε στείλει ἡ μάνα μου στὴ Ζί-
ττα, γιὰ νὰ φωνίτω ρέζι καὶ πεπίρι. Στὸ γί-
ρισμα μὲ ἐπικύσε ἡ βροχή. Ἐχαρα τὸ δρόμο
ἀπὸ τὸ σκατάδι, καὶ δὲν ἤξευρα ποῦ πάβιννα.
Πάβιννα ἀπ' ἐδῶ; Κουτσολάκκια! Πάβιννα ἀ-
πέκει; Κουτσολάκκια! Πραλόγηττα. Ὑστερα
μοῦ φάνηκε πῶς ἦρα δρόμο. Τραβοῦσα, τρα-
βοῦσα, καὶ ἐξαγαθῆκα! Ἀπ' ἐδῶ, κί' ἀπ'
ἐκεῖ βρῆκα τὸ γεφύρι τοῦ Ραῖκου. «Δὲς σοὶ
ὁ θεὸς!» εἶπα, ἀλλ' ἀπέκει καὶ δῶδε χάθη-
κα, γιατί δι' ἀκέρηστα νὰ εἶναι τὸ δρόμο. Τὸν
εἶχα πλακώσει τὸ πατάμι κι' αὐτὸν! Πῆγα
ἀπὸ τοῦ ἀλά. Πάβιννα, πάβιννα στὰ γαλὰ, δταν
σμπλόκα! ἡ πέφτω στὸ ποτάμι τὸ μικρό! Τὸ

πῆρε μὲ τὸν ὄμοιο τοῦ ἀλά, καὶ ἔβγα-
λε με ἀπὸ τὸ ποτάμι, ἀπὸ τὸν ἀλά, καὶ
ψηλὰ σὺν ἀλάτῳ, ἀλάτῳ, καὶ ἀπὸ τὸν ἀλά
ποῦν στὸ καλὸ. Ὅσα νὰ εἶπα, ὅσα νὰ εἶπα, ὅσα
ἤμουν σὲ μὲν-μῆντα, ὅσα ἤμουν σὲ μῆντα
σὺν ἀλάτῳ, καὶ τὸν ἀλάτῳ, καὶ τὸν ἀλά
τὸν φωνίσε, νὰ εἶναι ἀπὸ τὸν ἀλάτῳ, καὶ τὸν ἀλά
νὰ εἶναι νὰ μὲ γλυτώσῃ, καὶ ἀπὸ τὸν ἀλάτῳ
καὶ πῶς! δι' ἀκέρηστα!

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τὸ εἰκάζουν τὰ κλά-
ματα τὸ καυμένο.
Ἡ μάνα τοῦ ἀλάτῳ, καὶ τὸν ἀλάτῳ, καὶ τὸν ἀλά
μῶντα, καὶ ἀπὸ τὸν ἀλάτῳ. Τὸ καυτὸν ἀλάτῳ
ἡ καυμένη, καὶ τὸ καυμένο, καὶ τὸν ἀλάτῳ
κάβιννα! Δὲν ἔβγαλε νὰ ἔρουν αὐτὸς πρὶν τὸ
κεφάλι τοῦ τῆς

Ἐκεῖ τοῦ μολοῦσαμε καὶ γελούσαμε καὶ
μοῦ φάνηκε, πῶς ἤκουσα φωνή:

— Μωρε, νὰ σκαπῆτε, τοὺς εἶπα, γιατί
μοῦ φάνηκε νὰ ἀκούω καὶ ὅλες φωνές.

Κι' ἄλλος πάλτος δὲ κινῆσεν....

Σκαπῆτε καὶ ἀκούμε ἕστερα:

— Ὁμοιωμαρε Κώστακκα!.....

Ὁμοιωμαρε Κώστακκα! Ὁμοιωμαρε Κώ-
στακκα!

Φώναζε ἡ μάνα τοῦ ἡ καυμένη!

Πετόχηττα δὲω καὶ μπήγω μιὰ περίφανη
καὶ χαρούμενη φωνή:

— Εἰδῶ ναι τόσοσοσο! Εἰδῶ ναι τσό-
σοσοσο!

Κι' αἰτὴ σὲ νὰ μὴ πιστεῖς τέτοια εὐτυχία,
ἐξακρόνῃς ρωτώντας:

— Αὐτοῦ ναι τόσοσοσοσο!!!!

— Εεεεεεεε! Τῆς ἀπολογήθηκα, καὶ
μπήκα στὴν καλύδα, κατὰχαρίστημένος, ποῦ
τὴν ἔκανα νὰ ἡσυγᾷ τὴν καυμένη.

Πῆς καὶ δὲν κοιμήθηκαμε ὅλη τὴ νύχτα,
καὶ δταν ξημέρωτε ὁ θεὸς τὴν μέρα τοῦ, πε-
ράτουμε τὰ ἀβασπιὰ καὶ κολοῖρια στὰ κέ-
φατα κριαριῶν, βάλλαμε ἀπὸ ἕνα κουνάρι στὴ
φωτιά, ὁ καπνός, καὶ εἶπαμε τὲς ἀβασπιὰ-
τικες εὐχές:

— «Καλὴ χρονιά μας! Πά'χιλιάση καὶ νὰ
μιλλιάσῃ τὸ κοπάδι μας Σερὰ καὶ διὰ καὶ
θηλυκὰ ἀρνιά! Χαθωμένος ὁ τρισεκατόντος ὁ
λόκος! Μακρὰ ἀπὸ μᾶς, καὶ ἀπὸ τὰ σύνερα
μας περμάει, ἀβέλλει, φῶρα, ὀλογιά, εἰγὸ-
λῆτα, καὶ εἴθε ἄλλο κινῶ! Χρόνια πολλά
μας! Ἀμήν».

Αὐτὴ ἡ πρωτοχρονιά εἶπε ἡ καλύτερη ποῦ
πέρασα στὴ ζωὴ μου.

Ἀθῆναις 18 Δεκεμβρίου 1896.

Κ. Κρησινγκάκης.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

ΣΤΟ ΧΕΙΜΑΔΙ

Είχα τελειώσει τα μαθήματά μου κι' έμενα στο χωριό μου. Δεν είχα πλείον καμμία φροντίδα, ούτε τί να μελετήσω, γιά να παρουσιάσω άσποπρόσωπος στους δασκάλους μου, ούτε τί δουλειά να κάνω γιά να βγάλω τό ψωμί μου, τό καθημερινό, γιατί είχα τό σπίτι μου κι' έθρεφε καί ξένους άκόμα. Σκότωνα λοιπόν τόν καιρό μου σέ περιπάτους μέσα στά χωράφια, στ' άμπελεια και στά περίχωρα, στό ψάρεμα μέσα στό ποτάμι, πού διάβαινε κάτω από τό χωριό μου, και στό κυνήγι στ' άντικυρνώ λόγγα. Μ' είχε πιάσει μια τέτοια άποστορφή γιά τά γράμματα, πού δεν ήθελα νά ξερω καθόλου από βιβλία, χαρτί, πένα και μελάνη. Τά είχα άποστραφή τόσο πολύ, άφρόντως βγήκα από τό σχολείο, ώστε μ' έπιασε φρίκη στά σωστά, άμα έβλεπα πράγματα, πού μου θύμιζαν τό διάβασμα τό τό γράψιμο, κι' όταν κυλοσκεπτόμουν, άπορούσα σέ τί θα μου χρησίμευαν τά γράμματα, άν είχαν έτσι να μήν πιάσω ποτέ βιβλίο και πένα στην ζωή μου.

Τήν παραμονή της Πρωτοχρονιάς, έκείνης της χρονιάς έμεινον στό χειμάδι μου, γιατί είχε άρχισει ο γέννος τών προβάτων δεκαριές την ήμέρα. Νόμισα άναγκαίο να μείνω όλη την ήμέρα στό χειμάδι, μ' έναν σκοπό: νά τηρώ τές γεννημένες προβατίνες, πού έβροσαν μέσα σ' ένα κριθάρι, και μ' έναν άλλο: νά μπορέσω νά σκοτώσω κανέναν άγτιό, γιατί εκεί κοντά είνιν ένα ψοφίμο χονδρό κι' ή μυρουδιά του θα τραβούσε πολλά όρνεα.

Κατά τό δειλινό έπιασε μιά φοβερή βροχή. Νόμιζε κανείς ότι ο ουρανός είχε γείνη ένας μεγάλος καταράτης. Τα όρνεα και τ' άλλα πειτούμενα πιάστηκαν άνεπέντεχα από τ' άγριοκαιρί, εκεί πού κυνηγούσαν, κι' εκεί πού βοσκούσαν, κι' έτρεχαν κοπαδιστά πρός τ' άντικυρνώ βουνά, όπου είχαν τές φωλιές τους, αλλά τά βαρύνά κοράκια, έπειδή όντα βαστούσαν, φαίνεται, να γυρίσουν στές φωλιές τους, μαζεύθηκαν στά κλωνάρια τών χυλόχρονων άμπελιών, πού είνιν γύρα-γύρα στό χειμάδι μας και κρυμμένα μεν μεγάλα άλλαλαγμό, σάν να κιντώνταν από μεγάλο κάκ.

Θά είχαν άκόμα δύο ώρες μέρα, αλλά τό σκοτάδι είχαν τόσο πυκνό, πού νόμιζε κανείς ότι είχε βασιλέψει ο ήλιος.

Κι' αυτό άκόμα τό κοπάδι γελάστηκε από τό πρόωγο σκοτάδι, άν κι' οι πιστικοί προσπαθούσαν νά τό μολοδίσουν, κι' έτρεξε στό χειμάδι βελάζοντας «μπάσα, μπάσα, μπάσα», ένθ' από πίσω, πολύ μακριά, έρχονταν οι πιστικοί λαχανιασμένοι μαζί με τα τέσσαρα σκυλιά. Είχαν χυλasmus κόσμου, είχαν χυλasmus Κυρίου έκείνη ή ώρα. Νόμιζε κανείς ότι θαλυνε ή γή, σάν ένας βάλος ζάχαρη, από την πολλή βροχή, κι' όλα της τά χόματα θα σήγαιναν στά ποτάμια και στην θάλασσα. Οι πιστικοί άρχισαν να σταυροκοπούνται από τόν φόβο τους και παρακολούσαν τόν Θεό νά τους σώση άπ' έκείνο διωγμό, τά πρόβατα βελάζαν και τά σκυλιά ουρλιώνταν, κι' έγώ, άν κι' έμεινον σέ θέση νά μήν παρεξηγήσω καθόλου έκείνην την θύελλα, άρχισα όμως νά στενοχωριόμην, και νά φοβούμαι κανένα άναποδογύρισμα τών φυσικών νόμων, κανένα δεύτερο κατακλυσμό, κά σκέφτομουν νά πιάσω τόν συντομώτερο δρόμο γιά τ' άντικυρνώ βουνό.

Ο ποταμός, άν και δεν είχαν μακριότερα από τριακόσια μέτρα, δεν φαίνονταν καθόλου, άλλ' άκούονταν να βουή ή σάν μυριοστόμο θεριό. Διάχροντας με την λογική της επιστήμης τόν φόβο, πού έρχονταν όρεξη νά καταβήκ στους όγρους του ποταμού γιά να θαυμάσω την φοβερή μεγαλοπρέπεια, αλλά δεν μ' άφινε ή βροχή. Σ' αυτή άπικνω την σκέψη άκουσα τόν τσιελίγγα να φωνάζει στό πιστικόούτι:

— Νά πές στό χωριό όσο πούναι γλήγορα νά πάς γωμί...

— Άκούς;

— Πού νά πάω μ' αυτόν τόν κατακλυσμό;

— Άπολογήθηκε τό μικρό.

— Νά πές γάλι-γάλι (ξακολούθησε ο τσιελίγγας) κι' άν βραχίς πολύ, σέ κουλουριάσωμε την κάππα μου! Μιά χαριά άνδρωπος είν' εσύ! Τι νά κάνω ένώ, άν βραχί, πού είμαι μεγάλος και δεν με χωράει ή κάππα σου, κι' άπ' εσύ...

Κίνησε τό καίμενο τό παιδί νά πάη, άλλα σέ κάθε πατημασιά του κι' έπερτε «μυρόφ!» κατά-γη. Τό λυπήθηκα και τό γούρα πίσω, και διέταξα τόν δεύτερο πιστικό νά πάη γιά ψωμί, και να ελπί στό σπίτι ότι θα κοιμώμουν στό χειμάδι, κι' ότι τό πρωί θαβγαίνα δόλοισα στην έκκλησιά με τόν πρώτο σήμαντρο.

Τό να κοιμάται κανείς στά πρόβατα και νά τη-γαίνη ύστερα ίσια στην έκκλησία, χωρίς νά μπειν ή σέ σπίτι, τώχουν θεάρεστο πράγμα. Ο άνδρωπος, πού κοιμάται στά πρόβατα ν-μίζεται ότι είναι μακριά από την έπιτροπή του Διαβόλου και δεν μπορεί νά διανοηθή κακό, ένθ' έκείνος πού κοιμά-ται στά γίδια θεωρείται ότι έρχεται σέ συνάφεια με τόν Έξαιπείο, πού γίνεται πολύ συχνά γίδι και πειράζει τόν κόσμον. Τό νά κοιμηθώ όμως στό χειμάδι τό άποφασισα προπάντων γιατί ή παρα-μονή της Πρωτοχρονιάς, σ' έμάς έκεί πέρα δεν έχει καμμία-καμμία έπισιμότητα, άλλ είναι σάν όλες τές άλλες βραδνές.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και νά σου γυρίζει με τά χέρια άδεα ο πιστικός, πού πήγε γιά τό ψωμί.

— Πούναι τό ψωμί, ώρε;

Τού λέγω.

— Πάη ή λειάσα! (μου είπε ξεκαρδα, ένθ' ή βροχή έτρεχε σιουράρα από πάνω του). Την πήρε! Κι' έκανε μια σχετική χειρονομία, γιά νά μου δωση νά καταλάβω παραστατικότερα την τύχη ή λειάσας.

Λειάσα λέγεται τό πλεχτό γεφύρι, πού ένονε τό μέρος πού βρίσκονταν τό χειμάδι με τό χωριό. Τό ποτάμι, πού πέρασε κάτωθε της τών χειμώνα γίνεται θεριό τρομερό, κάθε φορά, πού βρέχει πολύ, κι' ο λόγος: «Πάη ή λειάσα» δηλούσε ότι τό ποτάμι είχε πλημμυρίσει και παρουσά τό πλεχτό γεφύρι κι' ένεκα άπ' αυτό γιά δύο τρεις μέρες θα έμιασε άποκλεισμένοι από τό χωριό.

Τό πνίξιμο τού πλεχτού γεφυριού δεν μ' έγγοιζε καθόλου, γιατί οι χωριανοί σέ μια μέρα θαπλε-χαν καινούργιο γεφύρι, χωρίς κανένα έξοδο, έπειδή όλα τά ύλικά τών θαβάνων από τόν λόγο μας, άλλα τό μόνο, πού μου σκότιζε τόν νου είνιν πώς να περάσω την βραδιά χωρίς ψωμί. Είχαμε γάλα άδολο, κουλίστρα άφράτη, τυρί καλό, άλλα χωρίς ψωμί. Τό ψωμί είναι ή ψυχή του τραπέζιου!

Τήν στιγμή, πού έκανα αυτή την σκέψη τού ψω-μού, πέρασε από τόν νου μου ή εικόνα της μάνας μου με ψωμί στά χέρια, κι' άμέσως μου ήρθε ή ιδέα ότι αυτή θα σκέφτονταν την κακοκαιρία, τό πνίξιμο της λειάσας, τόν άποκλεισμό και τά λοιπά και θακανε κάθε τρόπο νά σταίη ψωμί καί προσ-φάγ. Έν τω άμα λοιπόν διατάζω πάλι τόν ίδιο πιστικό νά πάη στό λειαστόπι και νά περιμένει έκεί νά τού ρίξουν από πέρα τό ψωμί.

Στην διαταγή μου ξεκίνησε πάλι ο πιστικός ξεκαρδα και πριν περάση πολύ ώρα νά σου και γυρίζει καταγορημένος ζωτορφίες, πού τού είχε πετάξει από την άλλη άκρη του ποταμού μαζί με τό σκακούλι ο ύπνρέτης του πιστιού.

Ευχαριστήθηκα πολύ, κι' έπειδή είχε νυχτώ-σει στά καλά, μπήκα στην άνδρωποκαλύβα και κάθησα σταυροπόδι κοντά στην φωτιά, πού είχε έτοιμασμένη ο γεροπιστικός, ο τσιελίγγας.

Η άνδρωποκαλύβα, ξερετε, είναι έκείνη ή κα-λύβα τού χειμαδιού, πού κάθονται και κοιμούνται οι πιστικοί.

Η κακοκαιρία μολταυτα εξακολούθησε. Η καίμενη ή γή, νόμιζες ότι έπλεε άπάνω στά νερά σάν καράρι. Κυμνιά φορά όμως έρχονταν και τέτοιες φοβερές πνοές τού νότου, πού νομίζαμε ότι θα σήκωναν στόν άέρα χειμάδι, κοπάδι κι' άνδρωπους. Γή κι' ουδένος είχαν πιαστή μαλ-λιά-μαλλιά, χωρίς πόνο και λύπη και κάθε φορά, πού θέρικε ο αόλος, ο γεροπιστικός έκανε τόν σταυρό του, λέγοντας:

— Γλύσε μας, Θε μου!

Βλέποντας στά ύστερα ο γεροπιστικός ότι τό άγριοκαιρί δεν έπανε, πήρε τόν βοηθό του—αυτόν, πού μās είχε φέρει τό ψωμί—και τό πιστικόιδι, και πήγαν νά κόψουν κλαρί γιά τά πρόβατα, κι' είπε στόν άλλον τόν πιστικό νά βγί νά παρακα-τώση τ' αλάκια, πού είχαν ολόγυρα από τ' άπάνω μέρος τού μαντριού. «Ο πιστικός πήρε μια δαύλα άναμμένη και βγήκε έξω γι' αυτήν την δουλειά, κι' έγώ τεντώθηκα παρασιτιάς, κι' άφαιρέθηκα,

Τότε ήρθε και κάθησε στόν' νου μου δόλκαυρο τό Έτος, πού τελείωνε έκείνη την ήμέρα, και δεν άφινε πίσω του άκόμα παρά λίγες μαύρες ώρες, σάν μισή μικρή ούρα. Τό λυπήθηκα με την καρδιά μου, πού πήγαυε νά θαφτή μέσα στόν άπέραντον άκαιρόν τών Περσασμένων. Τό λυπή-θηκα προπάντων, γιατί αυτό τό έτος μ' έγλύτωσε από τά νύκτα τού σχολείου, κι' ένοιωσα στην καρδιά μου μια βαρειά μελαγχολία. Μου φαίνονταν ότι βρίσκομουν μπροστά σ' ευεργέτη μου, πού ψυχρο-ραγούσε. Χίλιες εικόνες γελασιές, χαρωπές, δια-φανές, χρυσόνυτες, σάν άγέρι μαγιάτικο, πού φυσάει πριν άνατέλλη ο ήλιος, περνούσαν από μπροστά μου, και ένθ' έτρεχα με τόν νου μου κατόπι τους, βαβάλλα στόν αϊθέρα, σάν σκιά, πού κυνηγάει σκιές, μπήκαν οι πιστικοί με τά κοφτερά τους και μου χάλασαν την ώραία μου φαντασμα-γορία. Κυττάζοντας γιά νά γεροπιστικό, τό είπα:

— Ε! γέροντά μου, τί λές; Καθόμειστε άπόψε ως τά μεσάνυχτα γιά νά ιδιώμε πώς φεύγει ο ένας ο Χρόνος και πώς μπαίνει ο άλλος;

— Έγώ, παιδί μου, (μου άπολογήθηκε ο γέρος) είμαι έβρομηντα πέντε χρονών άνδρωπος, πέ και τα έξήντα πέντε τά πέρασα πιστικός. Έχω περι-τό από πενήντα χρόνια τώρα τσιελίγγας στό σπίτι σου... Ξερες τί θα είπη πενήντα χρόνια τσιελί-γγας; Ζωή άκέρια! Είχα άπορισμένα τά μαλλιά μου όταν γεννήθηκα εσύ! Έ! τά έρημια νά χρό-νια, πώς φορτώνονται άπάνω μας, χωρίς νά τά καταλαβαίνωμ! Μας κλέφτουν τρία-τρία την λεβαντιά μας, μās άσπρίουν τά μαλλιά, μās ζα-ρόνουν, μās βγάδουν ε ι νια, μās θαμπώνουν τά μάτια, μās βουλόκουν: αυτά, μās σκριμπό-νουν τό κορμί κι'... άς τό είπω κι' αυτό! μās κανατούν μιά ζωά! Τά ζωά έχουν τέσσαρα πο-δάκια κι' έμεις οι γέροντες τρία!... Έσύ καλό-τυχος είσαι παιδί άκόμα..., άλλ' έγώ γέρασα, πάη βουίλεμ!... Έγώ..., άφρόντας κάνω αυτό τό έργο της κλύτας, δεν βρέθηκα ποτέ με τά μά-τια κλεισμένα την στιγμή, πού ο ένας Χρόνος φεύγει, δίνοντας τα κλειδιά στόν άλλον, πώρχεται νά κάση στην θέση του! Α! είναι όμορφο πράγμα, παιδί μου, νά βλέπεις τά δύο τά Χρόνια πιασμένα χέρι με χέρι. Γίνεται ένας κλονισμός στην Πλάση, άκούεται ένα βαθυνυ-βαθύ βοήθη, πού πρέπει νάχης πολύ έλαφρό αυτό γιά νά τό καταλάβης. Δεν είναι μικρό πράγμα νάρχεται ένας άλλος νά σου παίρνει τά κλειδιά τού Κόσμου από τό χέρι, σάν καλώνα νάρχη άπόψε ένας άλλος και νά μās πη:

— Φευγάτε από τό χειμάδι νά μω έγώ!

Είδες τί πόλεμος γίνεται έξω; Τί νομίζεις είνιν αυτή ή γεροποντή, αυτό τό στοιχειοπάλεμα; Τί άλλο είνιν παρά πόλεμος άνάμεσα τού ενός Χρό-νου και τού άλλου. Ηθελε άκόμα νά κυριέψη ο Άντίχριστος. Ηθελε άκόμα νά χύση αίμα άνθρώπινο. Άλλ' όσο κι' άν έκανε, όσο κι' άν κάνει άκόμα ως τά μεσάνυχτα γκρεμίζεται και πάει!...

*

Έτσι λοιπόν, άφού είπαμε κι' άλλα κάμποσα με τόν γέρο, ο δεύτερος πιστικός παράθεσε τό φραγτό ψηλά σ' ένα σκαμνάκι, κι' άρχισαμε νά τρώμε άφράτη κουλίστρα.

Κουλίστρα λέγεται τό πρωτόγυλο της γίδας ή της προβατίνας εύθις πού γεννήση, κι' είναι τό νοστιμώτερο και τό γλυκύτερο γάλα άπ' όλα τά γάλατα, κι' άπ' όλα τά φραγτά, πού γίνονται από τό εύλογημένο τό γάλα.

Όταν τελειώσαμε τό φαγι, άρχισαμε πάλι τές όμιλίες, γιά νά βαστάσωμε ως τά μεσάνυχτα άγροντοι, άλλ' ο γεροπιστικός, βλέποντας ότιείχαμε πολλές ώρες ως τά μεσάνυχτα, και θα μās κυριέυε ο άπνος, πού άρχισε να μās πολιορκεί νά βέβαρα, πήρε τόν γλυκόφρανο τών ταμπούρα του, κι' άρχισε να τόν κουρτίξη «ντιγγ ντιγγ» και «ντογγ-ντογγ» κι' άφού τόν χαλοκούρησε, άρχισε νά τραγουδάη και νά συνοδεύη τό τραγούδι του με τόν ταμ-πουρά με δύναμη και με γλυκά άφάτη:

— Τό μάδαται τί γέννησε σταν Φάτου τά χειμάδια;

— Μπήκανε κλέφτες στά μαντριά και πήραν τά

χοτάδια.

• Πήραν πρατίνες με τ' άρνιά, γίδες με τά κατσίκια,

• Πήραν τόν Νιάγγροτάν παζήτν Μπέλο τό σωτάρι

• Πήραν τη Στεροφάκεια με τό λαμπρό κοουδινό,

Δώδεκα χρόνια τό καλό κι' άρνι δεν είχε κάνει.

Τό τραγούδι αυτό με συγκίνησε κι' έπειδή τό

1. Είνιν τότε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος,

τραγουδοῦσε καλὴ ὁ γεροπιστικὸς 'κι' ἐπειδὴ τὸ πῆγαινε γλυκὰ μὲ τὸν ταμπουρά, ἀλλὰ τὸ πλείο-
τερο γιὰτὶ ἀναφέρονταν σὲ μιὰ καταστροφὴ τῶν
κοπαδιῶν τοῦ παρατροπάτπου μου, τοῦ μᾶς τὰ
πῆραν διὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Βαγγελισμοῦ οἱ Τουρ-
κοιστὰιμδες, καὶ χωρία ἀπ' αὐτὸ σκοτώθησαν καὶ
δεκαπέντε ἀδερφοῦἀδερφὰ τοῦ Σπιτιοῦ μας καὶ
χαμμὶν εἰκοσαργιὰ ἀπὸ τοὺς ἄρπαγες. Τὸ τραγου-
δὲ αὐτὸ σημεῖοναί καὶ μνημονεῖται τὸ τέλος τῆς
μεγάλης δόξας τῶν κοπαδιῶν τοῦ παρατροπάτπου
μου τοῦ Φωτοῦ, τοῦ εἶχε ὥς πέντε χιλιάδες γιδο-
πρόβατα καὶ πλείοτερα.

Ἡ ὥρα εἶταν 11½, κ' ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος, σιγαλὴ καὶ γλυκεία, σμίγονταν ἀδερφικὰ μὲ τὴν λυγρὴν φωνὴ τοῦ ὀριζήσαντος ταμπουρά. ὅσιν δυὸ πολυαγαπημένα στόματα, ποῦ σμίγονταν μὲ πόνο γιὰ τὰ δώσουν τοῦ χαρμόσυνου φίλημα τῆς Ἀγ.πης! Ἐξῆς τὰ στοιχεῖα ἀρχίσαν νὰ κοπάσουν καὶ νὰ συμφιλῶνται καὶ ν' ἀνακαυχεύουν ὁ Οὐρανὸς μὲ τὴν Γῆ. Τὸ τραγοῦδι τέλειωσε κ' ὁ γέρονς ἀπέθεκε τὸν ταμπουρά, λέγοντάς μου:

—Θέλει πολὺ ἀνάμια ὡς τὸ ζύγισμα τῆς νύχτας;
— Μισὴ ὥρα ἀκόμα...

— 'Αυά! Τότε ἄς καθήσουμε καραούλι! Σιωπηρή, ὥς που νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα! Σιωπηρή!

Κι' έβαλε τὸ δάχτυλό του ὀρθό, κάτω ἀπὸ τὴν μύτη του, στὴν χωριστατὰ τῶν ἀστρον μουστακιῶν του. "Ὡς ποὺ να περάσῃ αὐτὴ ἡ μιστ' ὥρα ποὺ φρίνῃκε χρόνος ἀκαίριος. Εἶχα τὸ ὀρολόγι μου ἀπάνω στὸ σκαμνί μου, ποὺ φρωτίζονταν ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ φλόγα τῆς ἐστίας, καὶ τὴν στιγμὴ, ποὺ πάτησε ὁ λεπτοδείκτης ἀπάνω στὸν ὠροδείκτη καὶ ἔκαναν καὶ οἱ δύο μαζὺ μιὰ γραμμὴ μοναχὴ ἀπάνω στὸν ἀριθμὸ XII τοῦ ὀρολογιοῦ, μοὺ φάνηκε ὅτι εἶδα μπροστά μου ὀλοφάνηχους τοὺς δύο Χρόνους, σὺν δύο γερόντων ἐκατόχρονων, μ' ἄστρα καὶ μακρὰ γένεια καὶ μαλλιά, καὶ ἀκουμπούσαν ὁ καθένας τοὺς ἑνὰ χρονοορράβει. Τοὺς εἶδα ν' ἀνταμώνονται μέσα σ' ἓνα θεώρατο παλάτι, τὴν στιγμὴ, ποὺ ἄφηνε ὁ ἕνας τὸν θρόνον, ποὺ καθύονταν καὶ τὸν ἔπιανε ὁ ἄλλος, ποὺ ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια. Τὴν στιγμὴ, ποὺ ὁ καινούργιος Χρόνος κάθισε στὸν ὑπέροφυλο θρόνον, ὁ παλιὸς ἄρχισε νὰ καταβαίνει τὰ σκαλιά ἀπὸ τὴν πύση τῆς μεριά καὶ γένηκε ἀμέσως ἀφαντος. Σωστὴ ζωντανὴ εἰκόνα, φιασμένη μὲ τὰ καλύτερα καὶ τὰ φυσικώτερα χρώματα ποὺ καλύτερον Ραφαὴλ τὸν Κόσμον.

— Καλή χρονιά, γέροντα!
Φώναξα και, χωρίς να γνωρίζω γιατί, χτυπούσε
«τικ-τάκ» η καρδιά μου.

— Ζύγισσε ἡ Νύχτα ;
Μὲ ρώτησε.
— Ζύγισσε ! Βρίσκεται ψηλά στὴν οὐράη.
— "Ε ! καλὴ χρονιά μας τὸ λοιπὸν (εἶπε κι' ὁ γεροπαιστής). Νὰ χιλιάσῃ καὶ νὰ μυριάσῃ τὸ κοπάδι μας, σερκὺ παιδιὰ καὶ θηλυκὰ ἀρνιά καὶ κατσίκια, χαρμὸνέμος ὁ τρισκατάρματος ὁ λύκος, καὶ μακρυὰ ἀπὸ μᾶς κι' ἀπὸ τὰ σύννορά μας παρμάρα, ἀβέλλεια, ψώρα, αὐλογιὰ, αὐγολήτα ! καὶ κάθε ἄλλο κακό."

Και παίρνοντας από το πίσω του ένα γλαδί πορναρισμό, έκανε τρεις φορές τον σταυρό του, τώρισε ψηλά στην φλόγα της φωτιάς. Ή άνθρωπο καλύβια έφεξε πλείοτερο. Βάλαμε άμέσως κι' έμειο κι' άλλοι στην φωτιά από ένα γλαδί πορναρισμό, λέγοντας τες ίδιες ευχές του γέροντο. Έκεινος σάν να είχε χρησιμοποιεί καπλί, έκανε πάλι τον σταυρό του κι' έλεγε μία κυριοτόμητη ευχή...

Συπάσαμε για τέσσερα-πέντε λεπτά της ώρας κι' όλοι ήμαστε σὺν βουβόι. Μᾶς είχε κυριέψῃ μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ἐκείνη τὴν στιγμὴ εἶχαμε γεράσει όλοι κατὰ ἕνα ἄνθρωπο καὶ εἶχαμε προχωρήσει κατὰ ἕνα ἀκόμη σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο!

— Τὰ κολούρια! Είπε ο γεροστέλιγκας στους άλλους πιστικούς. Οι πιστικοί σηκώθηκαν πήγαν χαμιμιά σαραντα-ριά-πενηνταρία κουλούρια σιταρένια, πού είχαν στείλει από τὸ σπίτι τὰ Χριστούγεννα, κ' είχαν περασμένα και κρεμασμένα στὴν ἀστροχὰ τῆς ἀνθρωποκαλύβας, και βγήκαμε ὅλοι έξω και τὰ περάσαμε στὰ κεράτα τῶν κεραιῶν και οἱ τρεῖς-τέσσαρες ποβάτινες μὲ κέρατα. Γυρίζουμε πάλι

στην ἀνθρωποκαλύβα ξαναβάλαμε στὴν φωτιά ἀπὸ
ἓνα κλαρί πουργαρίσιο ὁ καθένας, καὶ ξανάειπαμε
τὲς ἴδιες εὐχές :

— «Καλή χρονιά μας, να χιλιάση και να μυριάση τὸ κοπάδι μας, σεργιὰ παιδιά και θηλυκὰ ἀρνιά και κατοίκια, χριβωμένους και τρισκατάρτους ὁ λύκος, και μακρυὰ ἀπὸ μᾶς κι' ἀπὸ τὰ σύντορα μας παμάρια, ἀβδέλλα, ψώρα, αὐλιόνα, αὐγολήτα και κάθε ἄλλο κακό. Χρόνια μας πολλὰ. Ἀμήν!»

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ο ΑΗΤΤΗΤΟΣ

Κύλα στοῦ Χάους τὸ βυθὸ
Τὰ λατρευτά μας χροῖνια,
ᾧ Χρόνε ἀνεχόρταγε,
Μὲ λύσσα μὲ δολιχί.
Καὶ σὺ, κακοῦργε, θάνατε,
Βασίλευε αἰώνια
Καὶ πνίγε καὶ κοιμάτιαζε
Τὴ δόλια μας Ζωή.

Φαρμακωμένοι δῆμιτά,
 Μιανῆς ἀγνώστων Μοίρας,
 Μαδᾶται τῶν Ἑρώτων μας
 Τὰ δλόχρυσα φτερά
 Καὶ τοῦ Ταρτάρου ἀνοίγετε
 Τὰς δακρυβρέκτους θύρας
 Καὶ θάβετέ μας Ὀνειρα
 Κ' Ἑλπίδες καὶ Χαρά.

Μεθ' αὐτε ὥσάν κροκόδειλοι
Σὲ ποταμοὺς αἱμάτων.
Πετᾶτε ὥσάν Ἀρπυιαις
Στὰ σκότη τῆς Νυκτός.
Ὅ, τι κιᾶν κάμετε, μορφαῖς
Φθοροποῶν Τεράτων,
Ποτε δὲν θά νικήσετε
Κἄτι, ποῦ κλειοῦμε ἐντός.

Καὶ μέσ' ἀπ' τὴν ἀπέραντη
Σπηλιά, ποῦ κατοικεῖτε,
Καὶ σὲ κοκκάλων κορυφαῖς
Θροναῖς, σθε κα' οἱ δύο,
Ἄνισως ξεπροβάλλοντες
Αἰθεροδρόμῳ ἰδῆτε
Κἄτι, ποῦ λάμπει ἀνέσπερη
Σκορπάει στὸν οὐρανό.

Καὶ σὺν αἰετὸς χρυσόλαιμος
τὰ ὕψη ἀστροποσχίζει,
ὣς ἡ Δόξα γαλανόφωτος
μαζὶ τοῦ ῥοβολεῖ.
κλίνετε γόνυ, κλίνετε.
Κανεῖς δὲν τὸν φοβίσει.
Ποῦ σκλάβους σὰς κρατεῖ,
εἶπε τοῦ ἀνθρώπου ὁ θεὸς Νότις.

Μέσ' ὅτα φτερά του ἀφίροντας
Νὰ φύγῃ κ' ἡ ψυχὴ μου,
Ψυχὴ, ποῦ μοῦ ἐχάρισε
Μιὰν ἄγνωστη θεὰ
Σὰς προκαλῶ ἀτρόμητος.
Θάψ' ἔλαφρά ἡ γῆ μου
Ὅταν Παρὰς μοῦ ἀνοίγεται
Τὸν Ἀπειροῦ ἡ ἀγκαλιά!

ΦΩΚΙΩΝ ΠΑΡΑΣ

ΔΩΡΟ ΑΗΒΑΣΙΑΤΙΚΟ

Σ' ἀνθόσπαρτο λιβάδι πού ἡ δροσιά ποτίζει,
 πού κάποιος πάντ' ἀνθούλι δροσάτο λουλουδιζει,
 πού γιασμειά φουντόνουν, μυρτιάς, ζουμπούλια
 [κρίνοι
 καί παναριόνιο ἦχο τ' ἀηδόν' ὀλοῦθε χύνει...

'Εχει θὰ νὰ σοῦ στρώσω ἀνθούλια μὲ τὸ μῶδι,
 γιὰ νὰ πατῇ μὲ χάρι τ' ἀνάλαφρό σου πόδι!
 Σὲ φτέρωμ' Ἀρχαγγέλων, σ' Οὐράνιο κρεββάτι
 σ' ἀνγόχυση Ἀγάπης καὶ σ' Ἐρωτος ἀγκάλῃ...
 Σὲ κόσμιον ὄνειρεμένον κρυστάλλινον παλάτι...
 σὲ στήθος τοῦ γιὰ ὅσνα τρέμει, σπαράζει, πάλει...
 'Εχει θὰ σοῦ τεργίσω χνουδάτο προσηκεφάλι,
 ἀπάνω σου νὰ γέροντες τ' ὠραῖό σου κεφάλι!

Σε δίνειρο Ἀγάτης γλυκὸ καὶ μυρωμένο
 ποῦ κάθε μέρα νῆα λαχάρα βασιλεύει ..
 Σε δίνειρο ποῦ ἔχει ὁ Πλάστης βλογημένο
 ποῦ ἡ μιὰ καρδιά τὴν ἄλλη φαλαριστὰ γυρεύει...
 Ἐκεῖ θὲ νὰ σου κτίσω μικρὴ φωλιὰ στοχάσου,
 Νὰ βάλῃς, νὰ φυλάξῃς τὴν πᾶναγνη καρδιά σου !

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

«ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΙΑΤΡΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Μ. ΜΟΥΣΕΙΔΟΥ ἱατροῦ,

τῇ συνεργασίᾳ

τῶν διαπρεπεστέρων ἐν Ἑλλάδι, Εὐρώπῃ καὶ Ὄθ.
 Αὐτοκρατορία Ἑλλήνων καθηγητῶν, ἰατρῶν.

Τὸ σοβαρώτερον, καλλιτεχνικώτερον, εὐθηνότερον
ἐλληνικὸν ἱατρικὸν περιοδικόν.

Τόμος ετήσιος εξ 800 περίπου σελίδων σχήματος 8ου
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 40 ΓΡ. ΔΙ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ

10 ΦΡΑΓΚΑ ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

Γραφεῖα : Πέραν, 6, ὁδὸς Χατζῆ Ἀχμέτ,
Κωνσταντινούπολις.

Ἐξεδοθή :

βιβλίον χρησίμον καὶ ἀπαραίτητος ὑγιενὸς ὁδη-
γὸς διὰ τοὺς κατηχητάς, διδασκάλους καὶ διδα-
σκαλισσάς, διὰ τοὺς διευθυντὰς σχολῶν, διὰ τοὺς
μαθητάς, διὰ τοὺς γονεῖς, διὰ τοὺς ἐφόρους τῶν
σχολῶν, διὰ τοὺς λατρούς, διὰ τοὺς ἀρχιεπίσκοπους,
διὰ τοὺς τροφίμους τῶν διδασκαλείων καὶ ἐν γένει
διὰ πάντας τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν διοίκησιν
καὶ τὴν ὑγιεινὴν τῶν σχολῶν.

N. A. TRIANTAFYLIDOU

ἱστικοῦ τῆς ἐταιρείας τῶν Ἀνατολ. Σιδηροδρόμων,

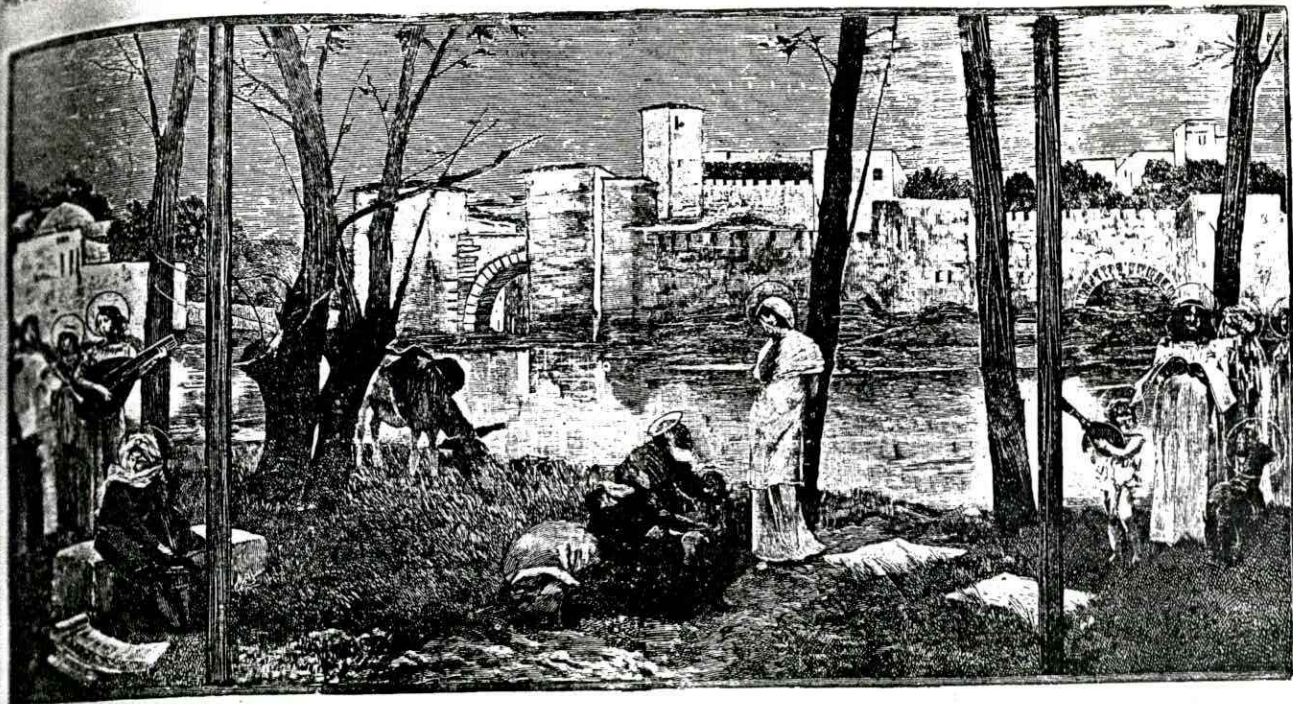
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

βραβευσθὲν ἐν εἰδικῷ διαγωνισμῷ

τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου

Εὐρίσκεται εἰς τὴν βιβλιοπωλεῖαν
Δεπάστα-Σφύρα-Γεράρδου καὶ παρὰ τῷ συγγραφεῖ
(Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Σερκεδῆ)

Μετὰ πολυτελοῦς καὶ καλλιτεχνικωτάτου περι-
καλύμματος δεδεμένον εἶναι καταλληλότατον
δῶρον διὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους.

Ἡ ἄφιξις τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τὸν μικρὸν Χριστὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον.
(Ἔργο τοῦ Φρανσουά Φλαμὲν)

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Εἶχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου καὶ ἔμενα στὸ σπίτι μου, καὶ εἶχα πλεῖον καμμιὰ φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω γιὰ νὰ παρουσιασθῶ ἀσπροπρόσωπος στοὺς δασκάλους καὶ τοὺς συμμαθητάδες μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ κάμω γιὰ τὸ καθημερινὸν μου τὸ ψωμί, γιατί τὸ σπίτι μου μποροῦσε νὰ μονάχα τοὺς ἀνθρώπους του νὰ θρέψῃ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα, κατὰ συνήθειαν ποὺ ἔμενε ἀπὸ τοὺς πρώτους χητέρες του. Σκότωναν λοιπὸν τὸν καιρὸ μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περιπάτους μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ χωράδια ποὺ ἦταν γύρα-γύρα, στὸ ψάρεμα μέσα στὸ ποτάμι καὶ διάβαινε κάτω ἀπ' τὸ χωριὸν μου, καὶ στὸ κινῆγι στ' ἀντικρινὰ βοινὰ καὶ τ' ἀντικρινὰ λόγγα. Μ' εἶχε πιάσει τέτοια ἀπογοήτης γιὰ τὰ γράμματα, ὥστε δὲν ἔβλεπα καὶ νὰ γνωρίζω ἀπὸ βιβλία, πέννα καὶ μελάνη. Τὰ εἶχα ἀπομακρυνῇ τόσο πολὺ ἀφ' ὧντα βγήκα ἀπ' τὸ χωριὸν, ὥστε μ' ἔπαινε στὰ σωστά φρίκα ἔβλεπα πράγματα ποὺ μοῦ θύμιζαν τὸ διάβασμα ἢ τὸ γράμμα, καὶ ἔταν ἀπογοήτευσις ἀπορούσα σὲ τί θὰ μοῦ χρησιμεύουν τὰ γράμματα, ἂν ἦταν γράμματα μὴ πιάσω βιβλία καὶ πέννα στὴν χεῖρά μου. Δὲν ἤθελα νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀκούω ἀπὸ γράμματα. Πολλὸ λίγο ἔμενα στὸ σπίτι μου. Μὲ στενοχωροῦσαν πολὺ οἱ ἄγριοι καὶ οἱ τοῖχοι του καὶ βρίζομεν πὲς τὸν ἄδελφον.

Καὶ ὅμως τί δὲν θάδινα σήμερον νὰ εἶχα μέσα στοὺς ἄκομψους καὶ ἀκαλαίους τοίχους σου, σπιτάκι μου, ποὺ εἶχαν χτίσει οἱ πατῶδες μου σὲ ποταμὸν ἡμέτερον, γιὰ νὰ φυλάγονται ὅχι μόνον ἀπ' τὸ κρύο τοῦ χειμῶνα καὶ τὸν

ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζονται ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὰς τῶν ὀχτῶν τους.

Τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 ἤμουν στὸ χειμᾶδι μου, γιατί εἶχε ἀρχίσει ὁ γέννος τῶν προβάτων, δεκαεὶς τὴν ἡμέραν. Νόμισα ἀναγκασθῆναι νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέραν στὸ χειμᾶδι μ' ἓνα σκοπὸ: νὰ τηρῶ τὶς γεννημένους προβάτινες ποὺ ἔβασκαν μέσα σ' ἓνα κριθᾶρι καὶ μὲ ἓναν ἄλλο: Νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανέναν ἀπ' αὐτὰ, γιατί ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνα ψοφῆμι χεντῆρ καὶ ἡ μερνούδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια.

Κατὰ τὸ δειλινὸν ἔπαισε μιὰ φοβερὴ βροχή. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχε γίνοι ἓνας μεγάλος καταρράχτης. Τὰ ὄρνια καὶ τ' ἄλλα πετούμενα πιάστηκαν ἀπὸ τ' ἄγριοι καὶ ἀνεπάντηχα ἐκεῖ ποὺ κινηγοῦσαν καὶ ἐκεῖ ποὺ βοσκοῦσαν, καὶ ἔτρεχαν ἀγέλες-ἀγέλες στ' ἀντικρινὰ βοινὰ ὅπου εἶχαν τὶς φωλῆς τους, ἀλλὰ τὰ βαρεῖα κοράκια ἐπειδὴ δὲν βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ δρόμον τους γιὰ τὶς φωλῆς τους, μαζεύτηκαν στὰ κλωνάρια τῶν χιλιόχρονων πουρνάριων ποὺ ἦταν γύρα-γύρα στὸ χειμᾶδι μου καὶ κρακραζίζαν μὲ μεγάλον ἀλαλαγμὸν, σὺν τῇ κινήσει νὰ χάσουν τὴν ζωὴν τους.

Θὰ ἦταν ἀκόμα δύο ὥρες μετὰ, ἀλλὰ τόσο πικρὸ ἦταν τὸ σκοτάδι, ὥστε νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Κι' αὐτὸ τὸ κοπάδι ἀκόμα γελᾷ στικε ἀπὸ τὸ πρῶτον σκοτάδι καὶ ἂν καὶ οἱ πιστικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ υποδοῖσιν ἀκολούθησε τρέχοντας τὸ Σιόπτο, τὸ περιφημὸν γχεσέμι διὰ τῶν κοπαδιῶν ποὺ βρίσκονταν γύρα-γύρα, ποὺ τὸ ζήλευσαν ὅλα τὰ πασιγκάτα, ποὺ ἔσερνε ἑπτὰ χρόνια τόσα προβάτα πίσω του, καὶ μπερταν στὸ χειμᾶδι βελάζοντας:

Κ. Χρηστοβασίλης

«μπάαα... μπάαα... μπάαα!...», ενώ από πίσω, πολύ μακρινά έρχονταν οι τρεις πιστικοί λαχανιασμένοι μαζί με τα τέσσερα μαντρόσκυλα.

Ήταν χαλασμός κόσμου, χαλασμός Κυρίου εκείνη η ώρα! Κάθε στιγμή χύνονταν στη γη μια φοβερή και άταισία λάμψη και ύστερα από τη λάμψη ακολουθούσε βροντή που τράνταζε τα θεμέλια της γης και τα βουνά. Νόμιζε κανείς ότι έτρεμε όλη η γη και ότι κλονίζονταν και κυμαίνονταν σαν βάρκα ψηλά στα κύματα. Οι πιστικοί άρχισαν να σταυροκοπούνται από το φόβο τους και παρακαλούσαν το Θεό να τους σώσει από κείνο το «διοσημίο», τα πρόβατα σε κάθε βροντή προντίζονταν σαν να είχαν μπή στο χειμάδι δέκα λύκοι, και τα σκυλιά γοήτλιαζαν σαν να προαισθάνονταν κάποιο μεγάλο κακό, αλλά κι εγώ αν και ήμουν σε θέση να μη παραξηγήσω καθόλου εκείνη τη θύελλα που μάς παρουσιάζονταν με θεία μορφή, άρχισα να στενοχωρούμαι και να φοβούμαι κανένα δεύτερο κατακλισμό και να σκέφτωμαι πώς να πιάσω το συντομώτερο δρόμο για το αντίκρυνό βουνό.

Ο ποταμός, αν και δεν ήταν μακρύτερα από τριακόσια μέτρα από μάς, δεν εφαινόταν καθόλου, άλλ' ακούγονταν να βοιτίζει σαν μυριόφωνο θεριό. Διώχνοντας με τη λογική τα φτερά του φόβου μου έρχονταν όρεξι να κατεβώ στους, όχτους του ποταμού για να θαμιάσω τη φοβερή μεγαλοπρέπεια, αλλά με μπόδιζε η βροχή. Δεν έβρεχε ούτε με τη σίτα ούτε με την πικλάδα, καθώς λέμε, αλλά με τ' άσκι και με το καρδάρι. Έβρεχε, έβρεχε, έβρεχε κι' όλο έβρεχε! Από πατημασιές αν επιχειρίζομουν να κάμω μακρινά από το χειμάδι, θα χώνομουν στίς λάσπες και θα γίνομουν παλι από τη βροχή. Σ' αυτή τη σκέψη μου άπάνω άκουσα τον τσελιγκα να διατάζει το πιστικοῦδι:

—Νά πās στο χωριό όσο που είναι γλήγορα και νά πάρης ψωμί; Άκούς;

—Που νά πάω μ' αυτόν τον κατακλισμό; άπολογήθηκε το πιστικοῦδι.

—Νά πās γάλι-γάλι, κι' αν βραχίης πολύ σε κουλουριάσω με την κάτω μου τη νύχτα. Μιά χαμπιά άνθρωπος είσαι εσύ! Τί νά κάμω εγώ αν βραχώ, πουδμαι μεγάλως και δεν με χωράει η κάτω μου, κι' απε εσύ;...

Κίνησε το καῦμένο το παιδι να πάν, αλλά σε κάθε πατημασιά γλιστροῦσε κι' έπεφτε καταγής. Τό λυπήθηκα και τό γόρφα πτω και στον τόπο του διάταξα το δεύτερο πιστικό να πάν για ψωμί και να πη στο σπίτι ότι θα κοιμηθώ στο χειμάδι και ότι το πρωί θα βγώ όλόγισα στην εκκλησιά μ' άκούσω το πρώτο σήμαντρο. Τό να κοιμάται κανείς στα πρόβατα και να τηγαίνει στην εκκλησιά χωρίς να μπή σε σπίτι, τώχουν για θεάρεστο πράγμα. Ο άνθρωπος που κοιμάται ανάμεσα στα πρόβατα, —όχι όμως κι' ανάμεσα στα γίδια, γιατί στα γίδια έχει να κάμει ο Έξαποδῶς και καμιά φορά γίνεται γίδι και πειράζει τον κόσμο—είνε μακρινά από την εξουσία του Διαβόλου. Κοιμάται σαν στον Παράδεισο. Αυτό το πράγμα νόμιζα ότι θα φχαριστούσε πολύ τη μητέρα μου, γιατί ήταν πολύ θεήσκα και μπάρουσε να θυσιάσει όλον τον κόσμο, έξον από μένα, για να πάν στον Παράδεισο, χωρίς να λογαριάζει κανέναν κόπο και κανένα μόχθο. Έξον απ' αυτό, σ' έμας η παραμονή της πρωτε-χρονιας δεν έχει καμιά έπισημότη, αλλά είναι σαν όλες τις άλλες μέρες.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και νά σου! γυρίζει με τα χέρια άδειανά ο πιστικός που πήγε για ψωμί, σαν φάντασμα.

—Που είναι το ψωμί όρέ; του λέω.

—Δεν μπόρεσα να πάω στο χωριό. μου

βροχή έτρεχε απ' άπάνω του σουρνάρα.

—Και γιατί δεν μπόρεσες; τον ρωτάω.

—Πάει η λειάσα, την πήρε!...

Και λέγοντας έκαμε μιá χειρονομία που μούδωκε να λάβω την τύχη της λειάσας.

Λειάσα λέγεται τό πλεχτό γεφύρι που έσμιγε τό μέρος βρισκόμασταν με τό χωριό. Τό ποτάμι που περνάει από της, αν και τό καλοκαίρι δεν έχει πλείότερο από πέντε λακα νερό, τό χειμώνα όμως γίνεται θεριό κάθε φορά που χει. Κι' ο λόγος «Πάει η λειάσα!» δηλούσε ότι τό πλημύρισε και παράσυρε τό πλεχτό γεφύρι και γι' αυτό δυό-τρεις μέρες τό λιγώτερο, θα ήμασταν άποκλεισμένα από χωριό. Τό πνίξιμο τό πλεχτό γεφύρι δεν έπαιζε γιατί οι χωριανοί σε μιá μέρα μέσα δουλεύοντας όλο μ' έπλεχαν καινούργιο γεφύρι χωρίς κανένα έξοδο, έπειδής πατούμενη ξυλική θα έβγαине απ' τό χωριανικό τό λόνι μόνο πράγμα που μου σκότιζε τό νου ήταν πώς να περτή βραδεία νησιτικοί. Είχαμε γάλα άνθό, τυρί νόστιμο γκουλιάστρα άφράτη, αλλά χωρίς ψωμί... Τό ψωμί είνε χή τοῦ τρατεζιού. Τη στιγμή που έκανα εκείνη τη σκεψή ρουσιάστηκε στο νου μου η εικόνα της μάνας μου, φορούσε ένα μεγάλο σακκούλι γεμάτο φίες, κι' άμέσως μου ήρθε ή λειάσα, αὐτή θα σκεφτή την κακοκαιρία πνίξιμο της λειάσας, τον άποκλεισμό και τά λοιπά και θα κάνη κάτι να στείλη ψωμί και προσφάρι. Σ' ταξὺ λοιπόν διατάζω πάλι τό πιστικό να πάν στο μέρος που η λειάσα και να περιμένη εκεί, ό,τι άλλο.

Στη διαταγή μου ξεκίνησε ο πιστικός ξεκαρδα και πριν περῶν ή λή ώρα, νά σου! γυρίζει καταφρονος ζωοτροφίες που του είχε πῶν πό τη μιá την άκρη του ποταμού, άλλη μαζί με τό σακκούλι ο δοῦς σπιτιού μου.

Εξχαριστήθηκα πολύ κι' έπαινε νυχτώσει στα καλά, μήτκα στην ποκαλύδα και καθίσα σταίροπλο στη φωτιά που είχε τομασμένη ο πιστικός. Η άνθρωποκαλύδα, έκα

ναι εκείνη η καλύδα του χειμαδιού όπου κοιμούνται και ται οι πιστικοί.

Η κακοκαιρία μολαταῦτα εξακολούθησε. Η καμένη νόμιζες ότι θα λυθώ, σαν σβόλος έχαχα που πέφτει τον βαρεῖα σταλαμματα νερού. Η αστραπές κι' η βροχάναν η μιá κοντά στην άλλη σε κάθε στιγμή κι' η ζονταν συντέμει, σαν να προσπαθούσαν άργάτες στην άναμολέφουν. Έρχονταν καμιά φορά τέτοιες πνοές του νότου, ώστε νομίζαμε ότι θα σήκωναν στην χειμάδι, κοπάδι κι' άνθρωπους. Μάινονταν σαν λιπασμένο στοιχεί. Γη κι' ουρανός είχαν πιαστή από τά μαλλιά θεοκοπόνταν χωρίς πόνο, και κάθε φορά που ο σάκς έκανε τό σταυρό του ο γεροπιστικός περίλπος λέγοντας:

—Γλύσε μας, Θε μου!

Ο γεροπιστικός βλέποντας στα ύστερινα ότι καιρό δεν έπανε, πήρε τό βοηθό του —αὐτόν που με ρει τό ψωμί—και τό πιστικοῦδι και πήγαν να κόψουν πο για τά πρόβατα κι' έμένα μου είπε να παρακαλέσω λάκια που ήταν όλόγισα στο μαντρί, μην είναι καντιμένο η άδύνατο και μη μεσα και μάς πνίξη κι' άποκλεισμένο η άδύνατο και μη μεσα και μάς πνίξη κι' άποκλεισμένα τάς. Άμα ο γεροπιστικός με τους άλλους, σαν έξω, εγώ νά έξω τ' απάνω τώντας, μου' ένα μ...

...σω, γέρο! Θὰ καθίσω!

σιγαλή και γλυκειά,
σμίγονταν αδερφικά-
αδερφικά με τη λυγε-
ρή φωνή του ωρόνη-
χου ταμπούρα, σάν
δυο πολυαγαπημένα

στόματα που σμίγονται με πόνο για να δώ-
σουν το χαριόσυνο φιλή της αγάτης. Έξω
τά στοιχεία άρχισαν να κοπάζουν και να συμ-
φιλιώνονται και να αναχωρούν ο ούρανός
κι' η γη. Το τραγούδι τελείωσε κι' ο γέρος
απόθεκε τον ταμπούρα του και μού είπε:

— Πόση ώρα θέλουμε ως το ζυγισμα της
νύχτας;

— Μισή ώρα! του απολογήθηκα.

— Άααά... Τότες άς καθήσουμε καρα-
ούλι! Σιωπηρηρή όσο να περάση αυτή ή μι-
ση ώρα! Σιωπηρηρή!...

Και έβαλε το δάχτυλό του όρθό κάτω άπ' τη μύτη του, στη χωρίστρα των άσπρων μου-
στακιών του. "Όσο να περάση ή μισή ώρα
μού φάνηκε πώς πέρασε ένας χρόνος και τη
στιγμή που ό λεφτοδείχτης του ρολογιού, που
είχα στα χέρια μου άνοιχτό, πάτησε
τόν ώροδείχτη κι' έκαναν κι' οί δυο
μαζί μια γραμμή μοναχή ψηλά στον
άριθμό δώδεκα, μού φάνηκε ότι εί-
δα μπροστά μου τούς δυο χρόνους,

σάν δυο γερόντους εκατόχρονους με μακρινά κι' άσπρα
γένεια κι' από ένα χοντρό ραβδί στο χέρι τους ό καθέ-
νας που άκουμπούσαν τό σκαμπό κορμί τους. Τή στιγ-
μή που άντάμώθηκαν, μέσα σ' ένα θεόρατο και άπέ-
ραντο παλάτι, άφηκε ό ένας τό θρόνο που κάθονταν
και τόν έπιασαν ό άλλος! "Ο ένας κατέβανε τά σκα-
λοπάτια του θρόνου κι' ό άλλος τ' άνέβαινε. Σωστή
ζωτανή εικόνα ζωγραφισμένη με τά ζωηρότερα χρώ-
ματα του καλύτερου ζωγράφου του κόσμου.

— Καλή χρονιά, γέρο! του φώναξα και, χωρίς να
γνωρίζω γιατί, χτυπούσε τικ-τάκ ή καρδιά μου.

— Ζύγισε ή νύχτα; με ρώτησε.

— Ζύγισε! Βρίσκεται ψηλά στη ράχη.

— Έ, καλή χρονιά μας τό λοιπόν. Να χιλιάση τό
κοπάδι μας και να μιλιάρη, σεργιά παιδιά και θηλυ-
κά άρνιά. Χαωμένος ό τρισεκατάρατος ό λόκος. Μα-
κρινά από μās κι' από τά σύνορά μας παρμόρα, άδδέλ-
λα, ψώρα, βλογιά, αύγολήτα και κάθε άλλο κακό.

Και παίρνοντας από τό πλάγι του ένα κλαδί πορ-
ναόσιο έκανε τό σταυρό του τρεις φορές και τώβαλε ψηλά στη
φωτιά. Η ανθρωποκαλύβα έφεξε πλειότερο και βάλαμε κι' έ-
μεις οί άλλοι άπάντα πορνάρι στη φωτιά λέγοντας τις ίδιες
ευχές του γέρου, και σάν να είχε λησμονήσει κατιτί ακόμα ξα-
νάκανε τό σταυρό του και ξανάειτε:

— Να ζήσετε, παιδιά μου, κι' ό Θεός να μās αξιώση να
διώξουμε τόν όχτρο άπ' τό σπίτι μας που μās τρώγει τά σπλά-
χνα...

Και λέγοντας αυτά αναστέναξε βαθειά ό καϊμένος ό γέρος
σάν να πίστενε ότι θα έβλεπε με τά μάτια του εκείνη την όνει-
ροφάνταξη μέρα.

Για τέσσερα-πέντε λεφτά σπατάσαμε όλοι κι' ήμασταν σάν
βουβαί. Μās είχε πλακώσει μια μεγάλη μελαγχολία. Εκείνη
τη στιγμή είχαμε γεράσει όλοι κατά ένα χρόνο κι' είχαμε προ-
χωρήσει ό καθένας ένα σταθμό πρός τόν τάφο!

Η σιωπή εκείνη με βοήθησε ν' άκούσω σάν κάτι φωνές ά-
πελπιστιές, έξω, πολύ κοντά. Στην άρχή μού φάνηκε ότι με
γελοῦσαν τ' αυτιά μου. "Υστερα όμως άκουσα καθαρώτερα,
βεβαιώθηκα ότι ήταν φωνές απελπισμένου ανθρώπου και φρό-
ναξα τριπλασμένος:

στην ανθρωποκαλύβα, ανάβουμε χονδρά δαδιά, παίρνουμε
κάτι μακρινά ξύλα και τραβούμε ίσια άπάνω στις φωνές
δρόμο που πηγαίναμε όλο του φωνάζαμε:

— Βάστα, μωρέ, και φτάσαμε!

Πηγαίνοντας, πηγαίνοντας φτάνουμε στην άκρη ενός
ποταμού που χύνονταν με μεγάλη βοή και με μεγάλη αηχία
σά στο μεγάλο τόν ποταμό, εκεί κοντά.

Πόσο παράξενο μās φάνηκε όταν είδαμε ένα χωριό
μας, τόν Κώστα της χήρας, αγκαλιασμένο στο κορμί ενός
τάνου που τόν είχαν φτάσει τά ξεχειλισμένα νερά του ποταμού
και τόν πήραν μέσα τους, άν και ήταν κάμποσες δρασκελιές
κοντά από τόν όχτο. Τό νερό χτυπούσε τό παιδί ως τη μέση
λίγο χρειάζονταν ακόμα να ξεχωνιάση τις ρίζες του πλα-
τανού κι' έτοι να πάν τόν κατήφορο του ρεματιού αδερφωμένα
τρο και παιδί.

— Καρδιά, μωρέ σκυλί, και μη φοβάσαι! του φώναξα.

Τό δυστυχισμένο τό παιδί άρχισε να κλαίη από τη σιωπή
οί του πλειότερο παρά άπ' τό φόβο του πλειό.

Στη στιγμή ρίχνουμε δυο ξύλα, από εκείνα που είχαμε
μας στο ντιχάλωμα του πλατάνου κι' ενώ οί δυο πατά-
μας στο ντιχάλωμα του πλατάνου κι' άνέβηκα
βάσταγαν δυνατά καταγής, εγώ γρατώθηκα κι' άνέβηκα
ντιχάλωσά του δέντρον. Τότε σκύβω, άρπάζω από τη
ρίζα τό παιδί και τό σέρνω ψηλά εκεί που στέκει
εγώ κι' ύστερα τώδεσα με την τριχιά που ήμουν
εγώ δεμένος για ασφάλεια, τό απόλυτα ψηλά
αδερφωμένα ξύλα κι' από λίγο-λίγο έφτασε στο
των πιστικών που τό καρτερούσαν με χαρά. Τό
μένο! Πώς του φάνηκε! Ρίχτηκε στην άγκαλιά
γεροπιστικού κι' από τη συγκίνησή του δέν μπό-
να πη λέξι. "Υστερα από τό παιδί κατέβηκα κι'
κι' όλοι γυρίσαμε στο χειμάδι με μεγάλη χαρά
ευχारीστησι. Τό βάλαμε κοντά στη φωτιά, να
γνώσαμε, του δώσαμε να φάη ψωμί και γλυκίσ-
και τό ρωτήσαμε πώς βρέθηκε στη μέση του
μού, ψηλά στον πλατάνο, κι' αυτό άρχισε να μι-
λογάη τό τι και πώς:

— Μ' είχε στείλει
ή μάνα μου στη Ζί-
τσα για να ψονίσω
ρούκι και πιτέρι. Στο
ζυγισμα μ' έπιασε ή
βροχή. Έχασα τό
δρόμο άπ' τό σκοτά-
δι και δέν ήξερα που
πήγαινα. Πήγαινα από δώ;
Κουτσολάκια! Πήγαινα από

κει; Κουτσολάκια! Παράλογησαι! "Υστε-
ρα μού φάνηκε πώς ήύρα δρόμο. Τραβού-
σα, τραβούσα, πάλι ξανακάθηκα. Από
δω κι' από κει βούρκο τό γεφύρι του
Ράικου. «Δόξα σοι ό Θεός!», είπα, άλλ'
άπέχει και δώδε χάθηκα, γιατί δέν μπο-
ρούσα να πάω τό δρόμο. Τόν είχε πλα-
κώσει τό ποτάμι κι' αϊτόν! Πήγα από
ψηλότερα. Πήγαινα, πήγαινα στα γκα-
βά, όταν μπλούμ! πέφτω στο ποτάμι τό
μικρό... Τό νερό με τραβήκε ίσια κά-
τω κι' ή λαμπάδα του μ' έσπριξε, σπο-
τάτη, από τούτη τη μεριά, ψηλά στον
πλατάνο, άλλοιώς θα πνίγονουν στα νε-
λά. "Όσο να φτάσω ως τόν πλατάνο ή-
μουν σάν όνειρεμένος. "Αμα όμως έ-
φτασα τόν πλατάνο και τόν αγκαλιάσα,
έμπηξα τις φωνές για ν' άκούση κανέ-
νας χριστιανός να τρέξη να με γλιτώ-
ση, κι' άν δέν έσκούζε πάει! θα πνί-
γονταν...

(1)

XP. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Είχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου κι' έμενα στο σπίτι μου, πού είναι σ' ένα χωριάκι, έφτά άκείριες ώρες μακριά από την πολιτεία. Δέν είχα πλιό καμμιά φροντίδα, ούτε τί νά μελετήσω, γιά νά παρουσιαστώ άσπροπρόσωπος στους δασκάλους μου, και τούς συμμαθητάδες μου, ούτε τί δουλειά νά κάμω, γιά νά βγάλω τó καθημερινό μου τó ψωμί, γιατί τó σπίτι μου, μπορούσε, όχι μοναχά νά θρέψη τους ανθρώπους του, αλλά και πολλούς ξένους ακόμα κατά συνήθεια, πού έμενε από τους πρώτους του χείτορες του. Σκότονα λοιπόν τόν καιρό μου στα κοπάδια μου, σέ περιπάτους, μέσα στα χωράφια, στ' άμπέλια, και στα χωριά, πού ήταν γύρα - γύρα, στο ψάρεμα, μέσα στο ποτάμι, πού διάβαινε κάτω από τó χωριό μου, και στο κυνήγι στ' άντικρυνά βουνά, και τ' άντικρυνά λόγγα. Μ' είχε πιάσει τέτοια άποστροφή γιά τά γράμματα, ώστε δέν ήθελα καθόλου νά γνωρίζω από βιβλία, χαρτί, πένα και μελάνη. Τά είχα άποστραφή τόσο πολύ, άφόντας βγήκα από τó σχολείο, ώστε μ' έπιασε στα σωστά φρόκη, άμα έβλεπα πράγματα πού μου θύμιζαν τó διάβασμα ή τó γράψιμο, και όταν σκέφτομουν, άπορούσα σέ τί θά μου χρησίμευαν τά γράμματα, άν ήταν γραμμένο νά μη πιάσω βιβλία και πένα στη ζωή μου. Δέν ήθελα νά γνωρίζω από άνάγνωση, δέν ήθελα ν' άκούω από γράψιμο.

Πολύ λίγο, όπως είπα, έμενα στο σπίτι μου. Με στενοχωρούσαν πολύ οι άγριοι και χοντροί τοίχοί του, και βρίζομουν πές και πάντα έξω.

—Και όμως τί δά θά έδινά σήμερα νά βρεθώ μέσα στους άκοιμους, και άκαλαίσθητους τοίχους σου σπιτάκι μου, πού τούτέ είχαν χίσει οι παππούδες μου, πά πρηνή

ρές μέρες γιά νά φυλάγονται, όχι μοναχά από τó κρύο τού χειμώνα, και τόν ήλιο τού καλοκαιριού, αλλά και νά υπερασπίζονται από τές επιδρομές τών όχτρών τους!

Τήν παραμονή της πρωτοχρονιάς τού 1878 ήμουν στο χειμάδι μου, γιατί είχε άρχισι δ γέννος τών προβάτων, δεκαριές τήν ήμέρα. Νόμισα άναγκαίο νά μείνω όλη τήν ήμέρα στο χειμάδι, μ' ένα σκοπό: νά τηρώ τές γεννημένες προβατίνες, πού έβοσκαν μέσα σ' ένα κριθάρι, και με έναν άλλο: νά μπορέσω νά σκοτώσω κανέναν άητό, γιατί εκεί κοντά ήταν ένα ψοφίμι χοντρό, κι' ή μυρουδιά του τραβούσε πολλά όρνια.

Κατά τó δειλινό έπιασε μιá φοβερή

1. Αυτό τó διήγημα είναι τó πρώτο μου διήγημα. Τó έγραψα στο διαγωνισμό, πού είχε προκηρύξει ή «Ακρόπολη» στις 15 Δεκεμβριού 1889. Ίδου τί λέγει ή άγωνόδικη κρίση:

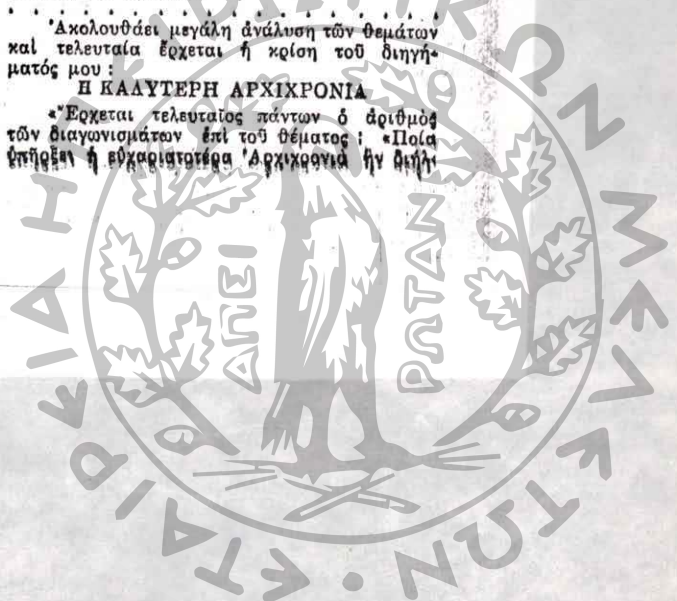
ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

«Ανω τών 200 έθελοντών διαγωνιστών παρουσιάστησαν εις τήν πρόσκλησίν μας μεθ' όλην τήν βραχυτάτην προθεσίαν, ήν έδώκαμεν. «Απ' όλα τά μέρη της Ελλάδος και απ' όλας τās τάξεις της κοινωνίας... Ούδεις υπεδήλωσε τ' όνομά του, ούδένα δέ χαρακτήρα γραφής εκ τών γνωστών ήμιν ήδυνήθημεν ν' ανακαλύψωμεν. Αλλά και εκ τού ύφους και εκ τών ιδεών, και εκ τού πρακτικού πνεύματος και εκ της σπάνης τών κεκανονισμένων ή μάλλον κεκοιμημένων, λογοπαιγνίων τού συρμού, καταφαίνεται ότι όλίγοις εκ τών «βασιλέων της πεζογραφίας» ή εκ τών «λογίων νέων» κατέληθον εις τόν άγώνα».

Ακολουθεί μεγάλη άνάλυση τών θεμάτων και τελευταία έρχεται ή κρίση τού διηγήματός μου:

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

«Έρχεται τελευταίος πάντων ό αριθμός τών διαγωνισμάτων επί τού θέματος: «Πόλα έπήρεν ή ευχαριστοτέρα Αρχιχρονιά ήν άηλή»

βροχή. Νόμιζε κανείς ότι ο ουρανός είχε γίνει ένας μεγάλος καταρράκτης. Τὰ ὄρνια, καὶ τ' ἄλλα πετούμενα, πιάστηκαν ἀπὸ τ' ἀγριοκαὶρι ἀνεπάντεχα ἐκεῖ ποῦ κυνηγοῦσαν, κι' ἐκεῖ ποῦ βοσκοῦσαν, κι' ἔτρεχαν ἀγέλες - ἀγέλες στ' ἀντικρυνὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τὲς φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βαρυνὰ κοράκια, ἐπειδὴ δὲ βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ἑξακολουθήσουν τὸ δρόμο τους, γιὰ τὲς φωλιές τους, μαζεῦτηκαν στὰ κλωνάρια τῶν χιλιόχρονων πουργαριῶν, ποῦ ἦταν γύρα - γύρα στὸ χειμᾶδι μου, καὶ κ ρ α κ ρ α κ ι ζ α ν μὲ μεγάλον ἀλαλαγμό, σὰ νὰ κιντύνευαν νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους.

Θὰ ἦταν ἀκόμη δύο ὥρες μέρα, ἀλλὰ τόσο πυκνὸ ἦταν τὸ σκοτάδι, ὥστε νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Κι' αὐτὸ τὸ κοπάδι ἀκόμη γελᾶστηκε ἀπὸ τὸ πρῶτο σκοτάδι, ἂν καὶ οἱ πιστικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ μπόδισουν, ἀκολουθῆσε τρέχοντας τὸ Σιοῦτο τὸ περίφημο γκεσέμι ὅλων τῶν κοπαδιῶν, ποῦ βρισκόνταν γύρα - γύρα, καὶ τὸ ζήλευαν τὰ τσελιγκάτα, ποῦ ἔσερνε ἐφτὰ χρόνια τόσα πρόβατα πίσω του, καὶ μπεῖχαν στὸ χειμᾶδι βηλιάζοντας «μπάα... μπάα... μπάα!» ἐνῶ ἀπὸ πίσω πολὺ

θῆτε μὲν Δὲν σὰς φαίνεται ὅτι ἡ σπάνις τῶν ἀπαντησάντων εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν εἶναι τρανὴν τεκμήριον ὅτι οἱ πλείστοι διερχόμεθα ἀρκετὰ σκοτεινὰ καὶ μελαγχολικά, καὶ τὴν πρωτοχρονιάν μας καὶ τὰς ἄλλας ἐορτάς; Μεταξὺ ὅμως τῶν ὀλίγων στολέντων εἶναι καὶ ἕν πρᾶγμα ὥρατον. Τοῦτο εἶναι ἡ «ποιμενικὴ ἀρχιχρονιά», ἀφήγησις ἔχουσα γραφικωτάτην τὴν ἑκφρασιν, ζωηράν τὴν ρωπογραφίαν, ἥρεμον, γλυκεῖαν, ἀθόρυβον τὴν παράστασιν, φέρουσα δὲ ζωντανὰς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰς τόσας δροσερὰς σκηνάς τοῦ ποιμενοαγροτικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος - ἐλευθέρας τε καὶ δούλης - τῶν ὁποίων τὴν ὠραιότητα τόσῳ ὀλίγον γνωρίζομεν, διότι τόσῳ ὀλίγον τὴν ἐσπουδάσαμεν. Βεβαίως ἡ εὐχαριστοτέρα ἀρχιχρονιά, ἣν ἦτο δυνατόν νὰ διέλθῃ τις, θὰ ἦτον ἐκεῖ περὶ τῶν χιόνων, εἰς τὴν σιγὴν τῶν ἀγρῶν, ὑπὸ τὸ ἀγριὸν μεγαλεῖον τοῦ χειμῶνος ἐν μέσῳ σπάνης ἀγαθῶν ποιμένων, διανυκτερεύων ἐν ἡρεμῇ ψυχῇ καὶ σώματι, ἀκούων τοὺς βελασμούς τῶν προβάτων καὶ τὸν φλοῖσθον τοῦ ῥέοντος ὕδατος, καὶ ἀναμένων τὴν μέσσην νύκτα, ὅποτε ἔρχεται τὸ νέον ἔτος νὰ ἐκδιώξῃ τὸ παλαιὸν ἐκ τῆς θέσεώς του, καὶ νὰ τὴν καταλάβῃ, οὕτω ἀπαρallάκτως, ὥς ἀφελῶς ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς πατρίδος τοῦ περιγράφει ὁ βραβευθεὶς.

[Ἀκρόπολις 31 Δεκεμβρίου 1899]

μακρὰ ἔρχονταν οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχανιασμένοι, μαζὺ μὲ τὰ τέσσερα μαντρόσκυλα. Ἦταν χαλασμός κόσμου! ἦταν χαλασμός Κυρίου ἐκεῖνη ἡ ὥρα! Κάθε στιγμὴ χύνονταν στὴ γῆ μία φοβρὴ, καὶ ἀπαίσια λάμψη, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ λάμψη ἀκολουθοῦσε βροντὴ, ποῦ τράνταζε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τὰ βουνά. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆ, καὶ ὅτι κλονίζονταν, καὶ κυμαίνονταν σὰ βάρκα ψηλὰ στὰ κύματα. Οἱ πιστικοὶ ἄρχισαν νὰ σταυροκοποιοῦνται ἀπὸ τὸ φόβο τους, καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τοῦ κείνου τὸ δ ι ο σ η μ ι ὅ, τὰ πρόβατα σὲ κάθε βροντῇ προντίζονταν, σὰ νὰ εἶχαν μπεῖ στὸ χειμᾶδι δέκα λύκοι, καὶ τὰ σκυλλὰ γούρλιαζαν, σὰ νὰ προαισθάνονταν κάποιο μεγάλο κακό, ἀλλὰ κι' ἐγώ, ἂν καὶ ἤμουν σὲ θέσῃ νὰ μὴ παραξηγήσω καθόλου ἐκεῖνη τὴ θύελλα, ποῦ μᾶς παρουσιάζονταν, μὲ θεία μορφή, ἄρχισα νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι κανένα ἀναποδογύρισμα τῶν νόμων τῆς Πλάσης, κανένα δεύτερο κατακλυσμὸ, καὶ νὰ σκέφτωμαι πῶς νὰ πιάσω τὸ συντομώτερο δρόμο, γιὰ τὸ ἀντικρυνὸ βουνό.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ δὲν ἦταν μακρότερα ἀπὸ τριακόσια μέτρα ἀπὸ μᾶς, δὲν φαίνονταν καθόλου, ἀλλ' ἀκούονταν νὰ βουτίζει, σὰ μυριόφωνο θεοῖο. Διωχόντας μὲ τὴ λογικὴ τὰ φτερά τοῦ φόβου, μοῦ ἔρχονταν ὄρεξι νὰ κατεβῶ στοὺς ὄχτους τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ διαμάρξω τὴ φοβρὴ μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ μὲ μπόδιζε ἡ βροχή. Δὲν ἔβρεχε οὔτε μὲ τὴ σῖτα, οὔτε μὲ τὴν πυκνάδα, καθὼς λέμε, ἀλλὰ μὲ τ' ἀσκι καὶ μὲ τὸ καρδάρι. Ἐβρεχε, ἔβρεχε, ἔβρεχε καὶ ὅλο ἔβρεχε! Δύο πατημασιὲς ἂν ἐπιχειρίζομεν νὰ κάμω μακρὰ πρὸ τοῦ χειμᾶδι, θὰ χώνομεν σιτὲς λάσπες, καὶ θὰ γένομεν παπὶ ἀπὸ τὴ βροχή. Σ' αὐτὴ τὴ σκέψη μου ἀπάνω, ἤκουσα τὸν τσελέγκα νὰ διατάξῃ τὸ πιστικοῦδι:

— Νὰ πᾶς στὸ χωριό, ὅσο ποῦ εἶναι γλήγορα, καὶ νὰ πάρῃς ψωμί! Ἀκοῦς;

— Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμό; Ἀπολογήθηκε τὸ πιστικοῦδι.

— Νὰ πᾶς γάλλι - γάλλι, κι' ἂν βραχῇς πολὺ σὲ κολουριάσω μὲ τὴν κάπα μου τὴ νύκτα. Μία χαρμὰ ἀνθρώπος εἶσαι σύ! Τί νὰ κάμω ἐγώ, ἂν βραχῶ, ποῦ εἶμαι μὲ

γάλος, και δε με χωράει η κάππα σου, κι' άπαι σύ...;

Κίνησε το καυμένο το παιδί να πάη, αλλά σε κάθε πατημασιά γλιστρούσε κι' έπεφτε κατά γής. Τό λυπηθήκει επί το γύρισσά πίσω, και στόν τόπον του διάταξε δεύτερο πιστικό να πάη για ψωμί, και να πη στί σπύτι ότι θα κοιμηθώ στό χειμάδι, και ότι τό πρώτ' θά βγώ όλότσα στήν εκκλησιά, άμ' ακούσώ τό πρώτο σήμαντρο.

Τό να κοιμάται κανείς στά πρόβατα, κοί να πηγαίνει στήν εκκλησιά, χωρίς να μπή σε σπύτι, τώχουν για θεάρεστο πράγμα. Ο άνθρωπος, που κοιμάται ανάμεσα στά πρόβατα, — όχι όμως κι' ανάμεσα στά γίδια, γιατί στά γίδια έχει να κάνει ο Έξαιπιδώς και καμμιά φορά γίνεται γίδι και πειράζει τόν κόσμο — είναι μακρυνά από τήν έξουσία του Διαβόλου. Κοιμάται, σά στόν Παράδεισο. Αυτό τό πράγμα νόμιζα ότι θά φχαριστούσε πολύ τή μητέρα μου, που ήταν παρὰ πολύ θρήσκα, και μπορούσε να θυσιάση όλον τόν κόσμο, έξον από μένα, για να πάη στόν Παράδεισο, χωρίς να λογαριάξη κανέναν κόπο και κανένα μόχτο. Έξον άπ' αυτό, σ' έμας, η παραμονή της πρωτοχρονιάς δεν έχει καμμιά έπισημότη, αλλά είναι σάν όλες τές άλλες βραδνές.

Δεν πέρασε πολύ ώρα και νά σου! γυρίζει με τὰ χέρια άδειανά ο πιστικός, που πήγε για ψωμί, σά φάντασμα!

— Ποῦ είναι τό ψωμί όρέ; του λέγω.

Δε μπορούσα να πάω στό χωριό μου είπε ξεκαρδα, ενφ' η βροχή έτρεχε άπ' άπάνω του σουρνάρα.

— Και γιατί δε μπορούσες; τόν ρωτάω.

— Πάη η λειάσα!.. τήν πήρε!

Και λέγοντας έκανε μία χειρονομία, που μώδωσε να καταλάβω τήν τύχη της λειάσας.

Λειάσα λέγεται τό πλεχτό γεφύρι, που έσμιγε τό μέρος, που βρισκόμασταν με τό χωριό. Τό ποτάμι, που περνάει από κάτω της, αν και τό καλοκαίρι δεν έχει πλειότερο από πέντε μυλαύλακα νερό, τόν χειμώνα όμως γίνεται θεριό, κάθε φορά που βρέχει, κι' ο λόγος! — «Πάη η λειάσα!» δηλούσε ότι τό ποτάμι πλημμύρισε και παράσυρε τό πλεχτό γεφύρι, κι' ένεκ' άπ' αυτό γιν' έρρ' τρείς μέρες τό λιγότερο, να

ήμασταν αποκλεισμένοι από τό χωριό. Τό πνίξιμο του πλεχτού γεφυριού δεν κόστιζε τίποτε, γιατί οί χωριανοί, σε μία μέρα μέσα, δουλεύοντας όλοι μαζί, θά έπλεχαν καινούργιο γεφύρι, χωρίς κανένα έξοδο, έπειδής βλή η άπαιτούμενη ξολική θά έβγαινε από τό χωριανικό τό λόγγο. Τό μόνο πράγμα, που μου σκότιζε τό νου ήταν πώς να περάσωμε τή βραδεία νηστικοί. Έρχομα γίλια άνθρό, τυρί νιόστιμο, και γκουν' λιόστρα άφράτη, αλλά χωρίς ψωμί... Τό ψωμί είναι η ψυχή του τραπέζιου. Τή στιγμή που έκανα ξεκίνη τή σκέψη πέρασε από τό νου μου η εικόνα της μάνας μου, φορτωμένη ένα μεγάλο σακκούλι γεμάτο ζωοτροφές, κι' άμέσως μου ήρθε η ιδέα ότι αυτή θά σκεφιή τήν κακοκαιρία, τό πνίξιμο της λειάσας, τόν αποκλεισμό και τὰ λοιπά, και θά κάνει κάθε τρόπο να στείλη ψωμί και προσφάγι. Έν τφ άμα λοιπόν διατάζω πάλι τό δεύτερο πιστικό να πάη στό μέρος που πνίγηκε η λειάσα, και να περιμένει εκεί ψωμί, και ότι άλλο.

Στή διαταγή μου ξεκίνησε πάλι ο πιστικός ξεκαρδα, και πριν περάση πολλή ώρα, νά σου! γυρίζει καταφορτωμένος ζωοτροφές, που του είχε πετάξει από τήν μια τήν άκρη του ποταμιού, ω; τήν άλλη, μαζί με τό σακκούλι, ο δούλος του σπιτιού μου.

Ευχαριστήθηκα πολύ, κι' έπειδή είχε νυκτώσει στά καλά, μπήκα στήν ανθρωποκαλύβα, και κάθισα σταυροπόδι κοντά στή φωτιά, που είχε τοιμασμένη ο γεροπιστικός. Η ανθρωποκαλύβα, ξερετι, είναι ξεκίνη η καλύβα του χειμαδιού, όπου κοιμούνται και κάθονται οί πιστικοί.

Η κακοκαιρία μολαταῦτα ξακολοθήσε. Η καυμένη η γη νόμιζες ότι θά λυώση, σά οβώλος ζάχαρη, που πέφτει άπάνω του βαρείσ σταλαμματα νερού. Οί αστραπές κι' οί βροντές πηγαιναν η μία κοντά στήν άλλη, σε κάθε στιγμή, και η γη κλονίζονταν συθέμελη, σά να προσπαθούσαν άργάτες γιάντιοι να τήν αναμοχλέψουν. Έρχονταν καμμιά φορά τέτοιες φοβερές πνοές του νότου, ώστε νομίζαμε ότι θά σήκωναν στόν άέρα, χειμάδι, κοπάδι και ανθρώπους. Μαίνονταν σά λυσιασμένα στοιχεία. Γη και ύδωρ έρχαν κίεση από τα μα-

λά και γροθοκοπιώνταν χωρίς πόνο, και κάθε φορά που ο σάλος θέρεινε, έκανε τὸ σταυρό του ὁ γεροπιστικός, περιλύπος λέγοντας :

— Γλῶσέ μας θέ μου !

Ὁ γεροπιστικός βλέποντας στὰ ὕστερινά ὅτι τὸ ἀγριοκαίρι δὲν ἔπαινε, πῆρε τὸ βοηθό του, — αὐτόν, ποὺ μᾶς εἶχε φέρεי τὸ ψωμί — καὶ τὸ πιστικουδί, καὶ πῆγαν νὰ κόψουν κισσόκλαρο γιὰ τὰ πρόβατα, κι' ἐμένα μοῦ εἶπε νὰ παρακυτάξω τ' αὐλάκια, ποῦ ἦταν ὀλόγυρα στὸ μαντρί, μὴν εἶναι κανένα χαλασμένο ἢ ἀδύνατο, καὶ μὴ μῆσα καὶ μᾶς πνίξῃ κι' ἐμᾶς καὶ τὰ πρόβατά μας. Ἄμα ὁ γεροπιστικός με τοὺς ἄλλους δυὸ τράβησαν ἔξω, βγήκα κι' ἐγώ, νὰ παρακυτάξω τ' αὐλάκια κρατώντας στὸ χέρι μου ἓνα μεγάλο δαυλί, κι' ἄμα εἶδα ὅτι τ' αὐλάκια ἦταν καλὰ καὶ δὲν εἶχαμε κανένα φόβο, γύρισα γλήγορα πίσω καὶ σταυροποδιάστηκα, δίπλα στὴ φωτιά. Ἀκούμπησα σ' ἓνα σκαμνί, ποῦ χρησίμευε πλειότερο ὥς τράπέζι, στοὺς πιστικούς. Τότε ἤρθε καὶ κάθησε στὸ νοῦ μου ὀλάκερο τὸ ἔτος, ποῦ τελείωνε ἐκείνη τὴν ἡμέρα, καὶ δὲν ἄφινε πίσω του ἀκόμα, παρὰ λίγες μα ὅ ρ ε ς ὅ ρ ε ς σὺ μαύρη οὐρά. Τὸ λυπήθηκα μέσα πὸ τὴν καρδιά μου, ποῦ πῆγαινε νὰ θιαφτῇ μέσα στὸν ὠκεανὸ τῶν περσμένων. Τὸ λυπήθηκα παρὸ πάντων γιὰ τὸ αὐτὸ τὸ ἔτος με γλύτωσε ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ σχολειοῦ, καὶ πλάκωσε τὴν καρδιά μου μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Μοῦ φαίνονταν ὅτι βρίσκομουν μπροστὰ σ' εὐεργέτη μου, ποῦ ψυχορραγοῦσε.

— Τί καλὸ, ποῦ στάθηκε αὐτὸ τὸ ἔτος γιὰ μένα ! ψιθύρισα. Μ' ἔδωκε στὴν κοινωνία φωτισμένο, ἀνεξάρτητο, εὐτυχημένο. Ἀμποτε τοῦ νέου ἔτους νὰ εἶναι καλύτερο ἀκόμη. Ἀμποτε νὰ φέρῃ τὸν αἰώνιο πόθο τοῦ Γένους μας, ποῦ τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια τόσα χρόνια !

Τότε ἀφῆθηκα στὸ πέλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου. Χίλιες εἰκόνες χρυσόνυκτες, χαρωπές, γελαστές, διάφανες, σὰν ἀγεράκι μαγιατικό, ποῦ φυσάει πρὶν ἀνατελεῖ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ μου, κι' ἐνῶ ἔτρεχα με τὸ νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλλήνης, σὺ σκιά κυνηγώντας σκιές, ψηλὰ στὸν αἴ-

θέρα, μπῆκαν οἱ πιστικοὶ με τὰ κοφτερά τους, καὶ μ' ἔκαναν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκείνη τὴ φαντασμαγορία, καὶ κυτᾶζοντας τὸ γεροπιστικὸ τοῦ εἶπα :

— Ἐ ! γέρο, τί λές ; καθόμαστε ἀπόψε ὥς τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ φύγῃ ὁ ἕνας χρόνος καὶ πῶς θαρθεῖ ὁ ἄλλος ;

— Ἐγώ, παιδί μου, μοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρος εἶμαι ἐβδομήντα πέντε χρονῶν ἀνθρώπος, ὥς τώρα, 'πὲ καὶ τὰ ἐξήντα πέντε τὰ πέρασα πιστικός. Ἐχω περῖτο ἀπὸ πενήντα χρόνια ὥς τώρα, ποῦ εἶμαι ὀλο τσιέλεγκας. Ἐρεῖς τί θὰ πῇ πενήντα χρόνια τσιέλεγκας ; Μιὰ ζωὴ ἀκέρια !.. Ἐ ! τὰ ἔρημα τὰ χρόνια πῶς φορτογόνονται ἀπάνω μας, χωρὶς νὰ τὰ καταλαβαίνουμε ! Μᾶς κλέφτουν τρίχα - τρίχα τὴ λεβεντιά μας, μᾶς ζαρώνουν, μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά, καὶ μᾶς τὰ κρεμίζουν, μᾶς βγάζουν τὰ δόντια, μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς σκορμπώνουν τὸ κορμί καὶ ... ἄς τὸ εἰπῶ κι' αὐτό ... μᾶς κάνουν μισὰ ζωά ! Τὰ ζῶα ἔχουν τέσσαρα ποδάρια, κι' ἐμεῖς οἱ γερόντιοι τρία ! Ἐσύ, καλὸτυχὸς εἶσαι παιδί ἀκόμα ... ἀλλὰ ἐγὼ γέρασα, πάη, βυσίλεψα !.. Ἐγώ ..! ἀφόντας κάνω αὐτὸ τὸ ἔργος τῆς κλύττας, δὲ βρέθηκα ποτέ, με μάτια κλεισμένα, τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ ἕνας χρόνος φεύγει καὶ δίνει τὰ κλειδιά στὸν ἄλλο, πῶρχεται νὰ κάτση, στὸν τόπο του. Ἐγώ, λοιπὸν θὰ κάτσω ποῦ θὰ κάτσω, κύταξε νὰ κάτσης ἐσύ !..

— Θὰ καθίσω, γέρο ! θὰ καθίσω !

— Ἀ ! εἶναι ὁμορφο πρᾶγμα, παιδί μου ! Γένεται ἕνας κλονισμὸς στὴν Πλάση, ἓνα βαθυνὺ ... βαθὺ βοηθό, ποῦ πρέπει νᾶχῃ πολὺ ἀλαφρὸ αὐτί, γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πρᾶγμα, νᾶρχεται ἕνας ἄλλος νὰ σοῦ παίρῃ τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὸ χέρι ! Σᾶν, καλιώρα νᾶρθῃ ἀπόψε ἕνας ἄλλος καὶ νὰ μᾶς πῇ : — «Φευγάτε, ἀπὸ τὸ χεῖμάδι !». Εἶδες τί πόλεμος γίνηκε ὅξω ; Τί παντεχαίνεις ἦταν αὐτὴ ἡ νεροποντὴ ; αὐτὸ τὸ στοιχειοπάλεμα ; αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια ; αὐτὰ τὰ τραντάγματα τῆς γῆς μας ; Τί ἄλλο ἦταν παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἑνὸς χρόνου καὶ τ' ἄλλουνοῦ ! Ἦθελε ἀκόμα νὰ κυριεύῃ ὁ ἀντίχριστος ! Ἦθελε ἀκόμα νὰ χύσῃ αἷμα ἀνθρώπινο ! Ἀλλὰ ὅσα κι' ἂν ἔκανε, ὅσα κι' ἂν κἀγὼ ἀκόμα, ὥς τὰ μεσάνυχτα, δὲ θὰ

τοῦ περάσει! Θὰ κόψη τὸ λαιμό του, καὶ θὰ φύγῃ!..

Ἔτσι λοιπὸν, ἀφοῦ εἴπαμε καὶ ἄλλα καμπόσσα μὲ τὸ γέροντα, παρὰθεκε ὁ δεύτερος πιστικὸς τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνί, κι' ἀρχίσανε νὰ τρώμε μὲ τὰ χουλιάρια, ἀφράτη γκουλιάστρα.

Γκουλιάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐτὺς ὅστερα ἀπὸ τὸ γέννο τῆς προβατίνας, ἢ τῆς γίδας, κι' εἶναι τὸ νοστιμώτερο πρῶγμα, ἀπ' ὅλα τὰ φαγητά, ποῦ φκιάνει τὸ εὐλογημένο καὶ τὸ τρισευλογημένο τὸ γάλα.

Στὰ ὅστερα, τελειώσαμε τὸ φαγί, κι' ἀρχίσανε τὲς κουβέντες, γιὰ νὰ βαστάξουμε, ὡς τὰ μεσάνυχτα ἄγρυπνοι, ἀλλὰ ὁ γέροπιστικὸς βλέποντας ὅτι μὲ τὲς κουβέντες θὰ μᾶς ξηπαιρνε ὁ ὕπνος, πῆρε τὸ γλυκόφωνο τὸν ταμπουρά του, κι' ἀρχισε νὰ τὸν κουρτίξῃ, κι' ἀφοῦ τὸν κούρτισε, ἀρχισε ἀπὸ τῇ μιὰ μεριά νὰ τραγουδάῃ κι, ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ βαρῇ τὸ ταμπουρά μὲ δύναμη καὶ μὲ γλύκα ἀφατη.

... «Τ' ἀκούσανταν τί γένηκε στὰ χεῖμαδιὰ τοῦ
[Φώτου ;
Μπήκανε τοῦρκοι στὰ μαντριὰ καὶ πῆραν τὰ
[κοπάδια.
Πῆραν πρατίνες μὲ τ' ἀρνιά, καὶ γίδες μὲ
[κατσίκια
Πῆραν τὸν Νιάγκρο τὸν παχύ, τὸν Μπέλο τὸ
[γχεσέμι,
Πῆραν τὴ στερφοκάλεσια μὲ τὸ λαμπρό
[κουδούνι,
Δώδεκα χρόνους τὸ λαλεῖ, κι' ἄρνι δὲν ἔχει
[κάνει ... ».

Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μὲ συγκίνησε, κι' ἐπειδὴ τὸ τραγουδοῦσε καλὰ ὁ γεροπιστικὸς, κι' ἐπειδὴ τὸ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρά, ἀλλὰ τὸ πλειότερο, γιὰ ἀναφέρονταν στὴν καταστροφὴ τῶν κοπαδιῶν τοῦ προσπάππου μου, ποῦ χῶρια ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατα, ποῦ μᾶς πῆραν οἱ Τσιάμιντες, σκοτώθηκαν καὶ δεκαπέντε ἀδερφοξί-δερφα, ἀνήμερα τοῦ Βαγγελισμοῦ, καὶ καμμιὰ εἰκοσαριά ἀπὸ τοὺς κλέφτες. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μνημονεῖ τὸ τέλος τῆς δόξας τῶν κοπαδιῶν τοῦ καυμένου τοῦ προσπάππου μου, ποῦ βόσκαε ὡς δυόμισι χιλιάδες πρόβατα, κι' ἄλλα τόσα καὶ πλειότερα γίδια.

Ἡ ὥρα ἦταν 11½, κι' ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα σιγαλὴ καὶ γλυκεῖα, σμίγονταν ἀδερφικὰ ἀδερφικὰ μὲ τὴν λυγρὴ φωνὴ τοῦ ὠριόρχου ταμπουρά, σὰν δύο πολυαγαπη-

μένα στόματα, ποῦ σμίγονται μὲ πόνο, γιὰ νὰ δώσουν τὸ χαρμόσυνο φίλημα τῆς ἀγάπης. Ἐξω τὰ στοιχεῖα ἄρχιζαν νὰ κοπά-ζουν καὶ νὰ συφιλιόνωνται καὶ ν' ἀνακο-χεύουν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Τὸ τραγοῦδι τελείωσε κι' ὁ γέρος ἀπόθεκε τὸν ταμπουρά του καὶ μοῦ εἶπε:

— Πόση ὥρα θέλουμε ὡς τὸ ζύγισμα τῆς νύχτας;

— Μισὴ ὥρα! τοῦ ἀπολογίσθηκα.

— Ἀααὰ ... Τότες, ὡς καθήσουμε κα-ραοῦλι! Σιωπητηρή! ὅσο νὰ περάσει αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα! Σιωπητηρή!

Καὶ ἔβαλε τὸ δάχτυλό του δοθῶ, κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του, στὴ χωρίστα τῶν ἄσπρων μουστακιῶν του. Ὅσο νὰ περάσει ἡ μισὴ ὥρα μοῦ φάνηκε πῶς πέρασε ἕνας χρόνος, καὶ τῇ στιγμῇ, ποῦ ὁ λευροδείχτης τοῦ ὥρολογιοῦ, ποῦ εἶχα στὰ χέρια μου ἀνοι-χτό, πάτησε τὸν ὥροδείχτη, κι' ἔκαναν καὶ οἱ δύο μαζί μία γραμμὴ μοναχὴ ψηλὰ στὸν ἀριθμὸ XII, μοῦ φάνηκε ὅτι εἶδα μπρο-στά μου τοὺς δύο Χρόνους, σὰ δύο γερόν-τους ἑκατόχρονους, μὲ μακρὰ κι' ἄσπρα γένεια, κι' ἀπὸ ἕνα χοντρὸ ραβδί στὸ χέρι τοῦ ὁ καθένας, ποῦ ἀκομποῦσαν τὸ σκουμπὸ κορμί τους. Τῇ στιγμῇ ποῦ ἀνταμώθηκαν, μέσα σ' ἕνα θεώρατο καὶ ἀπέραντο παλάτι, ἄφηκε ὁ ἕνας τὸ θρόνο ποῦ κάθονταν καὶ τὸν ἐπίασεν ὁ ἄλλος! Ὁ ἕνας κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου κι' ὁ ἄλλος τ' ἀνέβαινε. Σωστὴ ζωτανὴ εἰκόνα, ζω-γραφισμένη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τοῦ καλύτερου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

— Καλὴ χρονιά, γέρο! τοῦ φώναξα, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω γιὰτί χτυποῦσε «τικ τὰκ» ἡ καρδιά μου.

— Ζύγισε ἡ νύχτα; Μὲ ρώτησε.

— Ζύγισε! Βρίσκεται ψηλὰ στὴ ράχη:

— Ἐ! καλὴ χρονιά μας τὸ λοιπὸν!

Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μιλλιάσῃ, σερχὰ παιδιὰ, καὶ θηλυκὰ ἄρνια. Χαβαμέ-νος ὁ τρισεκατάρατος ὁ λύκος. Μακρὰ ἀπὸ μᾶς, κι' ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιὰ αἰγολήτα, καὶ κάθε ἄλλο κακὸ.

Καὶ πέρνοντας ἀπὸ τὸ πλάγι τοῦ ἕνα κλαδὶ πουρναρίσιο, ἔκανε τὸ σταυρὸ τοῦ τρεῖς φορές, κι' τῶβαλε ψηλὰ στὴ φωτιά. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα ἔφεξε πλειότερο, καὶ

βάλαμε κι' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἓνα πουρνάρι στὴ φωτιά, λέγοντας τὲς ἴδιες εὐχὲς τοῦ γέροντος, καὶ σὺ νὰ εἶχε λησιμονήσει καὶ τι ἀκόμα ξανάκανε τὸ σταυρὸ του καὶ ξανάειπε :

— Νὰ ζήσετε παιδιά μου, κι' ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσει νὰ διώξουμε τὸν διχτὸ ἀπὸ τὸ σπῖτι μας, ποῦ μᾶς τρώγει τὰ σπλάγγνα.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἀναστέναξε βαθυὰ ὁ καυμένος ὁ γέρος, σὺ νὰ μὴν πιστεὺς ὅτι θὰ ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια του, ἐκείνη τὴν ὀνειροφάνταχτη μέρα.

Γιὰ τέσσερα - πέντε λεπτὰ σωπάσαμε ὅλοι, κι' ἤμασταν σὺ βουβοί. Μᾶς εἶχε πλακώσει μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ἐκείνη τὴ στιγμή εἶχαμε γεράσει ὅλοι κατὰ ἓνα χρόνον, κι' εἶχαμε προχωρήσει ὁ καθένας ἓνα σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο του !

Ἡ σιωπὴ ἐκείνη μὲ βοήθησε ν' ἀκούσω, σὺν καὶ φωνὲς ἀπελπιστικές, ἔξω, πολὺ κοντά. Στὴν ἀρχὴ μοῦ φάνηκε ὅτι μὲ γελούσαν τ' αὐτιά μου. Ὑστερα ὅμως ἀκουσα καθαρώτερον, βεβαιώθηκα ὅτι ἦταν φωνὲς ἀπελπισμένου ἀνθρώπου, καὶ φώναζα τρομαγμένος :

— Σκωθῆτε, μωρέ, κάποιος πνίγεται ὅξω !

Βγαίνομε ὅλοι ἔξω καὶ καταλαβαίνομε ἀπὸ τὲς φωνές, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμή ἀνθρώπινη ζωὴ κιντύνει. Μπαίνομε πάλε στὴν ἀνθρωποκαλύβα, ἀνάβουμε χοντρά δαδιά, παίρνομε καὶ καὶ μακρὰ ξύλα, καὶ τραβοῦμε ἴσια ἀπάνω στὲς φωνές. Στὸ δρόμο ποῦ πηγαίναμε ὅλο τοῦ φωνάζαμε :

— Βάστα, μωρέ, καὶ φτάσαμε !

Πηγαίνοντας, πηγαίνοντας φτάνομε στὴν ἀκρὴ ἐνὸς μικροῦ ποταμοῦ, ποῦ χύνονταν μὲ μεγάλη βοή καὶ μὲ μεγάλη καταβυσσὶ σὲ τὸ μεγάλο τὸν ποταμὸ, ἐκεῖ κοντά.

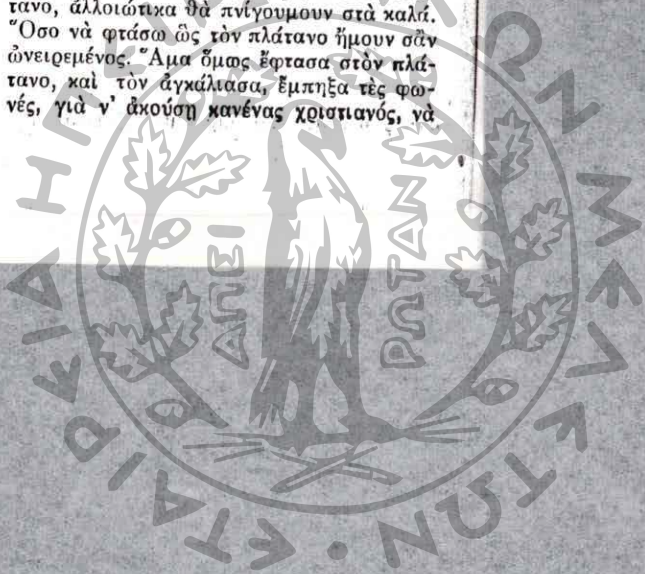
Πόσο μᾶς φάνηκε ὅταν εἶδαμε ἓνα χωριανόπλο μας, ὡς δώδεκα χρονῶν, τὸν Κώστα τῆς Χήρας, ἀγκυλισμένο σὲ κορμὶ ἐνὸς πλατάνου, ποῦ τὸν εἶχαν φτάσει τὰ ξεχειλισμένα νερά τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸν πῆραν μέσα τους, ἀν καὶ ἦταν κάμποσες δρασκελλὲς μακρὰ ἀπὸ τὸν ὄχτο. Τὸ νερὸ χτυποῦσε τὸ παιδί, ὡς τὴ μέση, καὶ λίγο χρειάζονταν ἀκόμα νὰ ξεχωνιάσει τὲς ρίζες τοῦ πλατάνου κι' ἔτσι νὰ πῇ τὸν κατήφορο τοῦ ρεματιοῦ ἀδερφωμένα δέντρο καὶ παιδί.

— Καρδιά, μωρὲ σκυλλί, καὶ μὴ φοβάσαι ! τοῦ φωνάζομε.

Τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί ἄρχισε νὰ κλαίη ἀπὸ τὴ συγκίνησή του πλεότερον, παρὰ ἀπὸ τὸ φόβο του πλὴν.

Στὴ στιγμή ῥίχνομε δυὸ ξύλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ εἶχαμε μαζί μας, σὲ ντιχάλωμα, τοῦ πλατάνου, κι' ἐνῶ οἱ δύο πιστικοὶ τὰ βίσταζαν δυνατὰ, κατὰ γῆς, ἐγὼ γραπώθηκα καὶ ἀνέβηκα, ὡς τὴ νιχαλωσιὰ τοῦ δέντρου. Τότε σκύβω, ἀρπάζω ἀπὸ τὴ λαιμαριὰ τὸ παιδί, καὶ τὸ σῶνω ψηλὰ ἐκεῖ, ποῦ στέκομουν ἐγὼ, κι' ὕστερα τῶδεσά με τὴν τριχιά ποῦ ἤμουν κι' ἐγὼ δεμένος γι' ἀσφάλεια, τὸ ἀπόλυσα ψηλὰ στ' ἀδερφωμένα ξύλα, κι' ἀπὸ λίγο - λίγο ἔφτασε σὰ χερίά τῶν πιστικῶν, ποῦ τὸ καρτεροῦσαν μὲ χαρὰ. Τὸ καυμένο ! Πῶς τοῦ φάνηκε ! Ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γέροπιστικοῦ, κι' ἀπὸ τὴ συγκίνησή του δὲ μπορούσε νὰ πῇ λέξη. Ὑστερα ἀπὸ τὸ παιδί κατέβηκα κι' ἐγὼ, κι' ὅλοι μαζί γυρίσαμε σὲ χεῖμαδι μὲ μεγάλη χαρὰ κι' εὐχαρίστηση. Τὸ βάλαμε κοντὰ στὴ φωτιά, τὸ στεγνώσαμε, τοῦ δώσαμε νὰ φάγῃ, ψωμί καὶ γκουλιάστρα, καὶ τὸ ρωτήσαμε πῶς βρέθηκε στὴ μέση τοῦ ποταμοῦ, ψηλὰ σὲν πλάτανο, κι' αὐτὸ ἀρχισε νὰ μᾶς μολογᾷ τὸ τί καὶ πῶς :

— «Μ' εἶχε στείλει ἡ μάνα μου στὴ Ζίτσα, γιὰ νὰ ψωνίσω ῥέλι καὶ πεπέρι. Στὸ γύρισμα μ' ἔπιασε ἡ βροχή. Ἐχασα τὸ δρόμο ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ δὲν ἤξερα ποῦ πῆγαῖνα. Πῆγαῖνα ἀπ' ἐδῶ ; Κουτσουλάκκια ! Πῆγαῖνα ἀπ' ἐκεῖ ; Κουτσουλάκκια ! Παράλογησα. Ὑστερα μεῦ φάνηκε πῶς ἦθε ἀδρόμο. Τραβοῦσα, τραβοῦσα, πάλε ξαναχίθην ! Ἀπ' ἐδῶ, κι' ἀπ' ἐκεῖ βρῖσκω τὸ γεφύρι τοῦ Ράϊκου. «Δόξα σοι ὁ Θεός !» εἶπα, ἀλλ' ἀπέκει καὶ δώθε χάθηκα, γιατί δὲ μπορούσα νὰ πάω τὸ δρόμο. Τὸν εἶχε πλακώσει τὸ ποτάμι κι' αὐτόν ! Πῆγα ἀπὸ ψηλότερα. Πῆγαῖνα, πῆγαῖνα σὰ γκαβὰ, ὅταν : «μπλόυμ !» πέφτω σὲ ποτάμι τὸ μικρό ! Τὸ νερὸ μὲ τράβησε ἴσια κάτω, κι' ἡ λαμπάδα τοῦ μ' ἔριξε, σπολάτη, ἀπὸ τούτῃ τὴ μεριά, ψηλὰ σὲν πλάτανο, ἀλλοιώτικα θὰ πνίγονομεν σὰ καλὴ. Ὅσο νὰ φτάσω ὡς τὸν πλάτανο ἤμουν σὺν ὠνειρεμένος. Ἀμα ὅμως ἔφτασα σὲν πλάτανο, καὶ τὸν ἀγκάλιασα, ἐμπηξα τὲς φωνές, γιὰ ν' ἀκούσῃ κανένας χριστιανός, νὰ

τρέξη νὰ μὲ γλυτώσῃ, κι' ἂν δὲν ἔσκουζα,
πάη! θὰ πνίγουνται! ».

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τῷπιασαν τὰ
χλάματα τὸ καϋμένο.

Ἡ μάνα του ἦταν χήρα, κ' αὐτὸ τὸ εἶχε μοναχὸν κ' ἀκριβό. Τὶ καρδιοχτύπι θὰ εἶχε ἡ καυμένη, ποῦ τὸ περίμενε καὶ δὲν τῆς πῆγαινε! Δὲν ἤθελα νὰ ἤμουν οὔτε τριγὰ τοῦ κεφαλιοῦ της!

Ἐκαὶ τοῦ μιλοῦσας καὶ γελοῦσας
πάντε μοῦ φάνηκε, πῶς ἤκουα φωνές.

— Μωρέ, γιὰ σωπάστε, τοὺς εἶπα, γιὰτὶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούω καὶ ἄλλες φωνές. Κι' ἄλλος κάποιος θὰ κιντυνεύῃ...

Σωπαίνουμε κι' ἀκοῦμε ξάστερα:

— ὦ ωωωωωωωω Κώστααααα!..

*Ωωωωωωωωωω Κώστααααα! *Ωωωωωωωωωω
Κώσταααα!

Φώναζε ἡ μάνα του ἡ καϋμένη!

Πετάχτηκα ἔξω καὶ μλήγω μὲν περὶ-
φανη καὶ χαρούμενη φωνή:

Ἐδῶ 'ναὶ τόσους ! Ἐδῶ 'ναὶ τόσους !

Κι' αὐτὴ, σὺ νὰ μὴν πρίστεις τέτοια εὐ-
τυχία, ξαναφώνηξε ῥωτῶντας ;

— Αὐτοῦ 'ναὶ τοσοῦτοσος !!!!;

— ΈΞΕΣΤΕΡΕΣ ! Τῆς ἀπολογίθηνκα, καὶ
μπῆκα στὴν καλύβα, καταυχαριστημένος,

ποῦ τὴν ἔκανα νὰ ἡσυχάσῃ τὴν καυμένη.

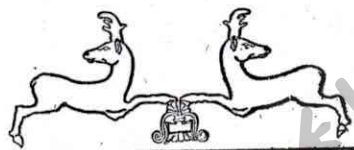
Πες και δὲν κοιμηθήκαμε ὅλη τὴ νύχτα, καὶ ὅταν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν μέρα του, χαιρετήσαμε τὴν πρώτη μέρα τοῦ καινούργιου χρόνου, ἀνάμεσα στὰ συμπαιγνικά, κι' αἰθῶ βασιλιάματα τῶν προβατιῶν, καὶ στ' ἀληχτήματα τῶν σκυλλιών. Ἀμέσως περάσαμε τὰ ἀβασιλιάτικα κουλούρια στὰ κέρατα τῶν κριαριῶν, βάλαμε ἀπὸ ἕνα πουρνόρι στὴ φωτιά ὁ καθένας, κι' αἶπαμε εἰς ἀβασιλιάτικες εὐχές!

— «Καλὴ χρονιά μας! Νὰ χιλιάσῃ καὶ νὰ μιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας! Σερχὰ παιδιὰ καὶ θηλυὰ ἀρνιά! Χαρωμένος οἱ τρισκατάρατος οἱ λύκος! Μακροῦ ἀπὸ μᾶς, καὶ ἀπὸ τὰ συνόρατά μας παμάρσα, ἀββέλλα, ψώρα, βλογιά, αὐγολήτα, καὶ κάθε ἄλλο κακό! Χρόνια πολλά μας! Ἄμην».

Σὲ λίγο ἀνοίξαν οἱ πορεῖες τοῦ χειμα-
διοῦ. Ὅλο τὸ κοπάδι πῆρε τὰ πλάγια τοῦ
λεβανδιοῦ, καὶ μονάχα οἱ γεννημένες οἱ
προβατίνες ἔμειναν, γιὰ νὰ τὲς βάλῃ τὸ
πιστικόπουλο στὸ χωράφι, ποῦ ἦταν σπαρ-
μένο κριθάρι ἐπίτηδες γι' αὐτές.

Αὕτῃ ἡ πρωτοχρονιά εἶναι ἡ καλύτερη,
ποῦ πέρασα στὴ ζωὴ μου.

† ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Α. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ (1898)

1. Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ *

Είχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου κι ἔμενα στὸ σπίτι μου, ποὺ εἶναι σ' ἓνα χωριουδάκι ἔξ ἀκέρειες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Μὴν ἔχοντας πλεῖον καμμιά φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω γιὰ νὰ παρουσιαστῶ εὐπρόσωπος στοὺς δασκάλους μου καὶ στοὺς συμμαθητάδες μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ ἐπιχειριστῶ γιὰ νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου, γιατί μπορούσε τότε τὸ σπίτι μου νὰ θρέψη ὅχι μοναχὰ τοὺς ἀνθρώπους του, ἀλλ' ἔθρεφε καθημερινῶς καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα, κατὰ τὴν συνήθεια ποὺ εἶχε μείνει ἀπὸ τοὺς πρώτους χιτίτορες του. Σκότωναν λοιπὸν τὸν καιρὸ μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περίπατους μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ περὶχωρα, στὰ ψάρεμα μέσα στὸν μεγάλο μας ποταμό, τὸν Καλαμᾶ, καὶ στὸ κυνήγι μὲς στὰ λόγγα τοῦ χωριοῦ μου ἢ στ' ἀντικρινὰ βουνά.

Μ' εἶχε πιάσει μιὰ τέτοια ἀποστροφή πρὸς τὰ γράμματα, ποὺ δὲν ἤθελα νὰ ξέρω καθόλου ἀπὸ χαρτί, πέννα, μελάνη καὶ βιβλία. Τὰ εἶχα ἀποστραφῆ τόσο πολὺ, ἀφόντας βγῆκα ἀπὸ τὸ σκολεῖο, ποὺ μ' ἔπιανε φρίκη στὰ σωστά, ἅμα ἔβλεπα πράγματα, ποὺ μοῦ θύμιζαν τὸ διάβασμα ἢ τὸ γράψιμο, κι ἀπορουῖσα, ὅταν σκεφτόμουν σὲ τί θὰ μοῦ χρησίμευαν τὰ γράμματα, ποὺ εἶχα μάθει. Ἄν δὲν μπορούσα νὰ πιάσω πέννα, χαρτί καὶ βιβλία στὴ ζωὴ μου. Δὲν ἤθελα νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀνάγνωση, δὲν ἤθελα ν' ἀκούω ἀπὸ γράψιμο! Πολὺ λιγὸ ἔμενα στὸ σπίτι μου, γιατί μὲ στενοχωροῦσαν οἱ ἄγριοι καὶ χοντροὶ τοῖχοι του καὶ βρισκόμουν, πῆς, πάντα ἔξω.

1. Στὴν πρώτη ἐκδοσὴ τῶν « Διηγημάτων τῆς Στάνης » (1898) ὁ Χρηστοβασίλης σημειώνει : « Αὐτὸ τὸ διήγημα εἶναι τὸ πρῶτο μου διήγημα. Τὸ ἔγραψα στὸ διαγωνισμὸ ποὺ εἶχε προκηρύξει ἡ « Ἀκρόπολις » στίς 15 Δεκεμβρίου 1889 ». Καὶ παραθέτει μερικὰ ἀπ' ὅσα ἔγραψε ἡ ἐφημ. « Ἀκρόπολις » τῆς 31 Δεκεμβρ. 1889 γιὰ τὸ διαγωνισμὸ καὶ γιὰ τὸ διήγημα αὐτὸ ποὺ βραβεύτηκε.

Στὴ δευτέρῃ ἐκδοσὴ τῶν « Διηγημάτων τῆς Στάνης » (1923) ἀρκεῖται στὴν ἀκόλουθη ὑποσημείωση : « Ἐγραφα αὐτὸ τὸ διήγημα στὰ 1889, ὅταν βρισκόμουν στὴ Θεσσαλία καὶ στὴν Ἀθήνα, καταδικασμένος εἰς θάνατον ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ Γιάννινα καὶ δράπέτης ἀπὸ τὰς τούρκικες φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τὰ 1882 ».

Κι όμως τί δὲν θᾶδινά σήμερα, κατάδικος κι αὐτοεξόριστος ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην μου πατρίδα, ξένος κι ἀγνωστος σὲ ξένα μέρη, βιοπαλαιστής καὶ στενοχωρημένος, νὰ βρεθῶ μέσα στοὺς ἄκομφους κι ἀκαλαίστητους τοίχους σου, ὦ πολυαγαπημένο μου Σπίτι μου, ποὺ τοὺς εἶχαν χτίσει οἱ παπποῦδες μου σὲ πολὺ πονηρὲς μέρες, γιὰ νὰ φυλάγονται ὅχι μοναχὰ ἀπὸ τὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα κι ἀπὸ τὴν ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν ζωὴν τους καὶ τὴν τιμὴ τους ἀπὸ τὲς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχτρῶν τῆς Πίστης μας καὶ τῆς Πατρίδας μας!

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 βρέθηκα στὸ χειμᾶδι μου, γιὰτὶ εἶχε ἀρχίσει ὁ γέννος τῶν προβάτων μας, δεκαριὲς τὴν ἡμέρα. Νόμισα ἀναγκαῖο νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ χειμᾶδι, μὲ ἓνα σκοπὸ: νὰ τηρᾶω τὲς γεννημένους προβατίνες, πῶβοσκαν μέσα σ' ἓνα κριθάρι, καὶ μ' ἓναν ἄλλον ἀκόμα: νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανέναν ἀητό, γιὰτὶ ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνα χοντρὸ ψοφίμι κ' ἡ μυρουδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια.

Κατὰ τὸ δειλινὸ ἔπιασε μιὰ φοβερὴ βροχή. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχε γίνει ἓνας ἀπέραντος καταρράχτης κ' ἤθελε νὰ πνίξη τὴν Γῆ. Τὰ ὄρνια καὶ τ' ἄλλα πετούμενα πιάστηκαν ἀνεπάντεχα ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρι ἐκεῖ ποὺ κυνηγοῦσαν ἢ ἐκεῖ ποὺ βοσκοῦσαν κι ἔτρεχαν ἀγέλες - ἀγέλες στ' ἀντικρυνὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τὲς φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βαρεῖα κοράκια, ἐπειδὴ δὲν βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμο τους γιὰ τὲς φωλιές τους, μαζεύτηκαν στὰ πυκνὰ κλωνάρια τῶν αἰωνόβιων πουρναριῶν, ποὺ ἦταν γύρα - γύρα στὸ χειμᾶδι μου, καὶ κρακράκιζαν μὲ μεγάλον ἀλαλαγμό, σὰ νὰ βλεπαν κανέναν τρομερὸ κίντυνο γιὰ τὴν ζωὴ τους.

Θὰ εἶχαμε ἀκόμα δυὸ ὥρες μέρα, ἀλλ' ἦταν τόσο πυκνὸ τὸ σκότος, ποὺ νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος! Κι αὐτὸ ἀκόμα τὸ κοπάδι γελάστηκε ἀπὸ τὸ πρῶιμο σκοτάδι, καὶ μ' ὅλες τὲς προσπάθειες τῶν πιστικῶν γιὰ νὰ τὸ μποδίσουν, πήγαινε τρέχοντας στὸ χειμᾶδι, βελάζοντας «μπάαα... μπάαα... μπάαα!» κι ἀκολουθώντας τὸν Σιούτο, τὸ περιφημότερο γκεσέμι ὅλων τῶν κοπαδιῶν, ποὺ βρίσκονταν γύρα - γύρα στὰ περὶχωρά μας καὶ τὸν ζήλευαν ὅλα τὰ τσιελεγκᾶτα, ἐνῶ ἔρχονταν πολὺ μακρυνὰ πίσω ἀπὸ τὸ κοπάδι οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχανιασμένοι, μαζί μὲ τὰ τέσσαρα μαντρόσκυλα: τὸν Μούργκα, τὸν Γκεσούλη, τὸν Λιάρο καὶ τὸν Κοράκη.

Ἦταν χαλασμὸς κόσμου, ἦταν ὀργὴ Κυρίου ἐκείνη ἡ ὥρα. Κάθε στιγμή χύνονταν στὴν γῆ μιὰ φοβερὴ καὶ ἀπαίσια λάμψη, ἀκολουθούμενη ἀπὸ τρομερὴ ξεκουφαντικὴ βροντὴ, ποὺ τράνταζε τὰ βουνὰ καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ἔτρεμε ὅλη ἡ Γῆ κι ὅτι κλονίζονταν καὶ κυμαίνονταν σὰν βάρκα ἀπάνω στὰ κύματα. Σταυροκοπιόνταν οἱ πιστικοὶ ἀπὸ τὸν φόβο τους καὶ παρακαλοῦσαν τὸν Θεὸ μὲ τὰ «Γλύσε μας, Θεέ μου!» νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ κεῖνο τὸ δεισμημιό, προντίζονταν τὰ πρόβαρτα σὲ κάθε βροντῇ, σὰ νὰ εἶχαν μπῆ στὸ χειμᾶδι δέκα λύκοι, κι οὐρλιαζαν τὰ σκυλιά, σὰ νὰ προαισθάνονταν κάποιο μεγάλο κακό· ἀλλὰ κι ἐγώ, ἂν κ' ἤμουν σὲ θέση νὰ μὴ παρεξηγήσω καθόλου ἐκείνην τὴν θύελλα, ποὺ μᾶς παρουσιάζονταν μὲ θεϊκὴ ἀγριότητα, ἀρχισὰ νὰ στενοχωριοῦμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι κανένα ἀναποδογύρισμα τῶν φυσικῶν νόμων, κανέναν δεῦτερον κατακλυσμό, καὶ νὰ σκέφτωμαι πῶς νὰ πιάσω τὸν συντομώτερο δρόμο γιὰ τ' ἀντικρυνὸ βουνό.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ δὲν ἦταν μακρύτερα ἀπὸ τριακόσια - τετρακόσια μέτρα ἀπὸ μᾶς, δὲν φαίνονταν καθόλου ἀπὸ τὸ σκότος, ἀλλ' ὀκούγονταν νὰ βουίξη ἄγρια σὰν μυριόφωνο θεριό. Διώχνοντας μὲ τὴν λογικὴ τὸν φόβον, αἰστανόμουν μιὰ ὄρεξη μέσα μου νὰ κατέβω στὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ θαμάξω

νά θαμάξω τή φοβερή μεγαλοπρέπεια τῆς κατεβασιάς, ἀλλὰ μ' ἐμπόδιζε ἡ βροχή. Δέν ἔβρεχε οὔτε μέ τὴν σήτα οὔτε μέ τὴν ἀριόσητα, οὔτε μέ τὴν πυκνάδα, οὔτε μέ τὸ κόσκινο οὔτε μέ τὸ ντρυμόνι, ἀλλὰ μέ τὸ καρδάρι. Ἐβρεχε, ἔβρεχε, ἔβρεχε κι ὅλο ἔβρεχε! Δυὸ πατημασιῆς ἂν ἐπιχειροῦσα νὰ κάνω ἔξω ἀπὸ τὸ χειμάδι, θὰ χονώμουν στὲς λάσπες καὶ θὰ γένομουν παπὶ ἀπὸ τὴν βροχή. Σ' αὐτὴν ἀπάνω τὴν σκέψη μου, ἄκουσα τὸν τσιέλιγκα νὰ διατάξῃ τὸ πιστικούδι :

— Νὰ πᾶς στὸ χωριό ὡς ποῦναι γλήγορα καὶ νὰ πάρεις ψωμί! Ἀκοῦς;

— Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμό; θὰ πνιγῶ! ἀπολογήθηκε τὸ πιστικούδι.

— Νὰ πᾶς γάλι - γάλι, τοῦ ἀπαλογήθηκε ὁ τσιέλιγκας, κι ὅσο παλὺ κι ἂν βραχίς, σὲ κουλουριάζω μέ τὴν κάπα μου τὴν νύχτα καὶ κοιμᾶσαι. Μιά χαψιά ἄνθρωπος εἶσαι ἐσύ... Τί νὰ κάνω ἐγώ, ἂν βραχῶ, ποὺ εἶμαι μεγάλος καὶ δέν μέ χωράει ἡ κάπα σου, κι ἀπέ σύ!...

Κίνησε τὸ καημένο τὸ παιδί νὰ πάη, ἀλλὰ γλυστροῦσε σὲ κάθε του πατημασιὰ κι ἔπεφτε καταγῆς. Τὸ λυπήθηκα τὸ καημένο καὶ τὸ γύρισα πίσω, καὶ διάταξα τὸν δεύτερο πιστικὸ νὰ πάη γιὰ ψωμί, νὰ πῇ καὶ στὸ σπίτι ὅτι θὰ κοιμόμουν στὸ χειμάδι, γιὰ νὰ μὴ καρτεροῦν, κι ὅτι θὰ ἔβγαινα τὸ πρῶτ' ὁλόϊσια στὴν ἐκκλησιὰ μέ τὸ πρῶτο σήμαντρο.

Θεωρεῖται ὡς θεάρεστο πρᾶγμα νὰ κοιμᾶται κανεὶς στὰ πρόβατα καὶ νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησιὰ, χωρὶς νὰ μπῇ πρῶτα σὲ σπίτι. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κοιμᾶται στὰ πρόβατα — ὄχι ὅμως καὶ στὰ γίδια, γιατί ἔχει νὰ κάνῃ ὁ Ἐξαπέδως στὰ γίδια, ἐπειδὴ γένεται κι αὐτὸς συχνὰ γίδι καὶ πειράζει τὸν κόσμον — εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου. Κοιμᾶται σὰ νᾶναι στὸν Παράδεισο, μακριὰ ἀπὸ διαβολικὴ πείραξη. Αὐτὸ θὰ εὐχαριστοῦσε πολὺ τὴν μάνα μου, ποὺ ἦταν πάρα - πολὺ θρήσκα, καὶ μπορούσε νὰ θυσιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον κι ἐμένα ἀκόμα, γιὰ νὰ πάη στὸν Παράδεισο, χωρὶς νὰ λογαριάξῃ γι' αὐτὸ κανέναν κόπο, κανέναν μόχτο, καὶ καμμιά θυσία. Ἐνας λόγος ἀκόμα πλειότερος, ποὺ ἀποφάσισα νὰ μείνω ἐκείνην τὴν βραδυὰ στὸ χειμάδι, εἶναι καὶ τὸ ὅτι δέν ἔχει καμμιά ἐπίσημότητα ἰδιαίτερη ἢ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς στὴν πατρίδα μου, ἀλλ' εἶναι σὰν ὅλες τὲς κοινὲς βραδυές.

Δέν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ νὰ σου γυρίζει μέ τὰ χέρια ἀδειανὰ καὶ σὰν φάντασμα ὁ πιστικὸς ποὺ εἶχε πάει γιὰ ψωμί.

— Ποῦναι τὸ ψωμί; τὸν ρώτησα.

— Δέν μπόρεσα νὰ περάσω στὸ χωριό..... μοῦ ἀπάντησε ξέκαρδα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἔτρεχε πουρνάρα ἀπὸ πάνω του.

— Καὶ γιατί δέν μπόρεσες; τὸν ξαναρώτησα.

— Πάει ἡ λιάσα!... Τὴν πῆρε!

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔκανε μιὰ χειρονομία, ποὺ μῶδωκε νὰ καταλάβω τὴν τύχη τῆς λιάσας.

Λιάσα λέγεται τὸ φτωχὸ γεφύρι, ποὺ ἔνωνε τὸ λιβάδι, ποὺ βρισκόμαστε, μέ τὸ χωριό. Τὸ ποτάμι, ποὺ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν λιάσα, δέν ἔχει τὸ καλοκαίρι πλειότερο ἀπὸ πεντέξῃ μυλάυλακα νερό, ἐνῶ τὸν χειμῶνα γίνεται θεριό, κάθε φορὰ ποὺ βρέχει πολὺ. Κ' ἡ φράση : « Πάει ἡ λιάσα » δηλοῦσε ὅτι εἶχε πλημμυρίσει τὸ ποτάμι καὶ παρέσυρε τὸ πλεχτὸ γεφύρι, κι ἐνεκα ἀπ' αὐτό, θὰ εἴμαστε γιὰ δυὸ τρεῖς ἡμέρες τὸ λιγώτερο ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὸ χωριό.

Τὸ πνίξιμο τοῦ πλεχτοῦ γεφυριοῦ, τῆς λιάσας, δέν στοίχιζε τίποτε ἄλλο ἀπὸ κόπο, γιατί οἱ χωριανοί, δουλεύοντας ὅλοι μαζί κοινοτικῶς, θάπλεχαν σὲ μιὰ μέρα καινούριο γεφύρι, χωρὶς κανένα ἔσοδο, ἐπειδὴ κι ὅλη ἡ ἀπαιτούμενη

ξυλική ἔβγαινε ἀπὸ τὸν χωριάτικον λόγγον, καὶ τὸ μόνο πρᾶγμα ποῦ μοῦ σκότιζε τὸν νοῦν ἦταν πῶς θὰ περνούσαμε ἐκείνη τὴν βραδυὰ χωρὶς ψωμί. Εἶχαμε γάλα ἀνθό, τυρὶ ἀσκίσιο νοστιμώτατο, καὶ γκουλιάστρα ἀφράτη, ἀλλὰ χωρὶς ψωμί ὅλα αὐτὰ ἦταν λειψά. Τὸ ψωμί εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ φαγιοῦ καὶ τοῦ τραπεζιοῦ. Τὴν στιγμὴ ὅμως πῶκανα ἐκείνη τὴν σκέψη πέρασε ἀπὸ τὴν φαντασίαν μου ἡ εἰκὼν τῆς μάννας μου, φορτωμένης ἓνα μεγάλο σακκούλι γεμάτο ζωοτροφίες, κι ἀμέσως μοῦρθε ἡ ἰδέα ὅτι θὰ σκέφτονταν ἡ μάννα μου, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ πνίξιμο τῆς λιάσας, τὸν ἀποκλεισμό μας καὶ τὰ λοιπὰ καὶ θάκανε κάθε τρόπο νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί ἀπὸ τὸ χωριό, σφεντονίζοντάς το ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρην τοῦ ποταμοῦ ὡς τὴν ἄλλη μὲ κανέναν δυνατὸν χωριανό μας. Ἐν τῷ ἅμα λοιπὸν διατάζω πάλι τὸν δεύτερον πιστικὸ νὰ ξαναπᾶν στὸ λιασοπόρι καὶ νὰ περιμένη ἐκεῖ νὰ τοῦ ρίξουν ψωμί ἀπὸ τὸ χωριό*.

Στὴν διαταγὴ μου ξεκίνησε πάλι ὁ πιστικὸς ξέκαρδα καὶ πρὶν περάσῃ πολλὴ ὥρα νὰ σου καὶ γύρισε φορτωμένος ζωοτροφίες, ποῦ τοῦ εἶχε πετάξῃ ἀπὸ τὴν πέρα ὀχτιὰ τοῦ ποταμοῦ μέσα στὸ σακκούλι ὁ ζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ μας.

Εὐχαριστήθηκα πολὺ, ποῦ εἶχε νυχτώσῃ στὰ καλά, μπῆκα στὴν ἀνθρωποκαλύβα καὶ κάθησα σταυροπόδι κοντὰ στὴ φωτιά, ποῦ εἶχε ἐτοιμασμένη ὁ γεροπιστικὸς, ὁ τσιέλεγκας.

Ἡ ἀνθρωποκαλύβα, ξέρετε, εἶναι ἐκείνη ἡ καλύβα τοῦ χειμαδιοῦ, ὅπου κάθονται καὶ κοιμοῦνται οἱ πιστικοί. Ἐχει σχῆμα τριγωνικῆς σκηνῆς, σκεπασμένη μὲ σάλιμα.

Ἡ κακοκαιρία μολαταῦτα ἐξακολουθοῦσε ἄγρια καὶ τρομαχτικὴ. Νόμιζες ὅτι θάλυωνε ἡ καημένη ἡ Γῆ ἀπὸ τὴν πολλὴ νεροποντιὰ, σὰν βῶλος ζάχαρης, ποῦ πέφτει ἀπάνω του μιὰ βαρεῖα σταλαματιὰ νεροῦ. Οἱ ἀστραπὲς κ' οἱ βροντὲς πῆγαιναν ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη σὲ κάθε στιγμὴ, σὰ νὰ ἦταν χυνόπῳρος ἡ ἀνοιξη, κ' ἡ Γῆ κλονίζονταν συθέμελη, σὰ νὰ τὴν ἀναμόχλευαν χίλιοι θεοί. Ἐρχονταν καμμιά φορὰ τέτοιες φοβερὲς πνοὲς τοῦ Νότου, ποῦ νομίζαμε ὅτι θὰ σήκωναν στὸν ἀέρα χειμάδι, κοπάδι κι ἀνθρώπους. Μαίνονταν σὰ λυσσιασμένα τὰ Στοιχεῖα. Γῆ κι Οὐρανὸς εἶχαν πιαστῇ μαλλιά - μαλλιά καὶ γρονθοκοπιόνταν ἀλύπητα καὶ κάθε φορὰ ποῦ θέριευε πολὺ ὁ σάλος σταυροκοπιόνταν περίλυπος ὁ γεροπιστικὸς κι ἔλεγε:

— Γλῦσε μας, Θεέ μου, τοὺς ἁμαρτωλοὺς!

Βλέποντας στὰ ὕστερνα ὁ γεροπιστικὸς ὅτι δὲν ἔπαυε τὸ ἀγριοκαίρι, πῆρε τὸν βηθό του — αὐτόν, ποῦ μᾶς εἶχε φέρει τὸ ψωμί — καὶ τὸ πιστικούδι καὶ πῆγαν νὰ κόψουν καμπόσο κισσόκλαρο γιὰ τὰ πρόβατα κι ἀνέθεσέ σ' ἐμένα νὰ ἐπιθεωρήσω μὲ τὸ φαναράκι τ' αὐλάκια, ποῦ ἦταν γύρα στὸ μαντρί ἀπὸ τὴν ἀπάνω τὴν μεριά, μὴν εἶναι κανένα χαλασμένο ἢ ἀδύνατο, καὶ μπῆ μέσα τὸ νερό καὶ μᾶς πνίξῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ πρόβατα.

Ἀμα τράβηξαν καὶ βγῆκαν ὁ γεροπιστικὸς κ' οἱ ἄλλοι δυὸ πιστικοί, βγῆκα κι ἐγὼ νὰ παρακοιτάξω τ' αὐλάκια, κι ὅταν μπόρεσα νὰ ἰδῶ καὶ νὰ βεβαιωθῶ ὅτι ἦταν καλὰ τ' αὐλάκια καὶ δὲν εἶχαμε κανέναν φόβο, γύρισα γλήγορα στὴν ἀνθρωποκαλύβα, σταυροποδιάστηκα δίπλα στὴ φωτιά κι ἀκούμπησα σ' ἓνα εἶδος σκαμνί, ποῦ χρησίμευε ὡς τραπέζι στοὺς πιστικούς. Ἐκεῖ ποῦ διαλογίζομαι μόνος μου, ἦρθε καὶ κάθησε στὸ νοῦ μου ὁ λάκερο τὸ ἔτος, ποῦ τελειώνει ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ δὲν ἄφηνε πίσω του ἀκόμα παρὰ λίγες μαῦρες ὥρες χωρὶς ἥλιο, σὰν ἄκρη μαύρης οὐρᾶς. Εἶχε ἓνα πένθιμο ἦθος ἀπάνω του καὶ τὸ λυπήθη-

* Αὐτὴν τὴν λιάσα ἀπὸ τὰ συχνὰ πνιξίματά της ἀναγκάστηκε ὁ πατέρας μου καὶ τὴν ἔκανε πέτρινο γεφύρι. [Σημ. X. Χρ.]

θηκα από την καρδιά μου, πού πήγαινε να πνιγῇ στὸν ἀπέραντο ὠκεανὸ τῶν Περρασμένων. Τὸ λυπήθηκα προπάντων, γιατί αὐτὸ τὸ ἔτος μὲ γλύτωσε ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ σκολειοῦ, τῆς σκλαβιάς τοῦ σκολειοῦ, καὶ πλάκωσε τὴν καρδιά μου μιὰ μεγάλη μεγαλγχολία. Μοῦ φάνηκε ὅτι βρισκόμουν μπροστὰ σ' ἕναν εὐεργέτην μου, πού ψυχομαχοῦσε.

— Τί καλὸ πού στάθηκε αὐτὸ τὸ ἔτος γιὰ μένα! ψιθύρισα. Μὲ παρέδωκε στὴν Κοινωνία, φωτισμένον, ἀνεξάρτητον κι εὐτυχισμένον. Ἄμποτε νὰ μοῦ εἶναι εὐεργετικὸ καὶ τὸ νέο ἔτος. Ἄμποτε νὰ φέρῃ τὸν αἰῶνιον πόθο τοῦ Γένους μας, πού τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια εἴκοσι πέντε χρόνια *.

Τότε ἄφησα τὸ πλοιαράκι μου στὸ πέλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου Χίλιες εἰκόνες, χρυσόνυτες, χαρωπές, γελαστές, διάφανες, ἀλαφρές, σὰν ἀγεράκι μαγιάτικο, πού φυσάει πρὶν ἀνατεῖλῃ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ μου· κι ἐνῶ ἔτρεχα μὲ τὸ νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλληνῆς, σὰν σκιά, κυνηγώντας σκιές, ψηλὰ στὸν κατάχρυσον αἰθέρα, μπῆκαν βαρυοὶ οἱ πιστικοὶ μὲ τὰ κοφτερά τους καὶ μ' ἔκαναν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν μαγικὴ φαντασμαγορία καὶ κοιτάζοντας τὸν γεροπιστικό, τοῦ εἶπα:

— Ἐ, γεροτσιέλεγκας, τί λές; Καθόμαστε ἀπόψε ὥς τὰ μεσάνυχτα γιὰ νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ φύγῃ ὁ παλιὸς ὁ Χρόνος καὶ πῶς θάρθῃ ὁ καινούργιος;

— Ἐγώ, παιδί μου, μοῦ ἀπολογήθηκε μελαγχολικὰ ὁ γεροπιστικός, εἶμαι ὀγδοῇντα χρονῶν ἀπάνω κάτω ἄνθρωπος, 'πὲ καὶ τὰ ἐβδομῆντα χρόνια ὥς τὰ τώρα τὰ πέρασα πιστικός. Ἐχω περίττο ἀπὸ πενήντα χρόνια, ὥς τώρα, πού εἶμαι συγκρατούμενα τσιέλεγκας. Ξέρεις τί θὰ εἴπῃ πενήντα χρόνια ὅλο τσιέλεγκας; Μιὰ ζωὴ ἀκέρια! Ἐ, πῶς φορτώνονται ἀπάνω μας τὰ ἔρημα τὰ χρόνια, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνωμε! Μᾶς κλέβουν τρίχα - τρίχα τὰ νιάτα μας, τὴν λεβεντιά μας, τὴν ζωὴν μας, μᾶς ζαρώνουν τὸ πετσί, πού γυαλοκοποῦσε πρὶν, μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαῦρα ἢ τὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ μᾶς τὰ μαδοῦν, μᾶς βγά- ζουν τὰ δόντια, μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς κουφαίνουν τ' αὐτιά, μᾶς ἀδυνα- τίζουν τὰ χέρια καὶ τὰ ποδάρια, μᾶς σκριμπώνουν τὸ κορμί, καί. — ἂς τὸ εἰπῶ κι αὐτό! — μᾶς κάνουν μισὰ ζῶα! Τὰ ζῶα ἔχουν τέσσερα ποδάρια κι ἐμεῖς οἱ γερόντοι τρία. Ἐσύ, καλότυχος, εἶσαι παιδί ἀκόμα! Ἀλλά ... ἐγὼ γέρασα, ἀκούμπησα, πάει, βᾶσίλεψα! Ἐγώ, παιδί μου, ἀφόντας κάνω αὐτὸ τὸ ἔργος τῆς κλίτσας, δὲν βρέθηκα ποτὲ μὲ τὰ μάτια κοιμώμενα τὴν στιγμήν πού φεύγει ὁ ἕνας χρόνος καὶ δίνει τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου στὸν ἄλλο πῶρχεται νὰ κάτση στὸν τόπο του. Ἐγώ, τὸ λοιπόν, θὰ κάτσω πού θὰ κάτσω... Ἐσύ κοίταξε νὰ μὴν κοιμηθῇς.

— Θὰ καθήσω, γέρο, θὰ καθήσω! τοῦ εἶπα αποφασιστικά.

— Ἀά! εἰν' ὁμορφο πρᾶμα, παιδί μου! Γίνεται ἕνας κλονισμὸς στὴν Πλάση ἕνα βαθύυυυ ... βαθύ βουητό, πού πρέπει νάχῃς πολύυυυ ... πολὺ ἀλαφρὸ αὐτί γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Γίνεται ἕνα τρομερὸ ἀπόκοσμο κλάμα ... Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα νᾶρχεται ἕνας ἄλλος καὶ νὰ σοῦ παίρνῃ ἀπὸ τὰ χέρια σου τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου! Σάν, καληώρα, νᾶρθῃ ἀπόψε ἕνας ἄλλος καὶ νὰ μᾶς πῇ: «Φευγατε ἀπὸ τὸ χειμάδι! θὰ καθήσω ἐγώ!» Εἶδες τί πόλεμος γένηκε ἔξω; Τί ἦταν, παντεχαίνεις, αὐτὴ ἡ τρομερὴ νεροποντὴ, αὐτὸ τὸ στοιχειοπάλεμα, αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια, αὐτὰ τὰ τρανταγματα τῆς γῆς μας; Τί ἄλλο ἦταν παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἑνὸς χρόνου καὶ τ' ἄλλουνοῦ. Ἦθελε ἀκόμα νὰ κυ- ριέψῃ ὁ Ἀντίχριστος! Ἦθελε νὰ χύσῃ ἀκόμα ἀνθρώπινο αἷμα, χριστιανικὸ

* Ἀπὸ τὰ 1453 πού ἔπεσε ἡ Πόλη, ὥς τότε (1878) εἶχαν περάσει 425 χρόνια. [Σημ. Χ. Χρ.]

αἷμα! (*). 'Αλλ' ὅσο κι ἂν ἔκανε, ὅσο κι ἂν κάνει ἀκόμα ὡς τὰ μεσάνυχτα
δὲν θὰ τοῦ περάσῃ! Θὰ κόψῃ τὸ λαιμό του καὶ θὰ γκρεμοτσακιστῇ νὰ φύγῃ!

Ἔτσι λοιπόν, ἀφοῦ εἶπαμε καὶ κάμποσα ἄλλα μὲ τὸν γέροντα, παράθηκε ὁ δεύτερος πιστικός τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνὶ κι ἀρχίσαμε νὰ τρῶμε μὲ τὰ ξύλινα χουλιάρια ἀφράτη πηχτὴ γκουλιάστρα. Γκουλιάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐτὺς ὕστερα ἀπὸ τὸν γέννο τῆς προβατίνας ἢ τῆς γίδας, κ' εἶναι τὸ νοστιμώτερο ἀπ' ὅλα τὰ φαγητά, ποὺ γένονται ἀπὸ τὸ εὐλογημένο καὶ τρισευλογημένο γάλα.

Στὰ ὕστερνά, τελειώσαμε τὸ φαγὶ κι ἀρχίσαμε τὲς ὁμιλίες, γιὰ νὰ βαστάξωμε ἄγρυπνοι ὡς τὰ μεσάνυχτα. Ἀλλὰ βλέποντας ὁ γεροπιστικός ὅτι μὲ τὲς κουβέντες του θ' ἀποκοιμώμουν, πῆρε τὸν γλυκόφωνόν του τὸν ταμπουρᾶ κι ἄρχισε «ντίγγ - ντίγγ!» νὰ τὸν κουρτίζῃ· κι ἀφοῦ τὸν καλοκούρτισε, ἄρχισε νὰ τραγουδάῃ καὶ συνάμα νὰ βαρῇ τὸν ταμπουρᾶ μὲ δύναμη καὶ μὲ γλύκα ἄρρητη:

. . . . Τ' ἀκούσαταν τὶ γένηκε στοῦ Φῶτος τὰ χειμάδια;
Μπήκανε Τοῦρκοι στὰ μαντριά καὶ πῆραν τὰ κοπάδια,
πῆραν προτίνες μὲ τ' ἀρνιά, γίδες μὲ τὰ κατσίκια
πῆραν τὸν Νιάγγρο τὸν τρανὸ, τὸν Μπέλο, τὸ γκεσέμι,
πῆραν τὴν Στρεφοκάλεσα μὲ τὸ λαμπρὸ κονδοῦνι·
τέσσερους χρόνους τὸ λαλεῖ κι ἄρνι δὲν ἔχει κάνει.
Καὶ σκότωσαν τοὺς πιστικούς μὲ τὴν ἀράδαν ὅλους,
δώδεκα ἀδερφοξάδερφα, καθάρια παλληκάρια,
καὶ ρήμαξαν τὰ μαντριά καὶ ρήμαξαν οἱ στρουγγες.
Κλαῖν οἱ μαννάδες τὰ παιδιά καὶ οἱ ἀδερφὲς τ' ἀδέρφια
κλαίει κ' ἡ γυναῖκα τοῦ Γιωβᾶ, παρηγοριὰ δὲν ἔχει,
ποὺ τῆς σκοτῶσαν τὸν Γιωβᾶ, τὸν δόλιο τῆς τὸν ἄντρα,
καὶ δὲν τὸν χάρηκε γαμπρὸν οὔτε κἂν μιὰ βδομάδα

Αὐτὸ τὸ τραγούδι μὲ συγκίνησε καὶ γιὰ τὸ τραγουδοῦσε ὁμορφα ὁ γεροπιστικός καὶ γιὰ τὸ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρᾶ, ἀλλὰ τὸ πλεῖστο γιὰ τὸ ἀναφέρονταν στὴν καταστροφὴ τῶν κοπαδιῶν τοῦ προπροπάππου μου, ποὺ, χάρις ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατα, ποὺ μᾶς πῆραν οἱ Τουρκοτσάμηδες ξημερώνοντας τοῦ Βαγγελισμοῦ, ἑκατὸ χρόνια πρὶν, σκότωσαν καὶ καμμιά δεκοχτὼ πιστικούς, ὅλους ἀδερφαξάδερφα, παιδιά τοῦ σπιτιοῦ μου, ἀλλ' ὁ Φῶτος τοὺς πρόφτασε μὲ τοὺς Ρεβενιώτες ἀπάνω στὴν Βίγλα τῆς Κεραμίτσας, σκότωσε καμμιά τριανταριὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ γλύτωσε καὶ τὰ γιδοπρόβατα ἀπὸ τὰ χέρια τους. Αὐτὸ τὸ τραγούδι μνημονεύει τὸ τέλος τῆς μεγάλης ποιμενικῆς δόξας τοῦ σπιτιοῦ μου, ποὺ βόσκανε ὡς δυόμιση χιλιάδες γιδοπρόβατα.

Ἦταν ἡ ὥρα 11 1/2 κ' ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα, σιγαλὴ καὶ γλυκεῖα, σμίγονταν ἀδερφικά μὲ τὴν λυγερὴ φωνὴ τοῦ ὠριόηχου ταμπουρᾶ, σὰν δυὸ πολυαγαπημένα στόματα, ποὺ σμίγονται μὲ πόνο στὸ χαρμόσυνο φιλὶ τῆς ἀγάπης. Ἐξω ἄρχισαν νὰ κοπάζουν καὶ ν' ἀνακωχεύουν τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ συφιλιώνονται ὁ Οὐρανὸς κ' ἡ Γῆ.

Τέλειωσε τὸ τραγούδι κι ἀπόθεκε τὸν ταμπουρᾶ ὁ γέρος λέγοντάς μου:

— Πόση ὥρα θέλομε ὡς τὸ ζύγισμα τῆς Νύχτας;

* Τότε γίνονταν ἀκόμα ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος κι ὅλοι οἱ Ἰππειῶτες συμπαλοῦσαν τὴν Ρωσσία. [Σημ. X. Χρ.].

— Μισή ώρα! τοῦ ἀπολογήθηκα.

— Ἀαά! Τότε ἄς καθήσωμε καραούλι! Σιωπηρή ὥσπου νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα. Σιωπηρηρηρηρή!

Κ' ἔβαλε ὀρθὸ τὸ δάκτυλό του κάτω ἀπὸ τὴν μύτη του, ἀπάνω στὴν χωρίστρα τῶν ἄσπρων μoustakiῶν του.

Ὡσπου νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα, μοῦ φάνηκε πὼς πέρασε ἓνας χρόνος, καὶ τὴν στιγμή πού πάτησε ὁ λεπτοδείχτης τοῦ ὥρολογιοῦ μου ἀπάνω στὸν ὠροδείχτη, κι ἔκαναν οἱ δυὸ δείχτες μαζί μιὰ μοναχὴ γραμμὴ ἀπάνω στὸν ἀριθμὸ XII, μοῦ φάνηκε ὅτι εἶδα μπροστά μου τοὺς δυὸ χρόνους σὰν δυὸ ἐκατό-χρονους γερόντους, μὲ μακριὰ ἄσπρα γένεια καὶ μαλλιά, ποὺ κρατοῦσαν ὁ καθένας στὸ χέρι του ἀπὸ ἓνα χοντρὸ ραβδί καὶ στήριζαν ἀπάνω στὸ σκριμπὸ κορμί τους. Τὴν στιγμή πού ἀνταμώθηκαν οἱ δυὸ Γέροι μέσα σὲ ἓνα θεώρατο κι ἀπέραντο παλάτι, ἄφηκε ὁ ἓνας τὸν θρόνο πού κάθονταν καὶ τὸν ἔπιασεν ὁ ἄλλος. Κατέβαινε ὁ ἓνας τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου ζερβιά καὶ τ' ἀνέβαινε ὁ ἄλλος δεξιά. Σωστὴ ζωντανὴ εἰκόνα, ζωγραφισμένη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τοῦ καλύτερου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

— Καλὴ χρονιά, γέρο! τοῦ φώναξα, καί, χωρὶς νὰ γνωρίζω γιατί, χτυποῦσε «τίκ - τὰκ» ἡ καρδιά μου.

— Ζύγιασε ἡ Νύχτα; μὲ ρώτησε.

— Ζύγιασε. Τοῦ ἀπήντησα. Αὐτὴν τὴν στιγμήν βρίσκεται ἀπανωθιὸ στὴν ράχη...

— Ἐ! Καλὴ χρονιά τὸ λοιπόν! εἶπε καὶ ὁ γέρος. Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μυριάσῃ! Σερκὰ παιδιὰ καὶ θηλυκὰ ἀρνιά καὶ κατσίκια! Χαβωμένος ὁ τρισκατάρατος ὁ λύκος. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς κι ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιά, ἀβλογήτα καὶ κάθε ἄλλο κακό. Χρόνια πολλά. Ἀμήν.

Καὶ παίρνοντας ἀπὸ πλάγι του ἓνα πουρναρήσιο κλαδί, ἔκανε τρεῖς φορὲς τὸ σταυρό του καὶ τ' ἀπόθεκε ψηλὰ στὴ φωτιά. Ἐφεξε πλειότερο ἢ ἀνθρωποκαλύβα καὶ βάλαμε κι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἓνα πουρναρήσιο κλαδί στὴν φωτιά, ἐπαναλαμβάνοντας τὲς ἴδιες εὐκὲς τοῦ γεροπιστικοῦ.

Σὰν νᾶχε λησμονήσει νὰ εἰπῇ κάτι ἀκόμα ὁ γεροπιστικός, ξανάκανε τὸν σταυρό του καὶ ξανάειπε:

— Νὰ ζήσετε, παιδιὰ μου! Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ διώξουμε τὸν ἐχτρὸ τὸν Ἀγαρηνό, ἀπὸ τὸν τόπο μας, ποὺ μᾶς τρώει τὰ σπλάγχνα.

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἀναστέναξε βαθιὰ ὁ καημένος ὁ γέρος, σὰ νὰ μὴν τὸ πίστευε ὅτι θάβλεπε μὲ τὰ μάτια του ἐκείνη τὴν ὄνειροφάνταχτη μέρα.

Σωπάσαμε ὅλοι γιὰ τέσσερα - πέντε λεφτά, κ' ἤμασταν σὰν βουβοί. Μᾶς εἶχε πιάσει μιὰ μεγάλη μελαγχολία καὶ θλίψη. Ἐκείνη τὴ στιγμή εἶχαμε γηράσει ὅλοι κατὰ ἓνα χρόνο κ' εἶχαμε προχωρήσει ὁ καθένας κατὰ ἓνα σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο του!

Ἐκείνη ἡ σιωπὴ μὲ βόηθησε ν' ἀκούσω μιὰ δυνατὴ φωνὴ πῶρχονταν πέρα ἀπὸ τὸ χωριό, ἀπάνω ἀπὸ τὴν ράχη τῶν Ἀγναντιῶν...

Βγῆκα ἀπὸ τὴν ἀνθρωποκαλύβα κι ἀφηκράστηκα. Ἦταν ἡ μάνα μου, ποὺ βγῆκε τὰ μεσάνυχτα στὴ ράχη καὶ φώναζε νὰ μάθῃ ἂν ἤμουν καλὰ κι ἐγὼ καὶ τὰ πρόβατα, κι ἀφοῦ τῆς ἀπάντησα ὅτι εἴμαστε ὅλοι καλὰ, ξαναμπήκα στὴν ἀνθρωποκαλύβα καὶ ξαπλώθηκα παρεστιᾶς καὶ κοιμήθηκα.

Πὲς ὅμως καὶ δὲν κοιμήθηκα καλὰ - καλὰ, ὅπως κοιμῶμουν, ἀλλὰ λαγοκοιμήθηκα μόνον κι ὅταν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα του, χαιρέτισα τὴν πρώτη

μέρα τοῦ καινούργιου χρόνου ἀνάμεσα στὰ συμπαθητικά κι ἀθῶα βελάσματα τῶν προβατιῶν καί στ' ἀλυχτήματα τῶν σκυλιῶν. Κι ἀφοῦ ξαναεἶπαμε τές πρωτοχρονιάτικες εὐκές, περάσαμε ἀμέσως τ' αἰβασιλιάτικα κουλούρια στὰ κέρατα τῶν κριαριῶν, ξαναβάλαμε πάλι κι ἀπὸ ἓνα πουρνάρι ἀκόμα στὴ φωτιά καί ξαναεἶπαμε τὰ ἴδια :

— Καλὴ χρονιά μας. Νὰ χιλιάσῃ καί νὰ μυριάσῃ τὸ κοπάδι μας. Σερκὰ παιδιὰ καί θηλυκὰ ἀρνιά καί κατσίκια. Χαβωμένος ὁ τρισκατάρματος ὁ λύκος. Μακρὰ ἀπὸ μᾶς κι ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιά, ἀβλογήτα καί κάθε ἄλλο κακό. Χρόνια πολλά μας. Ἀμήν!

Σὲ λίγο ἀνοιξαν οἱ πορεῖες τοῦ χειμαδιοῦ. Ὅλο τὸ κοπάδι πῆρε τὰ πλάγια τοῦ λιβαδιοῦ κι ἔμειναν μοναχὰ οἱ γεννημένες οἱ προβατίνες, γιὰ νὰ τές βάλῃ τὸ πιστικόπουλο στὸ χωράφι, ποὺ ἦταν ἐπίτηδες σπαρμένο κριθάρι γι αὐτές.

Κ' ἔτσι τελείωσε ἐκείνη τὴν χρονιά ἢ τελετὴ τῆς πρωτοχρονιάς καί ἦταν ἡ καλύτερη πρωτοχρονιά, πόχω περάσει στὴ ζωὴ μου.

[« Διηγήματα τῆς Στάνης », α' ἐκδ. 1898, β' ἐκδ. 1923]

2. Ο ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Ὁ Κουτσογιάννης — Θεὸς σχωρέστ' τον — ἦταν ὁ ἀγριάνθρωπος τοῦ χωριοῦ, τὸ σκιόρισμα τῶν λόγγων, τῶν λάκκων καί τῶν πλαγιῶν. Εἶχε γίνει εἴκοσι χρονῶν καί δὲν ἤξερε τί θὰ εἶπῃ Γιάννινα, ἂν καί τὸ χωριό του δὲν ἦταν πλειότερο ἀπὸ ἕξη ὥρες μακρὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν πολιτεία. Ὅλο του τὸν καιρὸ ἦταν τρυπωμένος στὰ λόγγια μὲ τὰ γίδια του καί τὰ γιδάρικά του τὰ πρόβατα καί δὲν ἔβγαινε καθόλου στὸν κόσμον. Σωστὸ ἀνθρωπάγριμον.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ του, ἀφόντας, μικρὸ παιδί ἀκόμα ἑφτά - ὀχτῶ χρονῶν, εἶχε βγάλει ἓνα κακὸ βγαλτό, μιὰ μαύρη λούγγα στὸ παραδάγκαλο τοῦ ποδαριοῦ του καί κουτσάθηκε. Ἡ κουτσαμάρα τὸν ἔκανε νὰ ντρέπεται νὰ φαίνεται στὸ χωριό καί στὸν κόσμον, γιὰ νὰ μὴν τὸν βλέπουν οἱ τσιοῦπρες καί τὸν περιγελοῦν, γιὰ νὰ μὴν τὸ βλέπουν τὰ λιανόπαιδα καί τοῦ φωνάζουν : « Γιάνν', Γιάνν', Κουτσογιάνν' ! », γιὰ νὰ μὴν τὸν βλέπουν οἱ νυφάδες καί τὸν λυπηθοῦν.

Οἱ δικοὶ του τοῦ πῆγαιναν καθεμέρα ψωμί καί προσφάγι στὸ χειμάδι ἢ στὸν λόγγο καί κάθε σαββατόβραδο τὰ σκουτιά του γιὰ ν' ἀλλάξῃ καί στὸν μῆνα ἢ στοὺς δυὸ μῆνες μιὰ φορὰ ἀπὸ ἓνα ζευγάρι φασκιὲς γιὰ τὰ τσαρούχια του, τσαρούχια μὲ λουριά, ποὺ δένονταν ὡς τὸ γόνα.

Ὁ Κουτσογιάννης ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πλιὸ ὁμορφους ἄντρες τοῦ τόπου μας κι ἀπὸ τοὺς πλιὸ γερούς, κι ἂν καί κουτσὸς ἔτρεχε τόσο, ποὺ δὲν τὸν ἔφτανε κανένας γερός καί δὲν τοῦ γλύτωνε γίδι ποὺ νὰ μὴν τὸ πιάσῃ στὴν ἀρέντα. Ἦταν ἀγέρας μοναχός. Λές κ' ἡ κουτσαμάρα τοῦ 'χε βάλει φτερά.

Ἀπόφευγε τές γυναῖκες ποὺ πῆγαιναν κάθε πῶρὸ στὸ λόγγο νὰ κόψουν ξύλα καί δὲν σμίγονταν νὰ κουβεντιάσῃ κι αὐτός, σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἦταν, μ' ἄλλο εἶδος ἀνθρώπους, παρὰ μὲ πιστικούς, εἴτε χωριανούς του εἴτε συνορίτες του. Καί ὅταν τὸν ἔπιανε ὁ γλυκὸς καημός, ποὺ αἰσθάνονταν μέσα του, τί λεβέντης θὰ ἦταν ἂν δὲν κουτσαίνονταν — κι αὐτὸς ὁ καημὸς τὸν ἔπιανε κάθε μέρα, — ἀνέβαινε σὲ μιὰ κοντοραχοῦλα κι ἄρχιζε νὰ λαλάῃ τὴν φλογέρα του, ποὺ ἦταν ἀπ' αἰτοκόκκαλο καί δὲν τὴν ἔβανε στὸ σελάχι του, ἂν δὲν ἔβλεπε τὰ γίδια του, ποὺ βόσκαγαν ὁλόγυρά του, νὰ παρατήσουν τὸ κλαρί ἀπὸ τὴ γλύ-

4 ΚΑΛΥΠΤΕΡΗ ΜΕΤΑ ΑΡΧΙΧΡΩΣΙΑ.

Η

6

ΠΕΙ

Ανθοζοφία

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΡΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΑΝΤΡΕ ΜΙΡΑΜΠΕΛ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

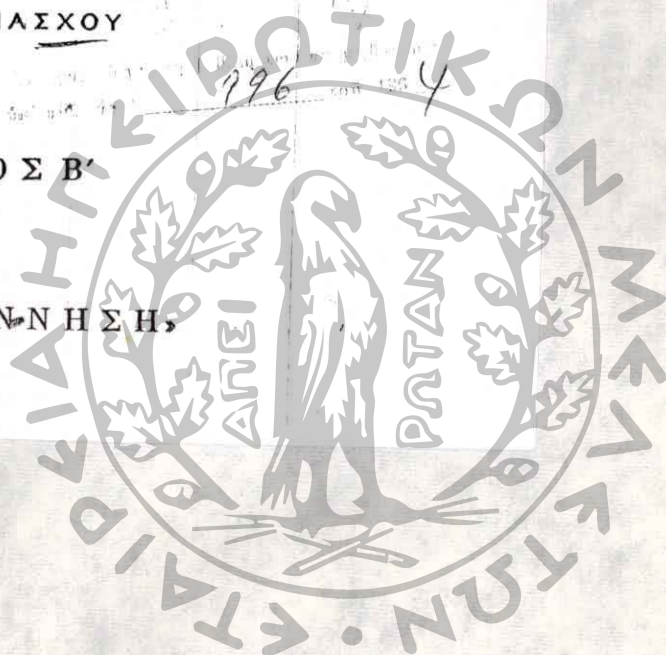
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΜΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΒΑΣ. ΠΑΣΧΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'

«ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ»

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Γεννήθηκε τὸ 1862 στὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου. Σπούδασε στὸ Σχολαρχεῖο τῆς Ξάνθης καὶ τὴν Εὐαγγελικὴ σχολὴ τῆς Σμύρνης.

Στὴν Τουρκία πιάστηκε γιὰ ἀντιτουρκικὴ δράση καὶ κλείστηκε στὶς φυλακὲς Κωνσταντινουπόλεως ἀπ' ὅπου δραπέτευσε (1878) καὶ πέρασε στὴν Κέρκυρα καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Ἠπειρο γιὰ νὰ λάβει μέρος στὶς συμπλοκὲς τῶν Ἁγίων Σαράντα ὅπου συνελήφθηκε καὶ ἐξορίστηκε στὰ Τρίκαλα, γιὰ νὰ περάσει πάλι κρυφὰ στὴν Ἠπειρο καὶ νὰ ξανασυλληφτεῖ καὶ νὰ καταδικαστεῖ σὲ θάνατο, ἀλλὰ καὶ πάλι δραπέτευσε καὶ κατέφυγε στὴ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Ἀθήνα.

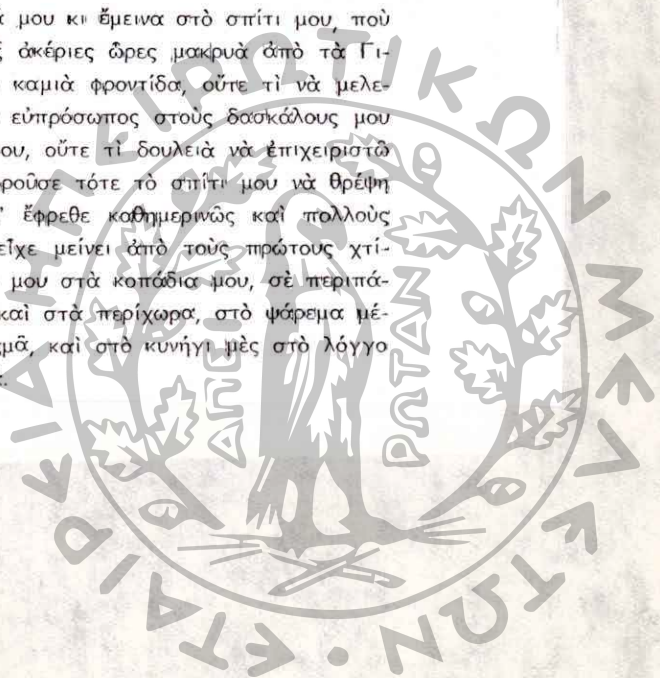
Στὴν Ἀθήνα ἐγίνε συντάκτης τῆς «**ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ**» καὶ ἀσχολήθηκε γενικώτερα μὲ τὰ γράμματα συνεργαζόμενος μὲ ὅλα τὰ φιλογικὰ περιοδικά.

Δὲν ἔσχασε τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνες καὶ τὸ 1926 ἐγῆκε βουλευτὴς. Πέθανε τὸ 1937.

Ἔργα του φιλογικά: «**Διηγήματα τῆς σιάνης**», «**Διηγήματα τῆς Ξενητείας**», «**Διηγήματα Θεσσαλικὰ**», «**Διηγήματα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου**», (βραβεύτηκε στὸ διαγωνισμὸ Ψυχάρη), «**Ὁ Καπετὰν — Καλόγηρος**», «**Ἠπειρωτικὰ παραμύθια**», «**Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σιλαβιάς**».

Ἡ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Εἶχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου καὶ ἔμεινα στὸ σπίτι μου, ποὺ εἶναι σ' ἓνα χωριουδάκι ἐξ ἀκέρειες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Μὴν ἔχοντας πλεὶς καμιά φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω γιὰ νὰ παρουσιασθῶ εὐπρόσωπος στοὺς δασκάλους μου καὶ στοὺς συμμαθητάδες μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ ἐπιχειρισθῶ γιὰ νὰ βγάλω τὸ ψαμί μου, γιὰτὶ μπορούσε τότε τὸ σπίτι μου νὰ θρέψῃ ὄχι μονοχὰ τοὺς ἀνθρώπους του, ἀλλ' ἔφρεθε καθημερινῶς καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα, κατὰ τὴν συνήθεια ποὺ εἶχε μείνει ἀπὸ τοὺς πρῶτους χτιστορὲς του. Σκότωνα λοιπὸν τὸν καιρὸ μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περιπάτους μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ περὶχωρα, στὸ ψάρεμα μέσα στὸ μεγάλο μας ποτάμι, τὸν Κολαμᾶ, καὶ στὸ κυνήγι μὲς στὸ λόγγο τοῦ χωριοῦ μου, ἢ στ' ἀντικρινὰ βουνά.

Μ' είχε πιάσει τέτοια άποστροφή πρὸς τὰ γράμματα, πού δὲν ἤθελα νὰ ξέρω καθόλου ἀπὸ χαρτί, πέννα, μελάνι καὶ βιβλία. Τὰ εἶχα ἀποστρέφῃ τόσο πολὺ, ἀφάντας βγήκα ἀπὸ τὸ σκολειό, πού μ' ἔπιασε φρίκη στὰ σωστά, ἅμα ἔβλεπα πράγματα, πού μοῦ θύμιζαν τὸ διάβασμα ἢ τὸ γράψιμο, κι ἀπορούσα ὅταν σκέφτόμουν σὲ τί θὰ μοῦ χρησίμευσαν τὰ γράμματα, πού εἶχα μάθει, ἂν δὲν θὰ μπορούσα νὰ πιάσω πέννα, χαρτί καὶ βιβλία στὴν ζωὴ μου. Δὲν ἤθελα νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀνάγκωση, δὲν ἤθελα ν' ἀκούω ἀπὸ γράψιμο! Πολὺ λίγο ἔμεινα σπίτι μου γιατί με στενοχωροῦσαν οἱ ἄγριοι καὶ χοντροὶ τοῖχοι του καὶ θρискόμουν, πές, πάντα ἔξω.

Κι ὅμως τί δὲν θάδιναν σήμερα, κατάδικος καὶ αὐτοεξόριστος ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη μου πατρίδα, ξένος κι ἄγνωστος σὲ ξένα μέρη, βιοπολιστήης καὶ στεναχωρημένος, νὰ βρεθῶ μέσα στοὺς ὁκομψους καὶ ἀκαλαίστητους τοίχους σου, ὦ πολυαγαπημένο μου σπίτι μου, πού τοὺς εἶχαν χτίσει οἱ παποῦδες μου σὲ πολὺ πονηρὲς μέρες, γιὰ νὰ φυλάγωνται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ κρύο τοῦ χειμῶνος κι ἀπὸ τὴν ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν ζωὴ τους καὶ τὴν τιμὴ τους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχτρῶν τῆς Πίστης μας καὶ τῆς Πατρίδας μας!

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 βρέθηκα στὸ χειμᾶδι μου, γιατί εἶχε ἀρχίσει τὸ γένος τῶν προβάτων μας δεκαριὲς τὴν ἡμέρα. Νόμισα ἀναγκαῖο νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ χειμᾶδι, μὲ ἕναν σκοπὸ: νὰ τηρᾶω τὶς γεννημένες προβατίνες, πῶσοσκιὰν μέσα σ' ἕνα κριθᾶρι καὶ μ' ἕναν ἄλλον ἀκόμα: νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανέναν ἀητό, γιατί ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἕνα χοντρό ψοφίμι κι ἡ μυρουδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια.

Κατὰ τὸ δειλινὸ ἔπιασε μιὰ φοβερὴ βροχή. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχε γίνει ἕνας ἀπέραντος καταρράχτης κι ἤθελε νὰ πνίξη τὴν Γῆ.

Τὰ ὄρνια καὶ τ' ἄλλα πετούμενα πιάστηκαν ἀναπάντεχα ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρι ἐκεῖ πού κινηγοῦσαν ἢ ἐκεῖ πού βοσκοῦσαν, κι ἔτρεχαν ἀγέλες - ἀγέλες στ' ἀντικρινὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τὲς φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βορεῖα κοράκια, ἐπειδὴ δὲν βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμο τους γιὰ τὲς φωλιές τους, μαζεύτηκαν στὰ πυκνὰ κλωνάρια τῶν σίλωνοβίων πουργαριῶν, πού ἦταν γύρα - γύρα στὸ χειμᾶδι μου καὶ κρακράκιζαν μὲ μεγάλον ἀλαλαγμό, σὰν νάβλεπαν κανέναν τρομερὸ κίντυνο γιὰ τὴν ζωὴ τους.

Θὰ εἶχαμε ἀκόμα δυὸ ὥρες μέρα, ἀλλ' ἦταν τόσο πικνὸ τὸ σκότος, πού νόμιζε κανεὶς ὅτι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος! Κι αὐτὸ ἀκόμα τὸ κοπάδι γελάστηκε ἀπὸ τὸ πρῶτο σκοτάδι, καὶ μ' ὅλες τις προσπάθειες τῶν πιστικῶν γιὰ νὰ τὸ μپοδίσουν, πήγαινε τρέχοντας στὸ χειμᾶδι, βελάζοντας «μπάσας! μπάσας!» κι ἀκολουθώντας τὸν Σιούτο, τὸ περιφημότερο γκεσέμι ὅλων τῶν κοπαδιῶν, πού βρίσκονταν γύρα - γύρα στὰ περὶχωρά μας, καὶ τὸν ζήλευαν ὅλα τὰ τσελιγκάτα, ἐνῶ ἔρχονταν πολὺ μακριὰ πίσω ἀπὸ τὸ κοπάδι οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχανιασμένοι, μαζί μὲ τὰ τέσσερα μαντρόσκυλα: τὸν Μούργκα, τὸν Γκεσούλη, τὸν Λεϊᾶρο καὶ τὸν Κοράκη.

Ήταν χαλασμός κόσμου, ήταν όργη Κυρίου εκείνη την ώρα. Κάθε στιγμή χύνονταν στην γη μιὰ φοβερή και άπαίσια λάμψη, ακολουθούμενη από τρομερή ξεκουφαντική δροντή, που τράνταζε τὰ δουνά και τὰ θεμέλια πῆς γῆς. Νόμιζε κανείς ότι έτρεμε όλη ή Γῆ κι ότι κλονίζονταν και κυμαίνονταν σάν δάρκα άπάνω στα κύματα. Σταυροκοπιώνταν οί πιστικοί από τόν φόβο τους, και παρακαλούσαν τόν Θεό με τὰ «Γλύτωσέ μας Θεέ μου!» να τούς σώση από κείνο τὸ διοσημεϊό προγκίζοντας τὰ πρόβατα σε κάθε δροντή, σάν να είχαν μπῆ στο χειμάδι δέκα λύκοι, κι ούρλιαζαν τὰ σκυλιά σάν να προσισταίνονταν κάποιο μεγάλο κακὸ αλλά κι εγώ, αν κι ήμουν σε θέση να μη παρεξηγήσω καθόλου εκείνην τὴν θύελλα, που μᾶς παρουσιάζονταν με θεϊκή άγριότητα, άρχισα να στενοχωριούμαι και να φοβούμαι κανένα άνοποδογύρισμα τών φυσικῶν νόμων, κανέναν δεύτερον κατακλυσμό, και να σκέφτωμαι πὼς θὰ πιάσω τὸν συντομώτερον δρόμον για τ' άντικρυνὸ βουνό.

Ὁ ποταμός, αν και δέν ήταν μακρύτερα από τριακόσια - τετρακόσια μέτρα από μᾶς, δέν φαινόταν καθόλου από τὸ σκότος, άλλ' άκούγονταν να δουίζει άγρια σάν μυριόφωνο θεριό. Διώχνοντας με τὴν λογική τόν φόβον, αίστανόμουν μιὰ όρεξη μέσα μου να καταίβω στὸν όχτο τοῦ ποταμοῦ, για να θαμάξω τὴν φοβερή μεγαλοπρέπεια τῆς καπεθασιάς, άλλὰ μ' έμπόδιζε ή βροχή. Δέν έβρεχε οὔτε με τὴ σήττα οὔτε με τὴν άγριότητα, οὔτε με τὸν κόσκινο οὔτε με τὸ ντυμόνι, άλλα με τὸ καρδάρι. Έβρεξε, έβρεχε, έβρεχε κι όλο έβρεχε! Δυὸ πατημασιές αν έπιχειρούσα να κάνω έξω από τὸ χειμάδι θὰ χώνομουν στὶς λάσπες και θὰ γένομουν παπῆ από τὴ βροχή. Σ' αὐτὴν άπάνω τὴν σκέψη μου, άκουσα τὸν τσιέλεγκα να διατάζει τὸ πιστικόυδι:

—Νὰ πᾶς στὸ χωριὸ ὡς ποῦναι γλήγορα, και να πάρης φωμί! Άκοῦς!

—Ποῦ να πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμό; θὰ πνιγῶ!

Άπολογήθηκε τὸ πιστικόυδι.

—Νὰ πᾶς γάλι-γάλι, τοῦ άπολογήθηκε ὁ τσέλιγκας, κι ὅσο πολὺ κι αν βραχῆς, σε κουλουριάξω με τὴν κάπα μου τὴν νύχτα και κοιμάσαι. Μιὰ χαφιὰ άνθρωπος εἶσαι έσύ... Τὶ να κάνω εγώ, αν βραχῶ, που εἶμαι μεγάλος και δέν με χωράει ή κάππα σου, κι άπέ σύ!...

Κίνησε τὸ καημένο τὸ παιδί να πάη, άλλὰ γλυστροῦσε σε κάθε του πατημασιὰ κι έπεφτε καταγῆς. Τὸ λυπήθηκα τὸ καημένο και τὸ γύρισα πίσω, και διέταξα τὸν δεύτερο πιστικό να πάη για φωμί, να πῇ και στὸ σπίτι ότι θὰ κοιμώνουν τὸ χειμάδι, για να μη με καρτεροῦν, κι ότι θάδγαίνα τὸ πρῶτὸ ὀλόϊσια στὴν έκκλησιὰ με τὸ πρῶτο σήμαντρο.

Θεωρεῖται ὡς θεάρεστο πρᾶγμα να κοιμάται κανείς στα πρόβατα και να πηγαίνει στὴν έκκλησιὰ, χωρίς να μπῆ πρῶτα σε σπίτι. Ὁ άνθρωπος που κοιμάται στα πρόβατα - ὄχι ὁμως και στα γίδια, γιατί έχει να κάνει ὁ Έξαπεδῶ, στα γίδια, επειδὴ γίνεται και αὐτὸς συχνά γίδι και πειράζει